

अथान्यः कार्तवीर्यार्जुनमः॥ कार्तवीर्यार्जुनो नाम राजा बाहुसहस्रचतुः॥ तस्य संस्मरणादेव हतं नष्टं बलं शान्तं
हृत्॥ इति चतुस्त्रिंशदक्षरेणा प्राणायामः॥ अष्टि न्यसं पूर्ववत्॥ नष्टं हतं द्रव्यं प्राप्तिं च वीर्यं विनाशनाथं विनियोगः
॥ क्रां क्रीं कूं कैं कौं कः कार्तवीर्यं हरये नमः॥ इति कर षडंग न्यासं विधाय ध्यानं कुर्यात्॥ यथा॥ सहस्रबाहुं शरणां सपाशं
रक्तांबरं रक्तकिरीटकुंडलं॥ वीरादिदुष्टं नयनाशनमिष्टदत्तं॥ वन्दे महाबलविजृम्भितकार्तवीर्यं॥ अन्यत्सर्वं पूर्ववत्
तु॥ ॥ अथापरो मंत्रः॥ ॐ नमो नगवने कार्तवीर्यार्जुनाय सहस्रबाहुं हवे वहुबलवीर्येण सर्ववीरास्तं नय॥ मोहय॥ मा
रय॥ कुंफट्त्वाह॥ इति त्रिपंशादक्षरमंत्रेणा प्राणायामत्रयं कृत्वा॥ अथादिषडंगं पूर्ववत्॥ ध्यानं तु॥ दोर्दण्डैकस
हस्रसंमितनुः श्वेतसुजः प्रोत्सक्तो दण्डैश्च शरैरुदग्रविशिखैरुदग्रद्विवस्वत्प्रभः॥ बुभुक्षुः परिपूरयंस्तदखिलं गंडद्व
योन्नासितं द्योतकुण्डलमउतो विजयते श्रीकार्तवीर्यो विदुः॥ ॥ अथापरो मंत्रः॥ कृतवीर्यसुतो राजा सहस्रभुजमंडलः
॥ अवतारो हरः साक्षात्पातयेत्सकुलं ममः॥ इति द्वात्रिंशदक्षरश्लोक रूपमंत्रेणा प्राणायामः शिरसि दत्तात्रयाय नमः
येनमः॥ सुखेऽभिजागाय त्रीक्ष्ण्यसेनमः॥ हृदये श्रीकार्तवीर्याय देवताये नमः॥ इति विन्यस्याभीष्टसिद्धये वि

मंत्रः पु.

नियोगः॥ इत्युक्त्वा दत्तात्रेयप्रियाय हृदयाय नमः॥ माहिष्मती नद्याय शिरसे स्वाहा॥ रेवा जलक्रीडा तुष्टाय शिखायै
वषट्॥ ऐरुयाधिप नये कवचाय हुं॥ सरसुवाहवे श्रमाय फट्॥ ध्यानं पूर्ववत्॥ ॥ अथापरो मंत्रः॥ ॐ प्रो नमो नमो
वने कार्तवीर्यार्जुनाय हे हयकार्तवीर्यार्जुन सरसुकर सरसुदृश सरसुदुष्टान्तक सर्वशिष्टेष्टपदधेरा गंतु
कान्तमदसुलुं पकाचौरसमूहान् स्वकरसरुष्टैर्निवारय संधस्वपाशरुष्टैर्वंधस्वांकुशसरुष्टैराखाण्डयाखाण्डय
स्ववापो हनैर्वाणसरुष्टैर्मर्दय स्वशंखोक्तनादसरुष्टैर्भीषय स्वरुद्रोक्तवज्रसरुष्टैर्निहंतय परकृतं त्रासय
गर्जया गर्जय आकर्षय च्चासय मोहय मादय उन्मादय तापय दीपय शोषय विदारय क्षंजय मृंज
य विजृंजय मारय वशीकुरु उच्चाटय विनाशय दत्तात्रेय श्रीपादप्रियतम श्रीकार्तवीर्यार्जुन सर्वतः
दधेरागतान् च सुलुं पकाचौरसमूहान् सम्यगुन्मूलरुं फट् स्वाहा॥ इति त्रिंशदधिकशतत्रयपरिमिताक्षरमंत्रे
ण प्राणायामं कृत्वा अभिधासकरषडङ्गन्यासध्यानादिकं वसर्वं पूर्ववत्॥ ॥ अथापरमंत्रः॥ ॐ नमो परितो मे
भ्रम्यन्त्यादिभ्युत्समप्रभः सर्वतो मे भ्रम्यन्त्याद्वन्दीवाणीरविप्रभः॥ अस्यापि त्रिंशदधिकशतत्रयपरिमिताक्षरमंत्रे

राम.

र्वितंसदा॥ पशुघातकृतं पापं वकारोदरुते क्षणात्॥ स्यकारं कां वनवर्षा हेंद्रेण सदाश्रितं॥ मोहान्मातृगमं पा
पं स्यकारोदरुते क्षणात्॥ धीकारं मेघवर्षं पार्वत्या वमदाश्रितं॥ योनिदोषकृतं पापं मिथ्यावाक्यकृतं पापं मर्क
दरुते क्षणात्॥ धीकारोदरुते क्षणात्॥ मकारं जंबुवर्षं वसामवेदसदाश्रितं॥ हिकारं तिसिवर्षं वसुग्निदेवसदा
श्रितं॥ ओणिदोषकृतं पापं हिकारोदरुते क्षणात्॥ धिकारं पांडुवर्षं वपूजितं मुनिभिः सदा॥ प्रतिग्रहकृतं पापं
धिकारोदरुते क्षणात्॥ योकारं सूर्यवर्षं वयोगीनामपि दुर्लभं॥ कायिकादिकृतं पापं योकारोदरुते क्षणात्॥ यो
कारं मौलिकावर्षं मर्वितं यदुभिः सदा॥ स्त्रीमायाविकृतं पापं योकारोदरुते क्षणात्॥ नःकारं रुणावर्षं वईश्वरे
ण सदाश्रितं॥ गुरुतल्पकृतं पापं नःकारोदरुते क्षणात्॥ प्रकारं हिंगुलवर्षं हनुमानेन पूजितं॥ कुसंगदोषजं प
पं प्रकारोदरुते क्षणात्॥ वीकारं शंखरूपं वपूजितं लक्ष्मणेन व॥ पतिदोषकृतं पापं वीकारोदरुते क्षणात्॥ द
कारं मंकरवर्षं मर्वितं वदुभिः सदा॥ नाना योनि कृतं पापं दकारोदरुते क्षणात्॥ याकारं रक्तवर्षं वसदाशिव
सदाश्रितं॥ लोभमोहादिकं पापं याकारोदरुते क्षणात्॥ व्यंजनस्य त्रिरूपं वरक्तकृष्णसितानिव॥ बुद्धविष्णु

मं-चं-पू

शिवात्मा कंताना विधत्तं दहेत् ॥ इति गायत्र्या पातक हरणं ॥ ॥ अगो धेयत्र्या वली ॥ अथ मूलमंत्रः ॥ ॐ तत्सवितु
र्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि ॥ धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ ॥ अथ गणेश गायत्री ॥ तत्पुरुषाय विद्महे वक्रतुण्डाय धी
महि ॥ तन्नो दंती प्रचोदयात् ॥ अथ सूर्य गायत्री ॥ आदित्याय विद्महे मार्तण्डाय धीमहि ॥ तन्नः सूर्यः प्रचोद
यात् ॥ अथ दुर्गा गायत्री ॥ महादेव्यै विद्महे दुर्गायै धीमहि ॥ तन्नो देवी प्रचोदयात् ॥ अथ श्यामा गायत्री ॥ का
सिकायै विद्महे श्मशानवासिन्यै धीमहि ॥ तन्नो घोरे प्रचोदयात् ॥ अथ शिव गायत्री ॥ तत्पुरुषाय विद्महे महा
देवाय धीमहि ॥ तन्नो रुद्रः प्रचोदयात् ॥ अथ विष्णु गायत्री ॥ ॐ नमो नारायणाय विद्महे वासुदेवाय धीमहि ॥
तन्नो विष्णुः प्रचोदयात् ॥ अथ पुरुषोत्तम गायत्री ॥ ॐ पुरुषोत्तमाय विद्महे तत्पुरुषाय धीमहि ॥ तन्नो विष्णुः प्र
चोदयात् ॥ अथान्या विष्णु गायत्री ॥ ॐ त्रैलोक्य मोहनाय विद्महे स्मराय धीमहि ॥ तन्नो विष्णुः प्रचोदयात् ॥ अ
थ राम गायत्री ॥ दाशरथाय विद्महे सीतावल्लभाय धीमहि ॥ तन्नो रामः प्रचोदयात् ॥ अथ कृष्ण गायत्री ॥ कृष्णाय
विद्महे दामोदराय धीमहि ॥ तन्नो विष्णुः प्रचोदयात् ॥ अथ नरसिंह गायत्री ॥ व्याघ्रमुखाय विद्महे तत्पुरुषाय

राम.

रषडंगन्यासपूर्ववद्विच्यस्यधायेत्॥यथा॥क्षीराद्विमध्येनद्रोत्यन्नपूर्वेक्तमातृकाक्षरमयममृतात्मकंश्चेतप
द्भ्रंविचिंत्यतत्पद्मेदष्टं संस्मृत्यदष्टस्यसृष्टिं वक्रहृदयनाभिषु रंरंरंरं इति वीजवतुष्टयेममृतप्राविचेनसंवि
त्यदष्टशिरसिउपरिवंदकांतवर्षसुधालयंगरुडंक्षात्वा कुंडस्थितामृतपूरितशंखनिर्गलितामृतधारयादष्टं
प्लावयंतंगरुडंध्याय नमंत्रं जपेत्॥जपांतेऽत्रथादिकं विन्यस्य जपं समर्प्य प्रणामेत्॥अस्य जपप्रसादाद्दृष्टो नि
र्विषो न वति समुत्थाय विरंजीवति॥ ॥अथापरो गरुडमंत्रः॥नमो नगवते गरुडाय महेंद्ररूपाय पर्वतशिख
राकाररूपाय संलारमो वयस्वालयश्च निर्विषश्च विधमस्य मृतं बालयस्स दृशरूपमिमं प्रज्ञापयामि स्वाहान
मोनमोनलश्च लेशक्षिपश्च लेशश्चाला॥अनेन द्युत्तरशताक्षरमंत्रेण मंत्रांगरुडो भूत्वाऽनिमंत्रितं स्थावरविषं
यदि न क्षयति न क्षीतमपि अमृतं भवति॥किमुतान्नपानादिकं॥अस्यापि अत्रापि न्यास करषडंगध्याना
दिकं सर्वपूर्ववत्॥इति गारुडमंत्रः॥ ॥अथ वृक्षमंत्रः॥उं नमो नगवते वृक्षणे अष्टौ मे पुत्रा जायंतां अक्षीणा
ते जसे स्वाहा॥इति षड्विंशाक्षरमंत्रेण प्राण प्राणायामं कृत्वा शिरसि सौरभयोऽक्षयये नमः॥मुखे अनुष्टुप्कृतं

मं.चं.पू.

सेनमः॥ हृदि श्रीविष्णो देवताये नमः॥ एखे उं वीजाय नमः॥ पादयोः स्वाहा शक्तये नमः॥ अष्टपुत्रवक्रतरधनर्ध
न्यादिप्राप्तये विनियोगः॥ इत्युक्त्वा उं नमो नमो गवते हृदयाय नमः॥ विसृणो शिरसे स्वाहा॥ वेधरो शिखायै वषट्॥ शु
द्धौ पुत्रा जायन्तां कं ववाय दुः॥ अक्षीणा ते जसेनेत्रत्रयाय वौषट्॥ स्वाहा अस्त्राय फट्॥ एवं करन्यासः॥ अथ ध्या॥
अरुणा कमलसंस्थो रक्तवर्णो विरिंचिविविधरुविरत्नपालं कृते विश्वयोनिः॥ अमयवरकमंडलुक्षसूत्रैः स्ववदु
वितरतु विविधानो विश्वभोगास्त्वपुत्रान्॥ एवं ध्यात्वा यथाशक्ति जपं विधाय जपान्ते क्रमधादिकं विन्यस्य जपं सम
र्प्य प्रणामेत्॥ इति ब्रह्ममंत्रः॥ ॥ अथ सुब्रह्ममंत्रः॥ ववर्जुवे नमः॥ एष षडक्षरः सारस्वतप्रदः॥ वरदाय दुः सहित्ये
वाङ्मलेयववदुवे कंदकंदसुसुब्रह्मण्य नमः॥ स्वामिन्मुहाशया॥ एष त्रयस्त्रिंशरक्षरः॥ उं दुं परायणो वे॥ एष स
प्ताक्षरः॥ अथादि कर षडंगन्यास ध्यानादिसर्वपूर्वोक्तब्रह्ममंत्रवक्रयात्॥ इति सुब्रह्ममंत्राः॥ ॥ अथ शा
क्तमंत्रौ॥ मां नूर्तधि पतये नमः॥ अयं नवाक्षरो वलि जवपादौ जप्यः॥ अथापरः॥ रे वते नमः॥ मूलेन प्राणायामं मं
त्राक्षरोः पद्मागं करन्यासं कृत्वा ध्यायेत्॥ यथा॥ अधः स्थितं कल्पतरोः शास्त्रारं वसुदायिनं॥ ध्यात्वा लक्षं जपे नमं

राम.

ब्रमलं वामीकरा प्रये ॥ इति ध्यात्वा जपं समर्पयेत् ॥ इति शास्त्रमंत्रौ ॥ ॥ अथ स्कंदमंत्रः ॥ स्वा मि नू वि द्वि स्वा हा
॥ इति षडक्षरमंत्रा प्राणायामः तन्मंत्राक्षरैः करषडंगं विधाय ध्यायेत् ॥ लग्नः स्कंधो निजांगस्थः किंकिणी
कोटिमानूविदुः ॥ कंपयन् कामदं दृक्षंतत्फलैः पतितैर्जुवि ॥ हे म समर्पयेत् ॥ इति स्कंदमंत्रः ॥ ॥ अथान्यो शा
स्त्रमंत्रः ॥ शास्त्रारं मया आनन मया रूढं गणावृतं ॥ पानीयार्थं धनादे तद्ध्यात्वा वमृगरूपिणं ॥ मध्याक्षे शक्नु च
त्वा अस्मै पुनरंजलिना जलं विनिपीतमे निमत्रैस्तद्गणानपितर्पयेत् ॥ अथापिन्यासध्यानादिकं सर्वं पूर्वम् ॥
इत्यन्यः शास्त्रमंत्रः ॥ ॥ अथ ब्रह्मविष्णुरुद्रात्मको मंत्रः ॥ हंसात्मको यमया मनेस्तेजसा दीप्यमानः ॥ स नो मृत्यो
न्नायतां नमो ब्रह्मणे विष्णवे नानिष्ठं वरं महाविष्णुं ज्वलंतं विश्वतो मुखं ॥ नृसिं हं श्रीषणं न द्रु मृत्यु मृत्युं
नमाम्यहं ॥ अथ वं कं यजामहे सुष्टु नौ कृं दसी ॥ ब्रह्मविष्णुरुद्रा देवताः ॥ इष्टार्थे विनियोगः ॥ हंसात्मको यमया
वीरं अं वं कं हृदयाय नमः ॥ अथामने महाविष्णुं यजामहे शिरसे स्वाहा ॥ तेजसा दीप्यमानं ज्वलंतं सर्वतो मुखं
सुगधिं पुष्टिर्वर्द्धनं शिखायै वषट् ॥ स नो मृत्योन्नायतां नृसिं हं श्रीषणं न द्रु मृत्यु मृत्युं

मं. व. पू.

मो वृक्षो मृत्युं मृत्योर्मुक्षीय नेत्रत्रयाय वौषट् । विश्वनाभिर्नमाम्यहं । मा मृतश्च स्याय फट् ॥ एवं करन्यासं विधाय
यथायेता यथा ॥ अर्कौ ध्यायुत संकीर्णं रक्तवस्त्रं महातनुं । सुक्लुवौ वास मोला वक मंडलुं करैर्धृतं । वतु मुख
मुदारांगमालोलायतलो वतां जटाधरं जगद्योनिं । कुड्मन्यां विराजितं ॥ हरकेयूरवल्लयगैवेयो मिमिरा
वृतां सर्वर्तकुसुमैः सुभैः सर्ववर्णै रत्नकनां । आद्यैर्देवर्षिभिर्हैश्च सेव्यमानं समंततः । ठागिरंतं भ्रूतीर्दिदुशाख
मेदेन दिक्कामात्रा नृसिंहं भजे जानुविन्यस्तवाङ्गं त्रिनेत्रं प्रोक्ष्य सश्चक्रशंखं । कृशारूपमं श्योतिषा गतदैव्यं शि
रः शोभिदं द्वादशदीपं द्विजिह्वं । अक्षं स्वच्छरविन्दस्थितं उभयकरान्नस्थितं पूर्य कुंभं द्वाभ्यां वेदाक्षमालेनि
जकरकमलान्यां धये नित्यपूज्यं । द्वाभ्यां तौ वसुवंतौ शिरसि शशिकलाबंधुरेष्वावयंतौ देहं देवोदधानः
प्रदिशतु विशदाकल्पजालः प्रियं नः ॥ इति ध्यात्वा यथाशक्ति जपं विधाय जपान्ते अथादिकं विन्यस्य जपं दे
वेभ्यः समर्प्य प्रणामेता ॥ इति ब्रह्मविष्णुरुद्रात्मकमंत्रः ॥ ॥ अथ ब्रह्मस्त्रीमंत्रः ॥ नमः स्त्रीरादिब्रह्मस्त्रीः ॥ इष्टो नो
क्षरमंत्रेण प्राणायामः अथ कषिण्यानो नोक्तः ॥ अग्न्या सेतुः राजजिते राजपूजिते हृदयाय नमः ॥ जयविजयो

राम.

शिरसेस्वाहा गौरिगंधारिशिखायैव षट् ॥ सर्वलोकवशकरिनेत्रत्रयाय वै षट् ॥ मुमुक्षुर्वावेस्वाहा श्रुत्वा य फ
ट् ॥ एवं करन्यासः ॥ अथ ध्यानं ॥ अविकलशशिराजन्मौलिनिवद्धपाशांकुशरुविरकराज्ञा वंजुजीवारुणांगी ॥ अम
रनिकरवंशादीक्षणीः दोणालेपा मुनकुसुमयुतास्याकुंयेयसेपावतीवः ॥ एवं ध्यात्वा जपं विधाय जपं समर्प्य प्रण
मेत् ॥ इति वृक्षस्त्रीमंत्रः ॥ ॥ अथ राजमुखीमंत्रः ॥ ॐ नमो राजसुमुखिराजाधिमश्वि वश्यमुखि कुंभी श्रीं क्लीं देवि देवि
महादेवि देवाधिदेवि सर्वजनमुखं मम वशं कुरु कुरु स्वाहा ॥ इत्येकोनपंचाशदक्षरं मन्त्रकः ॥ अंत्यंगन्यासं न विवि
च्यते सप्तवत्वारिंशदक्षरमंत्रस्य ॥ एतस्यैकोनपंचाशदक्षरस्य तु ॥ ॐ नमो राजसुमुखिराजाधिमश्वि हृदयाय नमः
॥ वश्यमुखि कुंभी श्रीं क्लीं शिरसेस्वाहा ॥ देवि देवि शिखायैव षट् ॥ महादेविकववाय कुं ॥ देवाधिदेविनेत्रत्रयाय वै
षट् ॥ सर्वजनमुखं मम वशं कुरु स्वाहा श्रुत्वा य फट् ॥ इति विन्यस्य ध्यानं पूर्वेक्तवृक्षस्त्रीमंत्रस्य ध्यानं वक्तुं याति
॥ इति ध्यात्वा जपं विधाय जपं समर्प्य प्रणमेत् ॥ इति राजमुखीमंत्रः ॥ ॥ अथेन्द्रमंत्रो ॥ ॐ इन्द्राय नमः ॥ अथापरो
मंत्रः ॥ इन्द्राय नमः ॥ प्रथमः प्राणायामः ॥ शिरसि वृक्षणीं प्रणये नमः ॥ मुखे पंक्तिं हृदये श्रीं इन्द्राय

मं. वं. पू.

यदेवतायेनमः॥ गुह्ये इंद्रीजायनमः॥ पादयोः उं शक्तयेनमः॥ इति विन्यस्या नीष्ट सिद्धये विनियोगः॥ इत्युक्त्वा इति
गुह्यानां नमः॥ इंद्रीदयाय नमः॥ इत्यादि करन्यासांगन्यासो विधाय ध्यायेत्॥ यथा॥ पीतवर्णं सिरुर्ध्वं शंखप
द्मकरं विभुं॥ सर्वालंकारसंयुक्तं नौ मीन्द्रिच्छतीश्वरं॥ एवं ध्यात्वा जपं समर्प्य प्राप्ते नमः॥ इतीन्द्रमंत्रौ॥ ॥ अथ
मंजुघोषमंत्राः॥ उं श्री ऐं ह्रीं ऐं॥ इत्येकः॥ ह्रीं श्रीं ह्रीं द्वितीयः॥ ह्रीं त्रितीयः॥ इति मंत्रेण प्राणायामत्रयं कृत्वा शिरसि
वृहदारण्यकायत्रयं नमः॥ सुखे विराजेच्छन्दसे नमः॥ रुदये श्रीमंजुघोषाय देवताये नमः॥ इति विन्यस्य मूल
मंत्राक्षरैः करषडंगन्यासं विधाय ध्यायेत्॥ यथा॥ शशधरमिव शुभ्रं खड्गपुष्टाद्रपाणि सुविरमति शान्तं पंचवृडं
कुमारं॥ पृथुरवरमुखं पद्मपत्रायताक्षं कुमतिदहनदक्षं मंजुघोषं नमामि॥ इति ध्यात्वा यथाशक्ति जपं विधाय ज
पान्ते अथादिकं विन्यस्य जपदेवाय समर्प्य प्राप्ते नमः॥ मासमात्रेण यः कुर्यात्पुनश्चरणवान्नरः॥ तस्यापि वदनार्ध
एगिरिः सरेडु सवर्णिनी॥ मासमात्रेण सततं कविरे वनसंशयः॥ इति मंजुघोषमंत्राः॥ ॥ अथ भूविजयमंत्रः॥ भूगोभूगो
क्षोभयेद्धेदये ह्येदये क्लिन्नस्वशरीरे कुं फलदा॥ एष मंत्रवरः श्रीमान् त्रिषु लोकेषु विष्णुतः॥ नाम्ना भूविजय इति

राम.

स्वयंदेवेनभाषितः॥ दुर्नगानां वकोपानां निर्दयाणां वरानने॥ शुद्धितेजोविहीनानां विशागुणाविवर्जितां॥ सर्व
मेतज्जपेनैवशीघ्रमाप्नोतिमानवः॥ यद्यद्विहीनोजपतितत्तत्प्राप्नोत्यसंशयं॥ इति नूविजयमंत्रः॥ ॥ अथ
रत्नधारामंत्रः॥ रत्नरत्नमहारत्नधाराय स्वाहा॥ अनेन प्राणायामं शिरसि प्रजापतये नमः॥ मुखे ग
यत्रीकुंदसनमः॥ हृदि रत्नधाराय देवतायै नमः॥ इति विन्यस्य मम रत्नादिलाने विनियोगः॥ इत्युक्त्वा
मूलमंत्रविभागेः करांगन्यासं विधाय ध्यायेत्॥ यथा॥ साधकायरत्नधारां वर्षतं रुक्तां हारमुकुटादिनू
षण्णूषितंध्यायन्नपेत्॥ महतस्मि मृद्धिर्नवति॥ इति रत्नधारामंत्रः॥ ॥ अथान्यः शास्त्रमंत्रः॥ ॐ शास्त्रारं मृग
याश्रान्तं मम हृदंगणावृतं॥ पानीयार्थं वनादेभ्यः शस्त्रेतरैश्च तेन म॥ अस्य रेखनकत्राभिः॥ पंक्तिश्च न्यः॥ म
हाशास्त्रादेव तासर्ववश्यार्थे विनियोगः॥ मंत्रपदैः षडंगं॥ पाशवध्यं शाध्यं साधकस्य पादयोः पातयंतं दंड
धरंध्यायन्नपेत्॥ जपान्ते जपसंमर्पयेत्॥ इति शास्त्रमंत्रः॥ ॥ अथान्यः काममंत्रः॥ ॐ क्लीं नमः कामदेवाय

मं. वं. पू.

सर्वजनप्रियाय सर्वजनसंमोहनाय ज्वलत्प्रज्वलत्सर्वजनमेवशंकुरु स्वाहा ॥ ॥ अथापरः काममंत्रः ॥
अमृतोद्गवाय करकेतनाय संकल्पजायाक्षरसूयायेक्षुधनुर्धराय पुष्पशराय नमः ॥ अष्टवत्वारिंशद्वर्णा
र्कैस्ते प्रथममंत्रस्य त्रिपिधानादिकं सर्वपूर्वोक्तिकारैश्च काममंत्रवत्कुर्यात् ॥ षड्विंशद्वर्णात्मकद्वितीयमंत्र
स्य त्रिपिधानादिकं पूर्ववत् ॥ मूलमंत्राक्षरपदैः षडंगं विधाय ध्यायेत् ॥ इंद्रो इत्यादिपंचवीजात्रिसलाहमुखकं
ठहृदयगुह्येषु न्यसेत् ॥ अरुणावसनमाल्यातुलेपनान्नरामिन्दुवापपुष्पवाणाधरंध्यात्वा यथाशक्ति
जपं विधाय जपं समर्प्य पुणामेत् ॥ इति काममंत्रौ ॥ ॥ अथ कुवेरमंत्रः ॥ वैश्रवणाय स्वाहा १ पद्माशाय स्वा
हा ॥ शशिगलाय स्वाहा २ विविधाय स्वाहा ३ कुवेराय स्वाहा ४ भूस्वाहा ५ भुवः स्वाहा ६ स्वः स्वाहा ७ भूर्भुवः स्व
स्वाहा ८ भुवनदाय ययवर्लोकहिताय देहि मे धान्यं स्वाहा ९ ॥ एते मंत्राधनप्रदाः ॥ हेमपीठे कनकवर्णकनक
पुटकरंडविलसितकरद्वयं वरुदुदरं रत्नमंडितं शंखपद्मनिधिशोतितं कुवेरंध्यात्वा वैश्वदेवावसाने अग्नावे

राम.

वास्तवः॥ मुखे श्रान्ताः अन्योन्यसंदष्टा दशवटकमभिधः दशनिरेतैर्मन्त्रैर्जुहुयात्॥ वक्रुतरधनलामस्यात्
चुताक्तपायसैर्वा॥ चुताक्तविल्वसमिधोवाजुहुयात्॥ धनत्वान्तत्वात्॥ लेखयित्वा इमं मंत्रं ध्यान्वागारे निधा
पयत्वा॥ सत्यवृद्धिं पराकुर्यात्पूजिता प्रतिपूजयेत्॥ इति कुवेरमंत्रः॥ ॥ अथान्नाधिपतिमंत्रः॥ अन्नं मस्य
मन्नं मे देस्यधिपतये ममान्नं प्रदापय स्वाहा॥ इति त्रयोविंशत्क्षरमंत्रेण प्राप्या मंहुत्वा शिरसि वस्त्रोक्त
पयेन म॥ मुखे अविकृतिरुदसेन म॥ हृदि श्रीं नू मिश्रियाय देवताये नमः॥ मुखे नू वीजाय नमः॥ पाद
योः श्रीशक्तये नमः॥ इति विन्यस्य मम वक्रुतप्राप्तये विनिमोगः॥ इत्युक्त्वा नौ श्री इत्यादि करषडंगं॥ अत्र
मह्यं हृदयं॥ अन्नं मे देहि शिरः॥ अन्नाधिपतये शिखां ममान्नं प्रदापय कवचं॥ स्वाहा अन्नं॥ इति विन्यस्य
ध्यायत्वा यथा॥ दुग्धाद्धौ रोषवप्रावृतकनकमये द्वीपवर्गसुराद्ये कल्पद्रुमान्मालैर्मणिमयलसितैर्वित्तप
स्याग्रभोगे॥ आसीने नू प्रियो वांक्षितवसुनिवयान्मन्त्रिणो संसृजत्यो मंत्री संविंतयानो जपतु दिनमुखे संपदे
नत्थमंत्रं॥ क्षीरमुद्वेजत प्राकारवेष्टितत्त्वर्षद्वीपे देवगणसंयुक्ते कल्पवृक्षस्याधः॥ तन्मणिमयचूनागे

मं-चं-पू.

गेकुवेरत्याग्रतोभूमिं प्रियं ववां द्वितार्थप्रदायि न्यौ ध्यात्वा जपपूजां कुर्यात् । मरुती धनधान्यसंपत्तिर्भवति
॥ इत्यत्राधिपतिमंत्रः ॥ ॥ अथ राशुक्लमंत्रः ॥ सुखराशेर्लक्ष्मीनारायणाननयो मंत्रौ ॥ ॐ क्लीं क्लीं नारायणाय
नमः स्वाहा ॥ ॐ क्लीं श्रु नन्नाय नमः ॥ ॥ वृषराशेर्वालदामोदरबासुदेववंसगोपालमंत्रः ॥ ॐ क्लीं यधिनक्षणा
यसो हं ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॐ क्लीं वंशगोपालाय मर्ममंत्रः ॥ ॐ क्लीं हिरण्यगर्भयन्त्रिरूपिणे नमः
नमः ॥ मिथुनराशेः कृष्णकेशवमंत्रौ ॥ ॐ क्लीं कृष्णाय नमः ॥ ॐ क्लीं क्लीं केशवाय नमः ॥ कर्कटराशेर्हिरण्यगर्भमंत्र
॥ ॐ क्लीं हिरण्यगर्भयन्त्रिरूपिणे नमः ॥ सिंहराशेः सुकुन्दमदनगोपालमंत्रौ ॥ ॐ क्लीं घृष्टस्त्रणे नमः ॥ ॐ गोपीजनव
ल्लभाय सो हं ॥ कन्याराशेः पीतांबरपद्मनाभमंत्रौ ॥ ॐ नमः प्रियं पीताम्बाय नमः ॥ ॐ क्लीं पद्मनाभाय नमः ॥ तूलारा
शे रामतारकमंत्रौ ॥ ॐ रे रे रामाय नमः ॥ ॐ काशीक्षेत्रवाराणसीस्थानतत्त्वनिरंजनतारकराम ॥ ॐ क्लीं ज्ञानकीर्तन
य नमः ॥ वृश्चिकराशेर्नृसिंहमंत्रः ॥ ॐ नृं नृं नृं नृं सिंहाय नमः ॥ धनराशेर्ब्रह्मबालगोपालमंत्रौ ॥ ॐ क्लीं श्रीविष्णवे उ
द्धृताय नमः स्वाहा ॥ ॐ श्रीबालगोपालक्रीं प्रकेलिनिरंजनाय नमः ॥ मकरराशेः शिवमंत्रः ॥ ॐ श्रीं श्रीं शिवं ॥ कुंभरा

राम.

शेर्गोपालमंत्रो॥ॐ क्लीं गोपालाय नमः॥ॐ क्लीं श्रीगोपालाय नमः स्वाहा॥ मीनराशेश्वरकपालिवतुर्भुजमंत्राः॥ॐ
क्लीं रघांगवक्राय नमः॥ॐ क्लीं रघुं वक्राय नमः स्वाहा॥ॐ क्लीं वतुर्भुजाय नमः॥ इति नारदीयोक्तमंत्राः॥ ॥
अथ महागणपतिमंत्रः॥ॐ क्लीं ह्रीं क्लीं लौं गीं गां॥ अथ शशिसूर्यात्मकमंत्रः॥ॐ क्रां क्रीं कूं कूं कूरः शशिसूर्याय नमः
स्वाहा॥ अथ लक्ष्मीनारायणमंत्रः॥ॐ क्लीं क्लीं लक्ष्मीनारायणाय नमः स्वाहा॥ अथ वालासुंदरीमंत्रः॥ॐ क्लीं श्री
सौरुं वालासुंदरी॥ अथ वाग्वादिनीमंत्रः॥ॐ ऐं श्रीं क्लीं वाग्वादिन्यै नमः॥ अथान्नपूर्णा मंत्रः॥ॐ क्लीं अन्नपूर्णा
यै नमः॥ अथ वृक्षरुत्यादिपापक्षयमंत्रः॥ एकमेव परं वृक्षं अस्थूलं सूक्ष्ममयं धुज्यते शक्त्यं दैवतं वृक्ष
रुत्यां व्यपोहि२ इति वारत्रयजपात्पापक्षयो न वति॥ अथामृतप्राविमंत्रः॥ प्रावय२ अमृतो हं२ बावूं वः
इति पुत्रशापविमोचक्रां क्रीं कूं अमृतो हं२ प्रावय२॥ इति मंत्रं वारत्रयजपादमृतदेहमयो न वेत्ता॥ इति
षां मंत्राणां स्वस्वकल्योक्तमार्गेणाक्रषादिकरषडंगन्यासध्यानादिकं विधाय जपं कृत्वा जपतत देवताये
समर्पयेत्॥ ॥ इति श्रीमंत्रवन्धिकायां वैष्णवमंत्रादिना नामं क्रकथनाधिकारः सप्तदशस्त रः॥ ॥

मं. वं. पू.

॥ ॥ अथ गायत्री कल्पः ॥ तत्र प्रथमतो गायत्र्या पातकहरणविधानं लिख्यते ॥ उंकारस्य त्रिधा रूपं श्वेतं पीतं व
लोहितं ॥ वक्षुर्दृष्टि कृतं पापमोकारो दहते क्षणात् ॥ तकारं चंपकवर्षं ब्रह्मविष्णुशिवा र्वितं ॥ वस्मरुत्या कृतं
पापं तकारो दहते क्षणात् ॥ सकारं श्वेतवर्षं केशवेन सदा र्वितं ॥ गोविद्या त कृतं पापं सकारो दहते क्षणा
त् ॥ विकारं लोहितवर्षं शंकरेण सदा र्वितं ॥ स्त्रीघातन कृतं पापं विकारो दहते क्षणात् ॥ तुकारं नीलवर्षं च
केशवेन सदा र्वितं ॥ स्वर्णक्षेत्रे कृतं पापं तुकारो दहते क्षणात् ॥ वकारं त्वर्षं वर्षं च गणेश्वरसदा र्वितं ॥ मघ
पान कृतं पापं वकारो दहते क्षणात् ॥ रकारं रक्तवर्षं भास्करेण सदा र्वितं ॥ वस्मरुत्सा कृतं पापं रकारो दहते क्ष
णात् ॥ एकारं मक्षरं वर्षं पार्वत्या व सदा र्वितं ॥ नक्षानक्ष कृतं पापं एकारो दहते क्षणात् ॥ यकारं मधुवर्षं व
राधरसदा र्वितं ॥ श्रुद्रान्मुक्तजं पापं यकारो दहते क्षणात् ॥ नकारं केतकीवर्षं मिंद्रेण सदा र्वितं ॥ परस्त्रीभोगजं पा
पं नकारो दहते क्षणात् ॥ गकारं रक्तवर्षं गोपालेन सदा र्वितं ॥ अत्युत्कटं कृतं पापं गकारो दहते क्षणात् ॥
देकारं मालतीवर्षं मद्युतेन सदा ॥ भूतदारा कृतं पापं देकारो दहते क्षणात् ॥ वकारं गौरवर्षं व श्रुणेना

राम.

नमंत्रैः कर षडंगं विधाय ध्यायेत् ॥ उग्रदादित्यरुविरं वतुर्बक्रं त्रिलोचनां वदार्द्धशेषरं रुते चतुर्भिर्दध
तं क्रमात् ॥ दक्षिणोर्द्धकरे देवि मृणिस्रङ्गं मयधः ॥ पाशं वामोर्द्धरुते कपालं त्रयोदधो ज्वलं रक्तांगरागाग्र
णां सुकं विपिटनासिकं ॥ अनर्घ्यरत्ना कल्याणं ध्यायेद्देवं सदा शिवं ॥ इति ध्यात्वा जपान्ते अष्टादिकं विन्य
स्य जपं समर्पयेत् ॥ इति तुंबुरु रुद्रमंत्रः ॥ ॥ अथ क्षेत्रपालमंत्रः ॥ ॐ ह्रीं क्षेत्रपालाय नमः ॥ इति नवाक्ष
रमंत्रेण प्राणायामत्रयं कृत्वा शिरसि वस्त्राणोक्तपथेन नमः ॥ मुखे गायत्री कृतसेन नमः ॥ हृदये श्रीक्षेत्रपाला
य देवतायै नमः ॥ गुह्ये क्षं वीजाय नमः ॥ पादयोः नमः ॥ शक्तये नमः ॥ इति विनियोगमुक्त्वा क्षां क्षीमित्यादिर्न
कर षडंगं कृत्वा ध्यायेत् ॥ यथा ॥ अं जनादिपुत्रीकाशमूर्ध्वपिंगजदाधरं ॥ वर्तुलो गुं त्रिनयनं त्रीमसर्पवि
भूषणं ॥ दंष्ट्राकरालवदनं त्रीमरूपं दिगंबरं ॥ क्षिप्रजंदक्षिणोर्द्धरुते गदां वामे कपालकं ॥ दधतं चिंतयेद्देवि क्षे
त्रपालं सदा शिवं ॥ इति ध्यात्वा जपान्ते अष्टादिकं विन्यस्य जपं समर्पयेत् ॥ इति क्षेत्रपालमंत्रः ॥ ॥ अथ क्षे
त्रपालवलिमंत्रः ॥ ततो गृह्णांगले स्थिरि उले सोपदं शट्पुटि एते न वलिदयात् ॥ एते हि विउषि मुरु रजं जय २

मं. वं. पू.

नर्तय विष्णुपदमहाभैरवक्षेत्रपालवलिं गृह्णस्वाहा ॥ यद्वा ॥ एहे हितुरुत्तुरुत्तु रुजमरुह न विघ्नं नाश
यस्महावलि क्षेत्रपालभंजय गृह्णस्वाहा ॥ फलंतु ॥ वलिदानेन संतुष्टः क्षेत्रपालः प्रयच्छति । कान्तिमेधा
वला रोग्यं तेजः पुष्टिर्यशः प्रियं ॥ इति क्षेत्रपालवलिमंत्रः ॥ ॥ अथ वदुकमंत्रः ॥ जीवदुकाय श्रापदुद्ध
रणाय कुरु वदुकाय जी इत्येकविंशक्षरमंत्रेण पाणायामत्रयं कृत्वा शिरसि वृद्धदारण्यकाय नमः
नमः ॥ सुखे च तुष्टु दुःखे नमः ॥ हृदये श्रीवदुकाय देवतायै नमः ॥ एहे जीवी जाय नमः ॥ पादयोः जी
शक्तये नमः ॥ नामौ श्रांकीलकानमः ॥ इति विन्यस्य मम पुरुषार्थवतुष्टयसिद्धये विनियोगः ॥ इत्युक्त्वा ज्ञां
वा हृदयाय नमः ॥ जीवी शिरसे स्वाहा ॥ कुं वूं शिखायै वषट् ॥ कुं वै कं व वाय कुं ॥ कुं वौ ने त्रत्रयाय वौषट् ॥
कुं वः श्रव्वाय फट् ॥ इति विन्यस्य करपङ्क्त्या ध्यानं कुर्यात् ॥ यद्वा ॥ तस्य ध्यानं त्रिधा कर्तव्यं । सात्विकादि
विधानतः ॥ वन्दे बालं स्फटिकसदृशं कुंतलोत्प्लासिवक्त्रं दिव्या कलौर्नवमणिमयैः किकिणीनूपुराद्यैः ॥ दी
प्ताकारं विशदनं सुप्रसन्नं दिनेत्रं रुक्ताभ्यां तं वदुकमणिं शंभूलदाजैर्दधानं ॥ ॥ उद्यद्वात्करसंनिभं त्रिनय

राम.

धीमहि॥ तन्नो नरसिंहः प्रचोदयात्॥ अथान्यासूर्यगायत्री॥ नास्कराय विद्महे दिवाकराय धीमहि॥ तन्नः सूर्यः प्र
चोदयात्॥ अथापरसूर्यगायत्री॥ सप्ततुरगाय विद्महे सरुडकिरणाय धीमहि॥ तन्नोरविः प्रचोदयात्॥ अथ
रुययीवगायत्री॥ वागीश्वराय विद्महे रुययीवाय धीमहि॥ तन्नो रुंसः प्रचोदयात्॥ अथ दक्षिणासूतिगायत्री
दक्षिणासूतय विद्महे ध्यानस्थाय धीमहि॥ तन्नो धीशः प्रचोदयात्॥ अथ वराहेश्वरगायत्री॥ वंडवंडाय विद्महे
महादेवाय धीमहि॥ तन्नः श्रुतः प्रचोदयात्॥ अथ शास्त्रगायत्री॥ भूताधिपाय विद्महे महादेवाय धीमहि॥ तन्नः
शास्त्राप्रचोदयात्॥ अथ मेको गायत्री॥ कामदेवाय विद्महे पुष्पवापाय धीमहि॥ तन्नोऽनंगः प्रचोदयात्॥ अ
थ नारायणी गायत्री॥ नारायण्यै विद्महे वण्टिकायै धीमहि॥ तन्नः कुब्जि प्रचोदयात्॥ अथान्यानारायणी
गायत्री॥ नारायण्यै विद्महे वाग्वाण्यै धीमहि॥ तन्नो देवी प्रचोदयात्॥ अथ महामाया गायत्री॥ महामायायैः
विद्महे संमोहिनीयै धीमहि॥ तन्नश्चण्डी प्रचोदयात्॥ अथ त्रिपुरा गायत्री॥ मन्मथत्रिपुरादेव्यै विद्महे कामेश्व
री धीमहि॥ तन्नः क्लिन्ना प्रचोदयात्॥ अथ ललिता गायत्री॥ नारायण्यै विद्महे वण्टिकायै धीमहि॥ तन्नो ललितर्क

मंवं.पू.

नेप्रवोदयात्॥अथविकटगायत्री॥हेभगवत्येकजटेविष्महे.विकटदंष्ट्रायैधीमहि॥तन्नस्तारेप्रवोदयात्
॥अथनैरवगायत्री॥महानैरवायविष्महे.कालरुद्रायधीमहि॥तन्नो नैरवःप्रवोदयात्॥अथतारागायत्री॥
भगवत्येकजटेविष्महे.विकटदंष्ट्रायैधीमहि॥तन्नस्तारेप्रवोदयात्॥अथलक्ष्मीगायत्री॥महालक्ष्म्यैविष्महे.महर्षि
मिषिमहि॥तन्नःश्रीःप्रवोदयात्॥अथशक्तिगायत्री॥सर्वमोहिनीयैविष्महे.विश्वजननीयैधीमहि॥तन्नःशक्तिः
प्रवोदयात्॥अथत्वरितागायत्री॥त्वरितादेव्यैविष्महे.महानिन्यायैधीमहि॥तन्नो देवीप्रवोदयात्॥अथत्रि
पुरसुन्दरीगायत्री॥ॐत्रिपुरादेव्यैविष्महे.क्रीकामेश्वरीयैधीमहि॥तन्नःक्षिन्नःप्रवोदयात्॥अथक्षिन्नमस्त
गायत्री॥वैरोधिनीयैविष्महे.क्षिन्नसुण्डायैधीमहि॥तन्नो देवीप्रवोदयात्॥अथान्यातारागायत्री॥तारायैवि
ष्महे.महो गायैधीमहि॥तन्नो देवीप्रवोदयात्॥अथान्यामहामायागायत्री॥ॐमहामायायैविष्महे.वण्डि
कायैधीमहि॥धियो योनःप्रवोदयात्॥अथान्यानारायणीगायत्री॥ॐनारायण्यैविष्महे.वाखाण्यैधीमहि
तन्नो देवीप्रवोदयात्॥अथान्यात्रिपुरागायत्री॥ॐत्रिपुरादेवि विष्महे.कामेश्वरीयैधीमहि॥तन्नःक्षिन्नःप्रवो

१०

राम.

दयात् ॥ अथान्यानेरवगायत्री ॥ ॐ महामैरवायविष्महे कालरुद्राय धीमहि ॥ तन्नः कामप्रवोदयात् ॥ अथ का
माख्या गायत्री ॥ ॐ कामाख्यायै विष्महे कामेश्वर्यै धीमहि ॥ तन्नः कुञ्जिप्रवोदयात् ॥ अथान्या कामगायत्री ॥ त्रैलो
क्यमोरुनायविष्महे स्मराननाय धीमहि ॥ तन्नो विष्णुप्रवोदयात् ॥ अथान्या दुर्गा गायत्री ॥ ॐ कशनायै विष्महे क
न्याकुंरी मोधीमहि ॥ तन्नो दुर्गाप्रवोदयात् ॥ अथान्या गायत्री ॥ ॐ वैष्णवाय विष्महे कुषिलाय धीमहि ॥ तन्नो श्रीम
मिः प्रवोदयात् ॥ अथ वरुणा गायत्री ॥ ॐ वतुर्मुखाय विष्महे कमंडलाय धीमहि ॥ तन्नो वरुणप्रवोदयात् ॥ अथ क्षत्रिय
गायत्री ॥ ॐ तत्पुरुषाय विष्महे महादेवाय धीमहि ॥ तन्नः क्षत्रिः प्रवोदयात् ॥ अथ वैश्य गायत्री ॥ ॐ तत्पुरुषाय विष्म
हे त्रयोदेवाय धीमहि ॥ तन्नो वैश्यप्रवोदयात् ॥ अथ शूद्र गायत्री ॥ तत्पुरुषाय विष्महे महादेवाय धीमहि ॥ तन्न
ः शूद्रप्रवोदयात् ॥ अथ पशु गायत्री ॥ पशुपाशाय विष्महे महादेवाय धीमहि ॥ तन्नः पशुः प्रवोदयात् ॥ गायत्र
सुवद्रुप्रकाराः सन्ति किंतु संक्षेपेणात्र लिखिताः ॥ ॥ अथ गायत्री विधानं ॥ अगायत्री यथा ॥ आद्याद्या हतयः स
प्ततदधिकवतुर्विंशत्यक्षरान्मिका गायत्री सप्तणवद्या हत्याद्या सप्तणवत्स्वाहाना स्वाहाकारेण सर्वदोहृतः

श्वामित्राय नमः ॥ सुखे गायत्री ह्यंदसे नमः ॥ हृदये श्रीसवित्रे रेवताये नमः ॥ इति विन्यस्य ॐ वृक्षगोहृत् ॐ
विष्णवेशिरः ॐ रुद्राय शिखा ॐ ईश्वराय कवचं ॐ सदा शिवाय नेत्रं ॐ सर्वात्मने श्रुत्वा ॥ इति मंत्रैः करषडंगन्य
संस्तुत्वा ध्यायेत् ॥ यथा ॥ मुक्तिवदुमहे मनीलधवलस्त्राये मुखे स्त्रीक्षरोर्युक्ता मिंदुनिवद्धरत्नमुकुटं तन्नाम
वर्ष्मामिकां ॥ यां गायत्री वरदानयां कुशकरां टंकं नृकपालं गुणांशं वक्रगदारविंदयुगलं हस्तैर्वहंतीं नजे
। अंकुशः पाशः गुणां त्रिशूलः दक्षाधः करमारुह्य दक्षवामक्रमेणोत्प्रेप्युपरि द्धक्रमेणायुधानि निक्षेपामि
। इति ध्यात्वा जपान्ते क्रथादिकं विन्यस्य समापयेत् ॥ अस्यान्यासविशेषस्तु शिवार्चनवद्वि कार्यां दृष्टव्या ॥ इति
गायत्रीमंत्रः ॥ ॥ अथामेयारद्योमंत्रः ॥ जातवेदसे सुनवामसोममरातीयतो निदहाति वेदः ॥ सनः पर्षद
निदुर्गाणि विश्वानावेव सिंधुं दरितात्पनिः ॥ इति त्रयश्चत्वारिंशदक्षरमंत्रेण प्राणायामं कृत्वा शिरसि
कश्यपाय नमः ॥ सुखे त्रिष्टुक्चंदसे नमः ॥ हृदये श्रीजातवेदसे ॥ अग्नये देवताये नमः ॥ इति विन्यस्य
विनियोगमुक्त्वा जातवेदसे सुनवामसुत् ॥ सोममरातीयतः शिरः ॥ निदहाति वेदः शिखा ॥ सनः पर्षदति

मं. वं. पू

कवचं। दुर्गाणि विश्वानावेवनेत्रां सिंधुदुरितात्यग्निः श्रुत्वां इति करषडंगन्यासं विधाय ध्यायेत् ॥ यथा ॥ वि
श्वामसमप्रनां नृगपतिस्तं धस्थितां नृषाणां कृत्यानिः करवात्खेटविलसद्भस्मानिरासे वित्तां ॥ हस्ते च त्रदरा
सिखेटे विशिखा पांकुशौतर्जनी विद्याणामनिलाग्निकां शशिधरां दुर्गां त्रिनेत्रां स्मरेत् ॥ अस्माद्यूर्ध्वयोराध्येतर्द
श्वरस्य योरन्येन दाश्वस्थयोरितरे इत्यामुषध्यानं ॥ इति ध्यात्वा जपांते कथादिकं विन्यस्य समापयेत्
इति ज्ञातवेदोक्ताग्नेयाख्यो मंत्रः ॥ ॥ अथ शताक्षी मंत्रः ॥ ॐ नूर्नुवः स्वः गायत्री ज्ञातवेदः श्रवं कंचूर्नुवः स्वरोम्
इति शताक्षी ॥ सूर्यवक्त्रि सोमात्मिका अष्टादयः पूर्वोक्ता एव ॥ तत्सवितुर्वरेण्यं नर्गे देवस्य धीमहि हृदय धि
यो यो नः प्रचोदयात् शिवः श्जातवेदसे सुवो नमसो ममराती निदहति वेदशिखा इसनः पर्वदति दुर्गाणि
विश्वा नानावेवेदसिंधुदुरितात्यग्निः कवचं ४ त्र्यं वकं यजामहे सुगंधिं पुष्टिवर्धनं नेत्रत्रयं ५ उर्वारु क मि वचं
धनान्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् नूर्नुवः स्वरोम् अस्माय फट् ॥ इति विन्यस्य ध्यायेत् ॥ यथा ॥ गायत्री वसर्पि परिपू
र्णतनुश्च नानुस्त्रिष्टुप् विशिष्टमहि मामहितः कृशानुः ॥ आनुष्टुप् नाक्षरसमग्र रुविः शशांको दशुः ससुद्यत

राम.

मसीपरिवाङ्कितं वः॥ इति ध्यात्वा जपांते ऋष्यादिकं विन्यस्य समापयेत्॥ ॥ अथ यजुर्वेदोक्तदुर्गामंत्रः॥ तामग्नि
वर्षान्नपसाञ्चलंती कर्मफलेषु पुष्टा॥ दुर्गा देवी शरणामरुं प्रपद्ये सुतरसितरसे नमः॥ अस्य ऋष्यादिकं नास्ति
॥ ॐ तामग्निवर्षान्नमो हृदयं १ ॐ तपसाञ्चलंती नमः शिरः २ ॐ वै रौ वनी कर्मफलेषु पुष्टां नमः शिरः ३ ॐ दुर्गा दे
वी नमः कवचं ४ ॐ शरणामरुं प्रपद्ये नमः नेत्रत्रयं ५ ॐ सुतसितरसे नमः॥ अस्त्रं इति विन्यस्य ध्यायेत्॥ यथा॥ उ
द्यदि न कर स रुद्र स्रज्जालुरांशं खट्वेकवापवाणकलापमुशालमुण्डमुक्कयध्वीत्रिनेत्रां ध्यात्वा यथाक्ति जपांते स
मापयेत्॥ अथ ऋग्वेदोक्तः सौरमंत्रः॥ उद्यन्तु शन्मित्रमरुश्चारी रुनुतरादिवं हृद्रोगं मम सूर्य हरि मारुणा नाश
॥ अस्य प्रत्करावक्राषिर्गायत्री कुंदः सूयेदि वता इष्टार्थे विनियोगः॥ अन्यन्यासध्यानादि सर्वपूर्वोक्तं चृणु सूर्य
वत्॥ अथान्ययजुर्वेदोक्तसौरमंत्रः॥ ते त्रिरीयके॥ यो सा वादित्ये पुरुषः सो सा वरुमा॥ अस्य ऋष्यादिन्यासधा
नादि सर्वपूर्ववत्॥ ॥ अथ ऋग्वेदस्यागमोक्तो वारुणमंत्रः॥ कृवा सित्वा सुक्षितिषु सुक्षितिषु क्षिपंतो वयस्म

त्याशंवरुणोतुमोवत॥ अवीचनूवाणाश्रुदितेरुपस्थिंयूयंपातः स्वस्तिनिःसदानः अस्यावारुणावशिष्ट
 अपिरनुष्टुब्धं दोवरणो देवतामहे चर्यावाच्यर्थे विनियोगः॥ क्रवानित्वास्तुक्षिनिषुहृदयं क्षिपंतो यस्मत्
 शंशिरः शवरुणोतुमोवतशिखाश्चवीचनूवाणाश्रुदितेः कवचं षडपस्था यूयंपातः नेत्राभ्यां पञ्चस्तिनिःसदानः
 श्रुत्राय फट्॥ अथाक्षरन्यासः॥ पादद्वयसंध्येषु दश पायुगुल्याधारकुक्षिपृष्ठहृत्सप्त तनयो द्वयं एकं
 कर्णयोः संध्येषु दश वक्षस्येकं गंडघ्राणलोचनश्रवणसुगलेष्टौ मूलाधौ एकं मस्तके एकं सर्वगेष्वेकं
 मिति॥ अथ ध्यानं॥ अक्षांशुकाभरणमाल्यविलेपनाद्यः पाशांकुशान्नयवरो यतदोः सरोजः स्वक्कारविंदवस
 निः प्रसन्नो भूयाद्विभूतिविधये वरुणाश्चिरं वः॥ इति ध्यात्वा जपं समर्प्य प्रणामेत्॥ इति वारुणमंत्रः॥ ॥ अथ पं
 चब्रह्मविधानं॥ ईशानः सर्वविद्यानामीश्वरः सर्वभूतानां ब्रह्माधिपतिर्वृक्षलोधिपतिर्वृक्षशिबो मे श्रुतु सदा शिवो
 ॥ ॥ तत्पुरुषाय विद्महे महादेवाय धीमहि॥ नन्नो रुद्रः प्रचोदयात्॥ १॥ अघोरे न्योः यघोरे न्योः घोरघोरतरे न्यः स

वतः सर्वसर्वे नमस्ते मस्तु रुद्ररूपेभ्यः ॥२॥ वामदेवाय नमो ज्योत्षाय नमो रुद्राय नमः ॥ कलविकरणाय नमो व
लपुमथनाय नमः सर्वभूतदमनाय नमो मनोमनाय नमः ॥४॥ सद्योजातं प्रपद्यामि सद्योजाताय वै नमः ॥ नवे
नवेनाति नवेन जज्ञमाम नवोद्भवाय नमः ॥ इति पंचवक्त्रमंत्राः ॥ ईशानमंत्रस्य ईशान अभिरनुष्टुप् ॥ ईशानो
देवता ॥ ॥ तत्पुरुषस्य तत्पुरुष अभिर्गायत्री ॥ द्यो नगो देवता सर्वेषां लोवी जानि स्वराशक्तयः सकलपापक्षय
पूर्वकवतुर्विधपुरुषार्थसिद्ध्यर्थे विनियोगः ॥ प्रसादमंत्रेण करमुद्धि विधाय ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं श्रीं सर्वज्ञात हृदयाय
नमः ॥ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं श्रीं अमृततेजो गालिनि तृप्ताय शिरसे स्वाहा ॥ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं श्रीं ज्वलितशिखि शिखे मृनादिबोधा
य शिखाये वद्वा ॥ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं श्रीं वज्रिणो वज्रधराय कवचाय हुं ॥ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं श्रीं सौरों हुं ॥ अलुप्तशक्तये नमः ॥ त्रयाय
वौषट्प ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं श्रीं पशुं फट् ॥ अनंतशक्तये अस्त्राय फट् ॥ नत ईशानादयो मंत्राः पंचधान्यस्तया गातव्याः ॥ इ
शानमंत्रः पंचधा विनज्य कलानिः सरुपाया मय वारुणा त्रयो र्ध्ववक्त्रेषु क्रमेण न्यसेत् ॥ ईशानः सर्वविद्यानां शशिने नमः
ईश्वरः सर्वभूतांश्रंगदाये नमः ॥ ब्रह्माधिपति ब्रह्माणोधिपति ब्रह्मा इष्टये नमः ॥ शिवो मे मस्तु मरीच्ये नमः ॥ ४ ॥ सदाशि

मं. वं. पू.

वोऽञ्जलिनेनमः॥ इति विन्यस्या॥ तत्पुरुषमंत्रं पंचधा विभज्य प्राग्वद्विष्णोऽन्तरोर्ध्वं क्रैषुक्रमेणान्यसेत्॥ ॐ तत्पु
रुषाय विष्णवे नमः॥ ॐ महादेवाय धीमहि प्रणमः॥ शतत्रोरुद्रः विद्यायेनमः॥ प्रवोदयात् शान्तेनमः॥ ४ स
यमुवाच सवलान्या नमः॥ ५ ततोऽधोरमंत्रं मष्टधा विभज्य रुद्रयग्रीवां सदयनादैर्न्युरवक्षः सुवसं न्यसेत्॥ ॐ अधोरेभ्य
स्तंड्यै नमः॥ १ अथ घोरैर्भ्यो मोहिने नमः॥ २ घोरैर्भ्यो माये ३ घोरैर्भ्यो मृत्यु रूपिण्यै ४ सर्वतः सर्वमायायै ५ सर्वेभ्यो निद्रा
यै धनमस्ते शुक्लनयायै ६ रुद्ररूपेभ्यो जयायै नमः॥ ७ ततो वामदेवमंत्रं त्रयोदशधा विभज्य आधारे १ बीजं २ कोशो
रुद्रय ३ पञ्चानुद्वय ४ स्फिक ५ कटी ६ पार्श्वद्वयेषु ७ न्यसेत्॥ ॐ वामदेवायै नमः॥ १ ॐ करालिकायै नमः॥ २ ज्येष्ठायै ३
रत्नायै ४ रुद्राय परतै ५ कालाय ६ कालिने ७ कलकांतायै ८ करणाय ९ संयमिने १० वलाय ११ शीशानायै १२ वल
वृद्धे १३ विकरणाय १४ पश्चिरायै १५ वलपुमथनाय १६ रात्रौ १७ सर्वभूतदमनाय १८ ग्रामिण्यै २० नमो नमो मोहि
ने २१ उन्ननाय २२ जरायै २३॥ इति विन्यस्या॥ पुनः सद्योज्ञा नमः॥ विभज्य पादरुत्ततलघ्राणमस्तकवाकुषु न्य
सेत्॥ सद्योज्ञा तं प्रपद्यामि नमः॥ सिद्धौ ॥ नवेन मोक्षुतये २ अन्नयेन मोलक्ष्मणे ३ अनादि नवेन मोमेधायै ४ भज

राम.

खगायत्रीकृतसेनमः॥ हृदये श्रीलक्ष्मीवासुदेवाय देवताये नमः॥ इति विन्यस्य मम सर्वांगीष्टसिद्धये वि
नियोगः॥ इति उक्त्वा उं क्रीं क्रीं हृदयाय नमः॥ उं श्रीं श्रीं शिरसे स्वाहा॥ उं लक्ष्मीं शिखायै वषट्॥ उं वासुदेवाय क
ववाय कुं॥ उं नमः अस्त्राय फट्॥ इति पंचांगमंत्रान्मूलाभिमुख्योः पाण्योरंगुलीषु विन्यस्य नेत्ररहितेषु ह
ृदयादिषु विन्यस्य ध्यायेत्॥ यथा॥ उद्यत्सौ दामिनी रुक्मशशधर रुचिरं भूषणैर्भूषितांग मेकीभूतं वपुः
श्रीकमलनयनयोः सन्ध्यागाले पलोभात्॥ लक्ष्मीं हि श्यात्सदा वोलिखितसरसि जेदप्यङ्गं रत्नकुंजं सविभूष
त्तपद्मेः सरसि रुक्मगदाशंखवक्राक्षयानि॥ वामभागस्थैः करैरुद्योदिनि लिखितादीनि दक्षिणस्थैः सरसी
रुक्मादीनि वत्वारिधेयानि॥ इति ध्यात्वा जपान्ते कथादिकं विन्यस्य जपन् देवाय स्मर्य प्रणमेत्॥ इति लक्ष्मीवा
सुदेवमंत्रः॥ ॥ अथ हरिहरात्मको मंत्रः॥ उं क्रीं ह्रीं शंकर नारायणाय नमः ह्रीं क्रीं उं॥ इति षोडशाक्षरमंत्रे
ण प्राणायामत्रयं कृत्वा शिरसि नारायणाय नमः॥ मुखे अनुष्टुप्कृतसेनमः॥ हृदि श्रीहरिहराय देव
ताये नमः॥ इति विन्यस्य मम सर्वांगीष्टसिद्धये विनियोगः॥ इत्युक्त्वा क्रीं क्रीं दिनाकर षडंगन्यासं विधाय ध्या

मं. वं. पू.

नं कुर्यात् ॥ यथा ॥ मूलं चक्रं पांचजन्यं मन्त्रीति च तं करैः ॥ त्वत्स्वरूपार्घनी लार्द्धं देहं हरिहरं भजे ॥ यक्षोर्ध्वदित
दधेऽंतमायुधधानं ॥ इति ध्यात्वा यथाशक्ति जपं विधाय जपान्ते अथादिकं विन्यस्य जपं देवाय समर्प्य प्रण
मेत् ॥ इति हरिहरात्मकमंत्रः ॥ ॥ अथ दक्षिणामनमंत्रः ॥ ॐ नमो विष्णवे सुरां पतये महाबलाय स्वाहा ॥ इत्य
ष्टादशाक्षरमंत्रेण प्राणायामत्रयं कृत्वा शिरसि इन्द्रवे अर्पये नमः ॥ मुखे विराजे कृदसे नमः ॥ हृदि श्रीदक्षि
वामनाय देवतायै नमः ॥ इति विन्यस्य मम सर्वांगीष्टसिद्धये विनियोगः ॥ इत्युक्त्वा हृदयाय नमः ॥ शि
रसे स्वाहा ॥ विष्णवे शिवायै वषट् ॥ सुरां पतये कवचाय हुं ॥ महाबलाय नेत्राय वौषट् ॥ स्वाहा अस्त्राय फट् ॥
इति षडंगमंत्रानं गुहादिकरतलांतकरयोर्विन्यस्य हृदयादिषडंगेष्वपि विन्यस्य ध्यानं कुर्यात् ॥ यथा ॥ एका
द्वात्रिंशति तज्जुवदमृतमणि कुत्रतो धो निविष्टः ॥ श्रीभूयास्त्रिष्टुपाश्वः फटिकमणिनिभोऽशेषभूषाविशेषः ॥ वा
मेदधन्नपूष्कं कनकवषकस्वर्षपीयूषकुंभं विभुतं श्रीवामनास्थः सततमवतु नो विस्मुरिष्टार्थदायी ॥ इति
प्राणायामशक्तिजपं विधाय अथादिकं जपान्ते विन्यस्य जपं देवाय समर्प्य प्रणमेत् ॥ इति दक्षिणामनमंत्रः ॥

१२
१५

राम.

अथ यज्ञेश्वर वामन मंत्रः ॥ ॐ क्लीं श्रीं वं नमो विष्णवे सुरां पतये महावलाय स्वाहा ॥ इति द्वाविंशत्यक्षर मंत्रे
ण प्राणायामत्रयं कृत्वा शिरसि च वनाय अषये नमः ॥ मुखे गायत्री कुंदसेन मः ॥ हृदये श्रीयज्ञेश्वराय दे
वता येन मः ॥ इति विन्यस्या क्लीं क्लीं इत्यादि नाकर षडंगन्यासं कृत्वा ध्यायेत् ॥ यथा ॥ कर्पूरधवलं देवं निविष्टम
स्सीरुहे सुप्रसन्नं सुनेत्रं वारुणितमनो हरं ॥ दण्डं वा मृतकुंजं व शरं वृद्धं समप्रभं ॥ अधिभक्तं सोपदंशं व
सुपात्रं विभुतं चित्तं यज्जगतामायं जगदतिरुहं हरिं ॥ इति ध्यात्वा यथाशक्ति जपं विधाय अथादिकं वि
न्यस्य जपं समर्प्य प्राणमेत ॥ इति यज्ञेश्वर वामन मंत्रः ॥ ॥ अथ भोग वामन मंत्रः ॥ ॐ नमो भगवते विष्णवे
सुरां पतये महावलाय स्वाहा ॥ इति द्वाविंशत्यक्षर मंत्रेण प्राणायामत्रयं कृत्वा शिरसि कपिलाय अषये
नमः ॥ मुखे गायत्राय कुंदसेन मः ॥ हृदये भोग वामनाय देवता येन मः ॥ इति विन्यस्या ग्रीष्म सिद्धयविनि
योगः ॥ इत्युक्त्वा ॐ नमः स्तुतं भगवते शिरः ॥ विष्णवे शिखा सुरां पतये कवचं महावलाय नेत्रं स्वाहा मुखं ॥ इ
ति षडंग मंत्रान् संयुक्तादि करतलांतं करयो विन्यस्य हृदयादि षडंगेषु विन्यस्य कर्पूरधवलमित्यादि

मं.चं.पू.

यज्ञेश्वरवामनवद्ध्यात्वा जपं कृत्वा जपान्ते अथादीक्षित्यस्य जपं समर्प्य प्रणामेत् ॥ इति योगवामनमंत्रः ॥ ॥ अथ
यावालकवामनमंत्रः ॥ ॐ नमो मायावालकविस्वदेसुरांपतये महावलाय स्वाहा ॥ इति त्रयोविंशत्यक्षरमंत्रेण
प्राणायामत्रयं कृत्वा शिरसि वस्त्रं णोऽपये नमः ॥ मुखे गायत्रीं हृदये श्रीमायावालकवामनदे
वतायै नमः ॥ इति विन्यस्याग्नीष्टसिद्धये विनियोगः ॥ इत्युक्त्वा ॐ नमो हस्तमायावालकशिरःविस्वदेशि स्वा सु
रांपतये कवचं महावलाय नेत्रम् ॥ स्वाहा अस्त्रं इति षडंगमंत्रानंगुष्ठादिकरतलांतं करयोर्विन्यस्य हृदयादिष
डंगेष्वपि विन्यस्य ध्यानं कुर्यात् ॥ यथा ॥ पीतांबरोत्तरीयो सौम्यो जीकोपी नष्टगन्धरिः ॥ कमण्डलुं वदंश्च नंदं दण्डं च नंदं क
रैर्दधत् ॥ यज्ञोपवीती नीलाभो ध्यातव्यश्च वामनः ॥ इति ध्यात्वा जपान्ते अथादीक्षित्यस्य जपं समर्प्य प्रणामेत् ॥
इति मायावालकवामनमंत्रः ॥ ॥ अथ रुद्रयग्रीवमंत्रः ॥ ह्रीं ॥ इत्येकाक्षरमंत्रेण प्राणायामत्रयं कृत्वा शिरसि वस्त्रं
णोऽपये नमः ॥ मुखे गायत्रीं हृदये श्रीरुद्रयग्रीवाय देवतायै नमः ॥ इति विन्यस्याग्नीष्टसिद्धये विनियोगः
॥ इत्युक्त्वा ह्रीं हस्तं ह्रीं शिरः ॥ ह्रीं शिखा ॥ ह्रीं कवचं ॥ ह्रीं नेत्रं ॥ ह्रीं अस्त्रमिति षडंगमंत्रानंगुष्ठादिकरतलांतं करयोर्वि

राम.

कंसर्वेपूर्ववद्भेयां॥ इत्यादयोऽनेके मंत्राः संतितेषां कार्यपरत्वान्मंत्रध्याननेदावरुवः संतितेतुर्युधवा
कुल्यादत्रनलिविताः॥ इतिकान्तवीर्यायिर्जुनमंत्राः॥ ॥ अथ ज्वरनाशनमंत्रः॥ कुवैरंतमुखं रौषं नंद
मानंदमार्हवं॥ ज्वरं मुत्तं नयं घोरं ज्वरं नाशये मे ज्वर॥ सर्वदिशंवंधयस्त्रिमदिशंवंधउत्तरदिशंवंध. एका
हिकं द्याहिकं शहिकं दिवा ज्वरं रात्रिज्वरं संध्याज्वरं आकस्मिकज्वरं सर्वेषां हृदयश्क्लेदयश्निधिश्क्षिधिश्सुशले
नरुनश्विष्णुवक्त्रेण हृदयश्मरुसुमुखिस्त्वाहा॥ अयं मंत्रः सर्वज्वरे जप्यः॥ तालपत्राद्यौ लिखित्वा यस्मिन् बंधये
श्सद्यस्तं मुचति ज्वरः॥ इति ज्वरनाशनमंत्रः॥ ॥ अथ गारुडमंत्रः॥ क्षिपुं त्वाहा॥ इति पंचाक्षरमंत्रेण प्राणायाम
मत्रयंकृत्वा शिरसि अनन्ताय नमः॥ मुखे अनुष्टुप्कृत्य सेनमः॥ हृदये श्रीगुरुभ्यो देवतायै नमः॥ इति
विन्यस्य मम सर्पादिविषनाशने विनियोगः॥ इत्युक्त्वा च लश्मरुगतिस्त्वाहा हृदये नमः॥ इति विन्यस्य मम सर्पा
दिविषनाशने विनियोगः॥ गुरु उचूडा मणिस्तु शिरसे स्त्वाहा गुरु उ शिरसे स्त्वाहा शिखायै वषट्॥ ३॥ गुरु उ
प्रमंजन प्रभेदनश्चित्राशयश्चिमर्दयश्चत्वाहा कवचाय हुं ४ अप्रतिवला प्रति सौयन हुं द्याहा अस्त्राय फट् ५

मं. वं. पू.

उग्ररूपधारकसूर्यनयंकरनीषयश्चरुश्चस्मीकुरुत्वाहानेत्राभ्यां वीषद॥ ततो ध्यानं॥ आजातुनः सुवर्णनिमा
नाभेस्तुहिनप्रभं॥ कुंकुमारुणामाकर्षमाकर्णीतं शितेतरं॥ वस्त्राण्डयापिनेताक्षरक्तांगं नागचूषणं॥ नीलवास
समात्मानं महापद्मं स्मरेद्बुधः॥ स्मरन्गारुडमात्मानं मंत्रमेतं जपेन्नरः॥ विषमालोकनेनैव रुच्यान्नागकुलोद्भ
वं॥ एवधात्वा यथाशक्ति जपं विधाय जपान्ते ऋष्यादीन् विन्यस्य जपं संपर्प्य प्राप्ते तू॥ इति गारुडमंत्रः॥ ॥ अथा
न्योगरुडमंत्रः॥ ॐ हूं त्वाहा॥ इति वतुरक्षरमंत्रेण प्राणायामं कृत्वा शिरसि रुद्रं ऋषये नमः॥ मुखे पंक्तिं रुद्रसे
नमः॥ हृदि पंक्षीं दायदेवताये नमः॥ गुह्ये उर्वीजाय नमः॥ पादयोः स्वाहाशक्तये नमः॥ अद्रन्यासकरन्यासो पूर्व
वत्॥ ध्यानं॥ वस्त्रान्तवह्नियुग्माक्षरद्वयं लविषप्रोषणं प्रा॥ प्राणं नूतं प्राणिश्रेण्या स्त्रिवेदी तनुममृतमयं पद्मि
राजं न जेहं॥ इति ध्यात्वा जपं विधाय ऋष्यादिकं विन्यस्य जपं संपर्प्येत्॥ इत्यन्योगरुडमंत्रः॥ ॥ अथ गारुडमालं
मालामंत्रः॥ ॐ नमो नगवते गुरुडाय कालाग्निवर्षाय पद्मे हिकालानललो लजिह्वाय पातयश्मोहयश्चिदावय
श्चैवमयश्चामयश्चरुनश्चरुपचरुफेडुं त्वाहा॥ इति सप्तसप्ततिवर्णात्मकमंत्रेण प्राणायामं कृत्वा ऋष्यादिक

१२
१७

राम.

पंचांगुलिषु विन्यस्य हृदयादिषु नेत्रवर्जितेषु पंचस्थानेषु च विन्यस्य ध्यानं कुर्यात् ॥ यथा ॥ रुतैश्चक्र
दूरीतरासिजे विष्णोः मर्कोत्तमत्कांतिं श्रीधरणी विभूषितलसत्पाश्वकिरीटान्वितम् ॥ श्रीवत्सांकस
कौस्तुभोरुपदकं केयूरहारोज्ज्वलं राजकुण्डलमण्डितं हृदि मजे पीतांबरं शार्ङ्गिणं ॥ वामोऽधः करयो
राधेन दायुर्ध्वयोरन्ये इत्यायुधध्यानं ॥ इति ध्यात्वा यथाशक्ति जपं विधाय जपान्ते कथादिकं विन्यस्य ॥ गु
ह्यातिगुह्यगोप्यत्वं गृह्णाणां स्मृतं जपं ॥ सिद्धिर्भवतु मे देव त्वत्पुसादात्तु यि स्थिता ॥ इति जपं समर्थप
णमेत ॥ इत्यष्टाक्षरो नारायणमंत्रः ॥ ॥ अथ वासुदेवमंत्रः ॥ ॐ नमो नमो नमो नमो वासुदेवाय ॥ इति द्वादश
क्षरमंत्रेण प्राणायामत्रयं कृत्वा शिरसि प्रजापते नमः ॥ मुखे गायत्राय हृदये नमः ॥ हृदये श्री
वासुदेवतायै नमः ॥ इति विन्यस्य मम सर्वप्रीतिं सिद्धये विनियोगः ॥ इत्युक्त्वा मूलेन करयोऽप
कं कृत्वा ॐ हृदयाय नमः ॥ नमः शिरसे स्वाहा ॥ नमो नमो नमो नमो शिखायै वषट् ॥ वासुदेवाय कवचाय हुं
॥ ॐ नमो नमो नमो नमो वासुदेवाय अस्त्राय फट् ॥ इति पंचांगमंत्रान्तं गुह्यादिकं निष्ठातं करयोर्विन्यस्य

मं. वं. पू.

नत्रवर्जहृदयादिश्रुत्वांतं च विन्यस्य ध्यानं कुर्यात् ॥ मध्ये दुग्धां बुधे द्वीपे दिव्ययोषानिषे विते । तत्र संविद्य
विपिनमारिविलतु निषे वितं ॥ तन्मध्ये कल्पवृक्षं च दिव्यमद्रुतदर्शितं । तस्याधस्तादत्र मंवे कमलं विमलप
त्रां शरत्पूष्पैर्दुर्विसेले । त्रभापटलराजितं । तत्र संवितये देवं वासुदेवं स्मिता ननं ॥ कुटुंबं द्वाभंगदा वक्रप
द्मशंखलसत्करं । वंद्या युतलसत्कांत्या मोहयन्तं जगद्वयं ॥ केयूरांगदसंराजं दोहं रत्नपूषणं ॥ श्रीव
त्सांकलसदृशं सुकुटं कोत्तुभां कितं । अरविन्ददलात्तामसुरम्यायतलोचनं ॥ कुले एते पोत्रसंज्ञाः । मण
लं पीति वाससं । गैर्वयकारसंशोभिः कंबुकणसुकंकणं ॥ विशालवक्षः संराजत्पुत्रवृक्षवनमालकासन
कादि सुनीदुःश्रुतत्वं निरुपयकांक्षया । निषे वितं दिव्यदिति जातगंधर्वसंवयैः ॥ सिद्धविद्याधरो दैवैश्च ते वि
तं वमहोरगे ॥ वामोर्ध्वदितदधःकरांतमायुधध्यानं ॥ इति ध्यात्वा यथाशक्ति जपं विधाय जपात्तेजसादि
कं विन्यस्य जपं देवाय समर्प्य प्रणामेन ॥ इति वासुदेवमंत्रः ॥ ॥ अथ लक्ष्मीवासुदेवमंत्रः ॥ ॐ ह्रीं ह्रीं श्रीं श्रीं
लक्ष्मीवासुदेवाय नमः ॥ इति चतुर्दशाक्षरमंत्रेण प्राणायामत्रयं कृत्वा शिरसि प्रजापतये नमः ॥

राम.

नरकांगरागसुजंस्मेरास्यंवरदंकपालमनयंभूलंदधानंकरैः। नीलग्रीवमुदारभूषणशतंशीतांशुवूडोः
ज्वलंभूवेकाकृणावाससंभयहरंदेवसदाभावये॥२॥ उपरितनवामकराभ्यां त्रिभूलकपाले। तदधस्तना
भ्यां वराभयेदधानं॥ ध्यायेन्नीलाद्रिकांतंशशिशकलधरंमुण्डमालंमहेशंदिग्वत्त्रिपिंगकेशंउमरुमद्यमृ
णिंखड्गभूलामयानि॥ नागंघटांकपालंकरसरसिरुहैर्विभुतंभीमदंष्ट्रं सूर्यकल्पंत्रिनेत्रंमणिमयविलस
किंकिणीनूपुराद्यं॥३॥ दक्षिणाधःकरमारभ्यउमरुकभृणिंखड्गभूलोभयनागघंटाकपालानिप्रदक्षिणा
तोध्येयानि। सात्विकंध्यानमाख्यातमपमृत्युनिवारणं। आयुरारोग्यजननं सर्वैश्वर्यसुखप्रदं॥१॥ राज
संध्यानमाख्यातंधर्मकार्मार्थसिद्धिदातामसंशत्रुशमनं कृत्याभूतगदापहं॥ इति ध्यात्वा जपांतेऽथ
दिकं विन्यस्य जपं समर्थपुणामेत्॥ इति वटुकभैरवमंत्रः॥ ॥ श्वयं खड्गरावणमंत्रः॥ तद्वाधिकशताक्ष
रः॥ॐ नमः पशुपतयेॐ नमो भूताधिपतयेॐ नमो रुद्राय ललतखड्गरामणा विह्वर सरश्चर्यश्मशानप्र
स्मार्चितशरीराय घंटाकपालमालाधराय द्वाघ्रचर्मपरीधानाय शशांककृतशेखराय कृष्णसूर्ययज्ञो

मंत्र-पू-

पवीतिनेवल २ वला २ अनिवर्तक पालिनेहन २ भूतांस्त्राशय २ मण्डलमथोकट २ रुद्रांशोनशमयश्चावेशय
२ वाण्डासिधाराधिपतिरुद्रो ज्ञापयति त्वाहा ॥ अत्र अषिक्कृत्सीनस्तः ॥ त्वां रवीं त्वूं र्वैं त्वः षडंगानि ॥ ध्यानं यथा
॥ घंठाकपालमृणालमुण्डकपालखेटखट्वांगमूलउममरुनप्रयंदधानं ॥ रक्तांगमिंदुशकलाभरणान्त्रिनेत्रं पं
पवाननाजमरुणांशुमीशमीडे ॥ दक्षिणाधः करमारभ्यावामाधः करपर्यंतं घटानि दशाधुधानि ध्यायेत्
॥ कश्चित्तु दक्षिणावामाधः करयोर्घाटाकपाले ॥ तदुपर्यंकुशमुण्डमाले ॥ तदुपरि खट्वाङ्गमूले ॥ तदुपरि
उमरुकाजये ॥ इति ध्यात्वा जपांते षडंगविधाय जपं समयेयेत् ॥ एवं कृत्वा नेत्रखट्वेन सर्वत्र विजयी भ
वेत् ॥ इति खट्वरावणमंत्रः ॥ ॥ इति श्रीमंत्रवन्दिकायां शैवमंत्रकथनाधिकारो द्वादशस्तरंगः ॥ ॥
अथ वैष्णवमंत्रा उच्यंते ॥ ॐ नमो नारायणाय ॥ इत्यष्टाक्षरमंत्रेण प्राणायामत्रयं कृत्वा शिरसि साधनं
नारायणाय नमः ॥ सुखे देवैर्गायत्र्यै कृत्वा नमः ॥ महोक्ताय त्वाहा शिरसि त्वाहा ॥ वीरोक्ताय त्वाहा
शिरसायैव षट् ॥ सुक्ताय त्वाहा कवचाय दुं ॥ मरुतोक्ताय त्वाहा श्चत्राय फट् ॥ इति पंचांगमंत्रानंगुष्ठादि

१८

राम.

वेदितुं नासमं ॥ मातुस्तन्यं पुनर्नैव सपिवेत्सुक्तिमान्नरः ॥ तीर्थकोटि सरुद्धे सुप्राशितैः किंप्रयोजनं ॥ तो कं यदि
पिवेतो यं शालग्रामशिलोद्भवं ॥ अथ विष्णो निर्माल्यांशाः ॥ बलिर्वितिषाणो ग्रीष्मकपिलो नारदोर्जुनः ॥ पद्मा
दम्भा वरीषश्च वसुर्वायुस्तुतः शिवः ॥ विश्वसेनोद्भवाङ्कुराः शनकाद्यामहर्षयः ॥ वासुदेवप्रशादो यं सर्वे गच्छन्तु
वैष्णवाः ॥ अथास्मृत्युद्धरं सर्वव्याधिविनाशनं ॥ विष्णुपादोदकं पित्वा शिरसाधारयाम्यहं ॥ अथालंकरण
फलं ॥ अलंकारं च यो दद्यादि प्रायाथ सुराय च ॥ स गच्छेद्धारुणां लोकं नानाभरणभूषणः ॥ जातः पृथिव्यां का
सेन न वेद्दीपति नृपः ॥ अथ यज्ञोपवीतदानफलं ॥ यज्ञोपवीतदानेन सुरेभ्यो ब्राह्मणाय च ॥ न वेद्विप्रश्चतु
र्वेदः सुखं निर्वाहसंशयः ॥ अथ सामान्यार्घ्यः ॥ रक्तविसृवाक्षतैः पुष्पैर्दधिदूर्वाकुशैस्तिलैः ॥ सामान्यः सर्वदेवा
नामर्घ्योऽयं परिकल्पितः ॥ अन्नावा दधिदूर्वादोर्मनसं परिकल्पयेत् ॥ स्वस्त्वधर्मा विरोधेन देवपूयां कार्या
॥ स्वस्त्वधर्मपरित्यज्य च त्वारो ब्राह्मणादयः ॥ पूजामेव पुकुर्वन्ति ततां गच्छन्ति देवताः ॥ अर्घ्यं विनैव मंत्रेण पु
ण्यराशिः प्रकीर्तितः ॥ स्यादयं मंत्रयुक्तश्चेत्युपशतगुणोत्तरं ॥ देवतानां प्रापि पूजाफलदास्यादिति ॥ देवानां प्रति

मं.चं.पू.

मायत्रयुतांगक्षमानवेत्॥ पलानितस्यैदेयानि स्रज्यापंचविंशतिः॥ अष्टोत्तरशतपलं स्नाने देयं च सर्वः
याद्वे स ह्ये पलानां च महास्नानेन संख्यया॥ यातयं येन सर्वसुदि सुनिर्यातित इतं॥ अथ निर्मल्यं॥ ब्रह्मांग
लग्नं विषे न्यो वै स्मवं च प्रदीयते॥ रुद्रांगलग्नमनौ च दहेत्सर्वं वतत्क्षणात्॥ अन्येन्यस्तथ देवेभ्यो यत्तद्दी
नेषुनिःक्षिपेत्॥ विषे न्यस्तथ तदेयं मातृभ्यो यन्निवदितं॥ नैवेद्यादिकमिति शेषः॥ अथ पात्राणि॥ पात्राणि
मादरः कायः पात्राण्येवोक्तमानितुं वलिहोमक्रियार्थं हिविना पात्रं न सिध्यति॥ तस्माद्यज्ञांगमित्याहुः
पात्रं वाग्रमहामने॥ अथ पात्रपरिमाणाः॥ षड्विंशदंगुलं पात्रमुत्तमं परिकीर्तितं॥ मध्यमं तु त्रिजागोनं क
निष्ठं द्वादशांगुलं॥ वस्त्रं गुलविहीनं वनपात्रं धारयेत्कवित्॥ विना पात्रेण यः कुर्यात्पुनिष्ठां याज्ञिकीं क्रि
यां॥ विफला जायते सर्वा वारुणादिधनापह॥ हेमपात्रेण सर्वाणि शिहितानि लभेत्सुने॥ अर्घ्यं दद्यात्वा तु
रौप्येण आयूराज्यसुतांश्च भवेत्॥ तासु पात्रेण सौभाग्यं धर्मं मृण्मयसंभवे॥ एवं दारुपात्रं मृण्मयपात्रं पद्म
पात्रं पलाशपात्रं तासु पात्रसु वस्त्रपात्रं रौप्यपात्रं॥ अर्घ्यस्नानं नैवेद्यवलिधूपादिकार्येषु तत्रोत्तरतः प्रशस्तं

राम.

निःसर्वेषां भग्नपात्रं निषिद्धं ॥ तावत्सुवर्षं रौप्यशंखमुक्तिभग्नमपि ग्राह्यं ॥ अथ शंखप्रशंसा ॥ शंखस्थितेन तोये
नभः स्नापयति केशवं कपिलायाः सरसस्य फलं प्राप्नोति मानवः ॥ शंखे तीर्थोदकं कृत्वा यः स्नापयति केशवं
॥ विंदुमात्रेण द्वादश्यां कुलानां तारयेत्कृतं ॥ कपिलाक्षीरमादाय शंखे कृत्वा जनार्दनं ॥ यज्ञायुत सरसस्य
फलं स्नापयित्वा लभेत् ॥ शंखं लग्नं तु यत्नो यंचामितं केशवोपरि ॥ वन्द्यते शिरसानित्यं गंगास्नानेन तस्य किं
॥ शंखपात्रार्घदानं शिववर्जं सर्वेषां कार्यं ॥ विस्मरधिकं ॥ अर्घ्यं कृत्वा तु शंखेन यः करोति प्रदक्षिणां ॥ प्रदक्षि
णीकृता तेन सप्तद्वीपाससागराः ॥ अथ पूजां गृहीते दोषः ॥ वलिहीने तु दुर्भिक्षं गधहीने त्वभाग्यता ॥ धूपही
ने तपोद्वेगावस्त्रहीने धनक्षयः ॥ रत्नहीने विषेन्द्रार्याविपत्ताकेशु नायकं ॥ कुत्रहीने रुतं कुत्र मविताने च
तारकीवेशहीने तु नाशः स्यादात्मनो नगरस्य वा ॥ दीपहीने तु दौर्भाग्यं प्राप्नुयात्कारकः सदा ॥ दक्षिणा
हीने च तत्सर्वं व्यर्थं स्यात्पात्रसंशयः ॥ मंत्रविद्याविहीने तु संपूर्णमपि नश्यति ॥ पात्रमंत्रसमायुक्तं सर्व
दोषापहं भवेत् ॥ असंपन्नौ तु तत्सर्वं मनसा पूरयेत्सुधीः ॥ १ ॥ अतस्त्वं बहूनां रोगिपरिवर्यासुराचनं ॥ विषे पा

दोदकोद्विष्टमार्जनंगोप्रदानवत् ॥ इति श्रीमंत्रवद्वि कायां पंचायतनपूजोपरणाविकारोविंशत्तरंगः ॥
 अथ प्रातः कृत्या ॥ प्रातः शिरसि सुक्ते जेदिनेत्रं द्विभुजं गुरुं ॥ वराजयुतं शांतं स्मरेत्तं नाम पूर्वकं ॥ ब्राह्मे सुदु
 र्त्तं बोधाय विंतये दात्मनो हितं ॥ गुरुं गां स्वेष्ट देवं च ब्राह्मणं ॥ अततो न मेत् ॥ अथ प्रयोगः ॥ ब्राह्मे सुदुर्त्तं उत्थाये
 पुक्तस्त्रापः सरु सुदलकमलावस्थितं श्वेतवर्णं द्विभुजं वराजयकरं श्वेतमाल्यानुलेपनं स्वप्रकाशरूपं सर्व
 मस्थितं रक्तया शक्त्या स्वप्रकाशरूपया सहितं विभ्राद्यमानसोपचारै राराधय्यायेत् ॥ यथा ॥ श्रीगुरुं परमा
 त्मानं व्याख्या सुदालसत्करं ॥ दिनेत्रं द्विभुजं पीतं ध्यायेदखिलसिद्धिदं ॥ सुदृक् स्फटिकसंकाशं मुद्गमोक्षविराजि
 तां गंधानुलेपनं शांतं वराजयकरं भुजं ॥ मंदस्मितत्रिजगुरुं कारुण्येनावलोकनं ॥ वामोरुशक्तिसंयुक्तं मुक्ता
 चरणाभूषितं ॥ स्वशक्त्या दक्षरुस्तेन धृतं चारुकलेवरं ॥ वामे धृतोत्पलायाश्चतुरक्ताया सुशोभनं ॥ परानन्दरसो
 लासलोचनद्वयपंकजं श्रीगुरुः ॥ इति ध्यात्वा कनिष्ठांगुष्ठयोगेन लै. पृथिव्यात्मने श्रीगुरुवे गंधं समर्प्य या
 मितमगाश्रुनामिकांगुष्ठयोगेन लै. आकाशात्मने श्रीगुरुवे पुष्पं समर्प्य यामितमः ॥ मध्यमांगुष्ठयोगेन यं वाय

२९

राम.

ॐ नमः श्रीगुरुवे धूपं समर्पयामि नमः ॥ तर्जन्यं गुह्ययोगेन रं ते ज्ञात्माने श्रीगुरुवे दीपं समर्पयामि नमः ॥
पंचांगुलियोगेन वै रसात्मने श्रीगुरुवे नैवेद्यं समर्पयामि नमः ॥ ऐं क्लीं श्रीं हूं स्वे हूं सक्षमलवरयूं हूं ह्रीं
स्वे हूं ॥ जया शक्ति जयं विधाया गुह्यातिगुह्यगोप्तात्तं गृह्णातास्मत्कृतं जपं सिद्धिर्भवतु मे देव त्वत्पुसादात्करे स्थि
ता ॥ ॐ द्रौं नमः ॥ ॐ कुं नमः ॥ ॐ क्लीं नमः ॥ ॐ ह्रूं नमः ॥ ॐ सः नमः ॥ प्रणम्येयथा ॥ अखंडमंडलाकारं व्यापयेन चरा
चरं ॥ तत्पदं दर्शितं येन तस्मै श्रीगुरुवे नमः ॥ अज्ञानतिमिरांधस्य ज्ञानां जनसलाकया ॥ वक्षू रूमिलितं येन त
स्मै श्रीगुरुवे नमः ॥ नमोस्तु गुरुवे तस्माद्यिष्टदेवस्वरूपिणी ॥ ३ ॥ यस्य वाक्या मृतं हृन्निविष्टं संसारसंज्ञकां गु
रुर्वस्मा गुरुर्विष्णु गुरुदेवो महेश्वरः ॥ गुरुरेव परं ब्रह्म तस्मादादौ तमर्चयेत् ॥ ततो मूलादिवंशरंध्रात्तमूल
विद्यां विभावयेत् ॥ उद्यद्दिनं करो योतां यावत्त्वा संहृदा शयः ॥ अशेषा सुप्रशान्त्यर्थं समाहितमना स्वयं तत्प
त्रापटलव्याप्तं सरीरमपि विनयेत् ॥ प्रातः कृत्यं मकृत्वा तु देवतां नक्ति तोययेत् ॥ मिः फलानस्य पूजास्या को वही
नायथा क्रिया ॥ समुद्रे मेखले देवी पर्वतस्तनमंडले ॥ विष्णुपत्नि नमस्तुभ्यं पादं न्यासक्षमस्तमे ॥ त्वासानुसारेण

मं. वं. पू.

भूमौ पादं निधाय वरिर्निर्गत्य शौचादिकं कृत्वा सुवीदेशे उपवीक्ष्य दंतधावनं कुर्यात् ॥ मंत्रः ॥ ॐ कामदेवाय
सर्वजनप्रियाय ॥ ॐ ॥ मुखद्व्यालनमंत्रः ॥ श्रीलक्ष्म्ये नमः ॥ ॐ ॥ अथ नद्यादौ गत्वा इष्टदेवतां विनाम्य ॥ अथा
तर्ज्जसंवक्षो दृष्ट्वा दृष्टफलप्रदं गुरुध्यानं प्रकुर्वीत यथा पूर्वविशारधी ॥ स्नानाच्च विमले तीर्थे पुष्करे हृदया
श्रिते ॥ विंदुतीर्थे नरः स्नायात्पुनर्जन्मो न विंशते ॥ अथ वा ॥ इडासु पुमो शिव तीर्थे केसिंज्ञानां प्रेवुर्वेवरुतः
शरीरे ॥ वल्गां वुनिः स्नाति तयोः सदा यः किंतस्य गां गैरपि पुष्करैर्वी ॥ इति स्नानं ॥ शिवशक्तौ समायोगो यस्मिन्कारे
प्रजायते ॥ तसंस्था कुलनिष्ठानां सामाविष्टः प्रतीयते ॥ इति संध्यावासनं ॥ अथ कुंडलिनीमूलाधारात् ॥ सोमस्त
यामिस्तु पिण्डी समुत्थाप्य परविंदुनिर्निधये हृदे देवतां तर्प्येत् ॥ तदुक्तं ॥ बंडा कौतलसंपदं गलितं तत्परां
तां तेनामृतेन दिव्येन तर्प्येत्परदेवतां ॥ इति तर्पणं ॥ वल्गरंध्रादधोभागे यद्वा द्रुपात्रमुत्तमं ॥ कलासारेण
संपूर्य तर्प्येत्परदेवतां ॥ इत्यर्घसाधनं ॥ आधारे लिङ्गनाभौ हृदयसरसि जेतालुमूले ललाटे देपत्रेषोऽ
सारे द्विदशदशदले द्वादशा र्धवतुश्चेत् ॥ वासांते वालमथोऽफक्क ठ हिते कंठदेशे स्वराश्च रुसौ कोदंडमध्ये

राम.

न्यसतुविमलधीन्याससंपत्तिसिद्धौ ॥ गौतमीमतेविशेषश्च यथा ॥ सरुसारेमणिनित्रेसर्ववर्षविभूषिते ॥ अर्क
शदित्रिरेखीयेरुलकत्रयभूषिते ॥ तन्मध्योपरविन्दुश्चष्टिस्थितिलयात्मिकं ॥ एवंसमाहितमनोभ्यायंन्यासोयम
नरः ॥ मूलादिवस्तरंधांतान्देवीध्यायेद्विदामिकां ॥ विंदुषुनसुधासारैस्तर्पयेन्मातृकांन्यसेत् ॥ एकैकंवर्षमुच्चार्य
मूलाधारांधवादिकां ॥ नमोन्ननिवितिन्यासश्रुंतरःपरिकीर्तितः ॥ इतिमातृकावर्षलाभारादावक्रत्यानाद्या
येत् ॥ इत्यंतमातृकां ॥ त्वर्षरजतताम्रकुशदर्शनताम्रातर्जनीषुभृता ॥ श्रावम्य मूलंस्मरन् मलापकर्षत्नानं
श्रावम्य ॥ उं श्रयेत्यादि ॥ इष्टदेवताप्रीतयेस्नानमहंकरिष्ये ॥ त्रिकोणंजलेविलिख्य ॥ सूर्यमंडलादंकुरामुदय
तीर्थमावाह्य ॥ ब्रह्माणोदरतीर्थानिक्करपृष्ठानिवेरवे ॥ तेनसत्येनमेदेवतीर्थन्देहिदिवाकर ॥ गंगेचजमुनेदे
वगोदावरीसरस्वती ॥ नर्मदेसिंधुकावेरीजलेस्मिन्सन्निधिंकुरु ॥ श्रीगंगादेवीश्रावाहिताभव ॥ श्रीगंगादेवी
संस्थापिताभव ॥ श्रीगंगादेवीसन्निधाभव ॥ श्रीगंगादेविसंनिरुद्धाभव ॥ श्रीगंगादेविसत्सुखीभव ॥ श्रीगंगा
देविश्रवगुंठिताभव ॥ श्रीगंगादेविसकलीकरणीभव ॥ श्रीगंगादेविश्वमृतीभव ॥ श्रीगंगादेविपरमाशुतीभव ॥

मं. चं. पू.

ततो गंग्या सा गां हृदय देव्यै नमः ॥ ती शिरो देव्यै नमः ॥ गूं शिखा देव्यै नमः ॥ गैं कवच देव्यै नमः ॥ गौं नेत्र देव्यै नमः ॥
गांः श्रुत्वा देव्यै नमः ॥ आं सो हं इति मंत्रं ॥ ४ वारं जप्त्वा शंख मुद्रां कुंभ मुद्रां प्रदक्ष्य पंचोरैः संपूज्य मूल विग्रहा
त्रिनिमयो नमः ॥ कुंभ मुद्रया त्व शिरसि त्रिनिविंशः मूले नात्मानं त्रिः प्रोक्ष्य मूलेन आत्मतत्वा यत्वा ह्य वि
द्या तत्वा यत्वा ह्य शिव तत्वा यत्वा ह्य ॥ इति त्रिनिमंत्रं त्रिरावम्या ॥ ॐ मणि धरणि वज्रिणी महा प्रतिसरे रक्षर
क्ष कुंभ दस्वा ह्य ॥ इति शिखा वंधनं ॥ मूलेन तिलकं विभूति धारणा प्रकारेण विभूति धारणा ॥ पर्व वदावम्य वै
दिकी संस्था विधाय तां त्रिकी संस्थां कुर्यात् ॥ संस्था सविहीनं तु नदी क्षा फल माप्नुयात् ॥ वैदिकी तां त्रिकी सं
स्था यथा तु क्रम योगतः ॥ इति वचनात् तस्यावस्य कत्वं वैदिकी संस्था नंतरं मंत्र संस्था कर्तव्या ॥ अथ तां त्रि
की संस्था प्रयोगः ॥ ॐ आत्मतत्वा यत्वा ह्य ॥ ॐ विद्या तत्वा यत्वा ह्य ॥ ॐ शिव तत्वा यत्वा ह्य ॥ इत्यावम्य करष
डंगान्या संतुल्य विद्योक्त मार्गेण कृत्वा वाम हस्ते जलं गृह्य गलितोदक विंदुभिः सप्तधा प्रोक्षणां कृत्वा मूलमं
त्रं संतुल्य रत्न गृहीत्वा दक्षिणे नैव संतुल्यं कारयेद्बुध ॥ शिव वायुं जलं पृथ्वी वक्रि वीजैस्त्रिधा पुनः ॥ हं वं वं

२२

राम.

२३

रं॥ अग्निमंत्रावमूलेन सप्रधात त्वमुद्रया॥ निःक्षिपेत्तज्जलं शेषं मूर्द्धि दक्षे निधाय च॥ अथ शिष्टोदकं दक्षे रुक्ते
संगृह्य बुद्धिमान्॥ इदं यावदुष्यदेहांतं क्षालितं पापसं वयं॥ कृष्णवर्णं तदुदकं दद्याद्विरेचनं॥ दक्षरुक्ते च तस्य
त्रीपापरूपं विविंच्य च॥ पुरतो वज्रपाशाणेतिः क्षिपेदक्षमुच्चरन्॥ उपविश्य सुवौ देशे प्राणायामत्रयं चरेत्॥
परतत्वेन कृत्वा वैदेहे कुर्वीत मार्जनं॥ ततो रुक्मं ध्यात्वा च मयः सूर्यायार्घ्यं दद्यात्॥ ज्ञां ज्ञी रुं सः ॐ हृणि सूर्य
यश्चादित्य सूर्यमंडलस्था ये देवता ये नमः॥ इति सर्वशक्तिविषये॥ ॥ पां वायना दौ तु॥ ॐ ज्ञां ज्ञी रुं सः सूर्य
यश्चादित्य इत्यर्घ्यं॥ ततो दौ तु॥ ज्ञी रुं सः मार्तंडं नैरवाय प्रकाशशक्तिसहिताय स्वाहा॥ श्रीविद्याविषये॥ ऐं ज्ञी
श्रीं ज्ञां ज्ञीं रुं रुं मार्तंडं नैरवाय प्रकाशशक्तिसहिताय गुरुराशिनक्षत्रतिथियोगकरणापरिवारसहिता
य सूर्याय स्वाहा इदमर्घ्यं॥ अथ तत्तद्देवतायास्तत्तदष्टादिकरषडंगन्यासं कृत्वा॥ तत्तद्देवताय
गायत्री शतधा दशधा वा जपेत्॥ तथा वोक्तं॥ अष्टोत्तरशताष्टा गायत्री मजपेत्सुधीः॥ मरुता पातकयुक्तोऽपि
पुनपेदशधा यदि॥ सत्यं सत्यं मरुदेवि मुक्तो भवति तत्क्षणात्॥ गुह्येति मंत्रेण जपसमर्पयेत्॥ अथ तां त्रि

मं. वं. पू.

कगायत्रीध्यानत्रयं यथा ॥ अथ प्रातः ध्यानं ॥ उग्रदादित्यसंकाशां पुस्तकादिकरां परेत ॥ रुक्माजिनधरां वा
ह्मीध्यायेत्तां परमेश्वरी ॥ अथ मध्याह्न ध्यानं ॥ श्यामवर्णा वतुर्वा हां शंखचक्रलसत्करां गदापद्मधरां देवी
सूर्यासनकृताश्रयां ॥ अथ सायाह्न ध्यानं ॥ सायाह्ने देवरदां देवी गायत्रीसंस्मरेद्भुवः ॥ मुक्तावरधरां वृद्धां
वृषासनकृताश्रयां ॥ त्रिनेत्रां वरदां मुग्धां पाशमूलंकराटिकां ॥ सूर्यमंडलमध्यस्थं ध्यायेत् देवीसमभ्यसेत्
॥ त्रिपुरादौ ध्यानविशेषो यथा ॥ प्रातराधारकमलोद्भूतभूमंडलोपरि वाग्बीजरूपां विशायां विद्युत्पादलि
तां वरां ॥ पुष्यवाणो मुखो दंडुपाशांकुशलसत्करां ॥ स्वेधा गृहीतवपुर्ध्वीगुरुविद्याक्षरात्मिकां ॥ मध्याह्ने रु
दयां भोजकसिंहे सूर्यमंडले ॥ कामबीजात्मिका देवी मलककरसासणां ॥ प्रसूतवाणा पुष्पे क्षुवापपाशं
कुशाचिता ॥ परितस्वात्ममुख्याग्निः पद्मिंशत्तत्त्वशक्तिभिः ॥ सायमाज्ञासरोजस्थवंदे वंदामसंयुतिं ॥ श
क्तिबीजात्मिकां वापवाणा पाशांकुशाचितां ॥ युगनित्याक्षराकारां घटिकावरुणाचितां ॥ विनयित्वा नम
वतीं नित्याग्निः परिवारितां ॥ त्रिपुरादौ सूर्याद्यविशेषां जीहंसा सूर्याचार्यदत्त्वा ॥ तावदि पात्रे वंदनाक

राम.

28

कुसुमायराजिता पुष्यानिक्षिप्य उद्यदादित्य मंडलेति न्योनित्यवैतन्योदिताये श्रीमदेकजगत्त्रये स्वा
हा इत्यर्घ्यं दत्वा गायत्री जपेदिति शेषः॥ अन्यत्र कालिकादि पदप्रयोगः॥ तच्चैते सूर्यमंडले देवतां विना वा मूल
मंत्रं यथाशक्ति जप्त्वा संस्कारमुद्रया देवतां स्वरूपदयमान्नीयतीर्थं नमस्कृत्य यागस्थानमाविशेत्॥ इति गायत्री ज
पान्तैः वृक्षरक्षादिबुक्तेषु जपेत्॥ यथा॥ कीं हूं स्त्रीं क्षीं फट् वृक्षरंध्रे १० उंचेत रुदये १० कीं महाते तु कठे १०
उंचेत नमः सिद्धमूल १० ऐमातृका तु समस्तां १० उंचेत मणिपुर येत् १० लकी कामुदेवाय नमः १० इति स्वाधिविधानम्॥ जले च
तुष्कोणं मंत्रं ध्यात्वा सावरणा देवता आवाह्या॥ ऐं क्षीं श्रीं श्रीं शुभं कुरु॥ गुरुसंविदां वा तृष्ट्यतां ३ इति शीशा
ने॥ एवं स्वगुरु परमगुरु परंपरागुरु परमेष्ठि गुरुन् ईशान आग्नेय नैऋत्य वायव्य दलेषु पथशक्तितर्प
येत्॥ मूलेन च तुष्कोणमध्ये यथाशक्ति स्पर्पयेत्॥ १०८॥ ५४॥ २७॥ १४॥ ३॥ अथ पंचोपवाराः॥ गंधपूष्यंतथा
धूपदीपनैवेद्यमेव च॥ अखंडं फलमासाद्य कैवल्यं लभते क्वतं॥॥ अथ दशोपवाराः॥ पाद्यमर्घ्यं वाचमनुं
मधुपर्कं वसनं तथा गंधादयो नैवेद्यान् उपवारादशक्रमात्॥ अथ षोडशोपवाराः॥ पाद्यार्घ्यं वमनीयकं

मं. वं. पू.

स्नानं वसनं नूपुराणि गंधं पुष्पं धूपदीपेनैवेद्याचमने तथा ॥ १ ॥ तां बलपर्वनास्तोत्रं तर्पणं च नमस्कृत्या ॥
प्रायोजयेत्पुष्पायासु पवारास्तुषोडशः ॥ २ ॥ अथाष्टादशोपवाराः ॥ आसनं सगतं वा ध्याप्य समावृमनं
ततः ॥ स्नानं वासोपवीतं वनूपणा निवसर्वशः ॥ ३ ॥ गंधपुष्पं तथा धूपदीपमन्नं च दद्यात् ॥ माल्यानुलेप
नं चैव नमस्कारविसर्जने ॥ ४ ॥ अथाष्टादशोपवारैस्तु मंत्रीपूजां समावरेत् ॥ अथ वतुः षष्ठ्युपवाराः ॥ सर्वो
पवारमंत्राणि तारापूर्वाः कल्पयामिनमश्नन्ताः कार्याः ॥ ऐं क्लीं श्रीं पाद्यं कल्पयामिनमश्नन्ति क्रमेण ॥ आ
सनारोपणं १ सुगंधितैलाभ्यंगं २ मञ्जनाशालाप्रवेशनं ३ मञ्जनमण्डपमणिपीठोपवेशनं ४ दीव्यास्त्रातीत्यं
उद्धर्तनं ५ उष्णोदकस्नानं ६ कनककलशच्युतसकलतीर्थान्निषेकं ७ धौतवस्त्रपरिमाञ्जनं ८ स्मृ
ण्डकूलपरिधानं ९ स्मृणादकूलोत्तरीयं १० आलेपमण्डपप्रवेशः ११ वंदना पुरुकुंकुममृगमदकपू
रकस्तूरीगोरोचनादिव्यगंधं सर्वगानि विलेपनं १२ केशभारस्य काला पुरुधूपमल्लीकामालतीजातिवंप
काशोकशतपत्रपूगकुहरीपुन्नागकल्लारगुग्गुलुसर्वतुलुकुसुममाला १३ धूपणमण्डपप्रवेशः ॥ १४ ॥ भूष

राम.

गामणि पीठोपवेशनं १० नवमणि सुकुटं १० चन्द्रसकलं १२ सीमंतसिंदूरं २० तिलकरत्नं २१ कालांजनं २२ पानी
ययुगलं २३ मासाभरणं २४ अधरयावकं २५ ग्रथनभूषणं २६ कनकचित्रपदकं २७ महापदकं २८ मुक्ताव
ली २९ एकावली ३० देवकुंदके ३१ केयूरयुगलवतुष्टयं ३२ वलयवली ३३ उर्मिकावली ३४ कावीया
मकटिसूत्रं ३५ शोभास्त्राभरणं ३६ प्रादकटकं ३७ रत्नतुष्टु ३८ प्रादांगुलीयकं ३९ एककरेपाशं ४० अश्वत्थरेत्रं
कुशं ४१ इतरकरेरीषुवापं ४२ अथरकरेपुष्पवाणान् ४३ श्रीमणिपादुकां ४४ स्वसमानवेशाखण्डादेवता
भिः सरसिंहासनाधिरोहणं ४५ कामेश्वरपर्यकोपवेशनं ४६ अमृताशववपकं ४७ आचमनीयकं ४८ कर्पूरव
टिकां ४९ शान्दोह्रासविलाससं ५० मंगलरात्रिकं ५१ शिख्रं ५२ वामरयुगलं ५३ दर्पणं ५४ तालचक्रं ५५ गंधं
५६ पुष्पं ५७ धूपं ५८ दीपं ५९ नैवेद्यं ६० आचमनीयं दातां वूलं ६१ जपमालादि ६२ दंडवत्प्रणामं ६३ कल्पयेत् ॥ ए
तेषामन्नादेते मन्त्राजप्याः ॥ नवरत्नेश्वरे ॥ वतुः पञ्चपवाराणामन्नादेन मनूजयेत् ॥ तत्तदेव फलं विद्यात्सा
धकः स्थिरमानसः ॥ अथतर्पणं ॥ सुखानयात्मानोत्तरं ॥ अथवासंध्योत्तरं कार्यं ॥ तथावा ॥ देवानृषीन्पितृंश्चैव त

मं. वं. पू.

कल्पोक्तविधानतः। एतत्पंक्तिं पुरातनं तर्पयेदिष्टदेवतां। नारदं पर्वतं जिह्मुं निशठोद्धवदारुकान्। विष्वक्से
नं वशैल्यं गुरुं च तर्पयेद्विशः॥ॐ देवांस्तर्पयामि।ॐ अर्षीस्तर्पयामि।ॐ पितॄंस्तर्पयामि॥ॐ नारदं तर्पयामि
। इत्यादिक्रमेण तर्पयेत्॥ यागमंडपमागत्य पादपुष्पात्नमंत्रः॥ॐ ह्रीं विष्णुं सर्वपापाणि समयोष
विकल्पमपनयतु॥ अथ मूमिशोधनमंत्रः॥ॐ रक्षरक्षदुर्गदस्वाहा॥ अथासनशोधनमंत्रः॥ॐ वज्रोद
केकुंफदस्वाहा॥ अथ करशोधनं॥ॐ फदस्वाहा॥ अथ कायवाक्चित्तशोधनं॥ॐ फदस्वाहा॥ आत्मर
क्षामंत्रः॥ रक्षरक्षदुर्गदस्वाहा इति हृदि रुतं दत्वा त्रिःपठेत्॥ मंडपशोधनं॥ॐ सर्वविघ्नानुत्सारय स्वाहा॥
पूजास्थानशोधनं॥ॐ नमः शिवायः पुरे खे वज्रे खे स्वाहा। पुष्पशोधनं॥ॐ पुष्पेषु पुष्पेषु पुष्पेषु पुष्पसं
नवे पुष्पप्रवयावकीर्तिं फदस्वाहा॥॥ॐ शतानिषे केशतानिषे के फदस्वाहा॥॥॥ जलशोधनं॥ॐ
वज्रोदकेकुंफदस्वाहा॥ शिखावधनं॥ॐ मणिवज्रधरणि रक्षरक्षदुर्गदस्वाहा॥ विघ्नदारशा॥ॐ दारयदा
रयकुंफदस्वाहा॥ काण्डातु समयेनात्र पूजाकार्या मनीषिभिरित्युक्तत्वात्काण्डातु समयेनेवासां पूजाकाया

राम.

॥ तत्र नित्य पूजा शालग्रामे मणौ यंत्रे वा पाषाणादि प्रतिमायां वा कार्या ॥ तदुक्तं ज्ञानमालायां ॥ गिरिजारत
सौख्याय ज्ञाता विधूयराः सुराः ॥ तदुक्त्वा चरितं देवा शापो दत्तोऽतिदारुणः ॥ पार्वती शापसंयुक्ता देवाश्च
श्मत्त्वमागताः विष्णुना शंकरेणापितया चैः सुरसत्तमैः ॥ संसृता वरदा ज्ञाता पाषाणात्वे पित्रो सुराः ॥ त्वस्थ
ने पूजयिष्यति पुरुषार्थवतुष्टयं दातुं समर्था मद्वाक्यादेश एव वरोर्पितः ॥ तस्मात्पूजाविधातव्या पाषाणाप्र
तिमासुवेति ॥ ॥ तथा ॥ नाच्य गृहेऽश्मजा मूर्तिश्चतुरंगुलतोऽधिका न वितस्यधिको वा तु संनवाश्रेयदुहता
॥ गृहे लिङ्गद्वयं नार्च्यं गणेश त्रितयं न हि ॥ शक्तित्रयं तथा शंखं मत्स्यादिदशकां कितं ॥ द्दोशं त्वो नार्चयेद्देवशा
लग्नमशिलाद्वयं ॥ देवक्रेद्धारकायास्तु नार्च्यं सूर्यद्वयं तथा ॥ गृहेऽग्निदत्त्वा भग्नाश्च नार्चाः पूज्या वसुधरे
एतासां पूजनान्नित्यमुद्देगं प्राप्नुयाद्गृही ॥ शालग्रामशिलान्नना पूजनीया सवक्त्रका ॥ तस्माच्च विधिवद्देवा
न पूजयेद्भक्तिभावतः ॥ लभते वांछिता कामानिरुलोके परत्रवेति ॥ उपवारास्तु ॥ अष्टत्रिंशत् ३८ ॥ षोडशाद
पचवापातद्विजागाः ॥ ॥ आसनं पथमं तेषामावाहनमुपस्थितिः ॥ सान्निध्यमानि मुत्स्यं वस्थिरीकर्मपुसा

मं. वं. पू.

धनां। अर्घ्यपाद्यं वाचमनं मधुपर्कसुपस्थुः। स्नानं नीराजनं वस्त्रमाचामं वोपवीतकं। पुनराचामचूषे वद
र्पलौ। एतन्नं ततः। गंधपुष्पे धूपदीपौ नैवेद्यं च ततः क्रमात्। पानीयं तोयमाचामं जरुस्तवासस्ततः परं। तां
बूलमनुलेपं वपुष्यदानं पुनः पुनः। गीतवाद्यं तथा नृत्यं स्तुतिं वैवपुदक्षिणां पुष्पां जलिनमस्कारावष्टत्रिं
शत्समीरिता। इति। आसनं त्वागतं वाद्यं पाद्यमाचमनीयकं। मधुपर्कविमत्तानवसनाभरणानि वा। गंधपु
ष्पे धूपदीपौ नैवेद्यं वंदनं तथेति। गंधपुष्पे धूपदीपौ नैवेद्यं पंचसंस्मृताः॥ ॥ प्रयोगसारं तु॥ अर्घ्यं गंधं
ततः पुष्पमक्षताधूपमेव वा दीपो नैवेद्यं सप्तांगी सपथेऽपि परे जगुरिति॥ ॥ षोडशोपचारपूजापक्षेऽपि
वस्त्रालंकारयज्ञोपवीतजपस्तुतिपुस्तकवाचनाद्यनृत्यगीतकुत्रचामरादर्शदर्शनप्रणामाः स्वेक्या तर्ध्व
कर्तव्याः। स्नानवस्त्रनैवेद्येषु पुनराचमनीयदानं। शालग्रामे स्थिरस्थितिमायां वनावाहनविर्जने। उपव
संतर्गते तु तत्रापि कर्तव्ये। पूजायां मंत्रास्तु वैदिकामुखाः। तदभावे उंकारादिसमायुक्तं नमस्कारं त
दीपितं। स्वनामसर्वदेवानां मंत्रइत्यभिधीयते। इति वचनादोंकारादिनमो तत्ते देवतानामरूपः पु

२७

राम.

राणोक्तमंत्रोवाग्राह्यः॥ पंचायतनदीक्षापक्षे काण्डातुसमयेनैकदेवतापूजासमाप्त्यनन्तरमेवदेवतांतर
पूजेतिसकलशिष्टसंमतःपक्षः॥ प्राचीतुप्राकृतीवेतिकेविदिरुदेवतापुरोभागस्यपूर्वत्वमार्थाः॥ ॥
तथावागमते॥ देवसाधकयोरंतरःपूर्वाशादिरोच्यतेइति॥ अन्यत्रापि॥ देवाग्रेष्वस्यवाप्यग्रेप्राचीप्रोक्ता
तुदेशिकैः॥ प्राच्येवप्राचीवोद्विष्टायुक्तातुदेवतार्चनेइति॥ तत्रांतरेपि॥ पत्रैवप्रातुस्तुवियत्पुदेतिप्राचीति
तांवेदविदोवदन्ति॥ तथापरांपूजकपूज्ययोश्चसदागमज्ञाःप्रवदन्तितांतु॥ अन्यत्रापिद्वारपूजावसरे॥
देवस्यसुखमारुच्यदिशंप्राचीनकल्पयेत्॥ तदादिपरिमाणानापूजनमंगादिपूजनमितिज्ञेयं॥ इन्द्रादि
पूजनेप्राकृतैवप्राचीतेनपंचादावपिदलेअक्षरलेखनेअग्रदलात्पुनृतिलेखनीयमितिज्ञेयम्॥ ॥
अदेवपूजाप्रयोगः॥ ॥ तत्राद्यौशिष्टाचारानुश्रुतिपूजा॥ ॥ तत्रसुप्रक्षालितपाणिपादःस्वावांतःपूजा
स्थानमागत्यब्रीह्यादिप्रशस्तदारुनिर्मितदेवपीठायैक्ष्यामीवेक्ष्यशोतरेकंवलाद्यास्तुतेपीठेप्राप्तुखोवा
उपविश्यकामक्रोधभयमत्सर्याद्यकुर्वन्मौनीत्वस्यवामप्रागेवस्रपूतजलपूरुषपात्रंदक्षिणतो गंधपु

४५४

मं. वं. पू.

आदिपूजोपकरणानि स्वपुरतः पूजाधारं पीठादि प्रतिमां च यथा सन्निवेशे स्थापयित्वा रुद्रप्रक्षालनायः
स्वपश्चिमे पात्रं स्थापयित्वा दीपं च स्थापयित्वा प्राणानायम्य तालोशादिपूजाधिकारसिद्ध्यर्थं नूतनमुद्रिम
रुं करिष्ये इति संकल्प्य नूतनमुद्रिं कुर्यात् ॥ ॥ नूतनमुद्रिं विना कर्मजय होमार्चनादिकं प्रवेष्टुं फलं सर्वप्रकर्
रेणाप्यनुष्ठितमिति ॥ यथा ॥ मूलाधारादुत्थिता विद्युत्सहस्रप्रभासुरा विसर्तं सदृशी कुण्डलिनी तु पुष्पा
मार्गेणाहृदयकमलं समागता इति भावयित्वा तयाहृदयकमलस्थितः प्रदीपकलिका कारो जीवोद्वाद
शांतरव्यसहस्रदलकमलं प्रतिनीत इति विज्ञात्वा सोहमिति मंत्रेण जीवात्मानं परमात्मनियोजयेत् ॥
ततः पादादिजानुपर्यंतं चतुरस्रं पीतं पृथिवीमंडलं तत्र पादगमनक्रियागंतव्यं गंधदध्नाणपृथिवीव
सतिवृत्तिसमान्वायवः सन्तीति भावयित्वा ॐ जांबवद्गणो पृथिव्याधिपतये निवृत्तिकलात्मने हुं फट् स्वाह
इति मंत्रं समुच्चार्य तत्सर्वं कुंडलीनीद्वारा अमुल्यंगतमिति भावयेत् ॥ ॥ ततो जान्वादिना प्रियं ननु कुल
वर्णमर्द्धं चंद्राकारमपांमंडलं तत्र रुद्रादनादातव्यं सरसनाजलविष्णुं प्रति होदानाः सन्तीति भावयि

राम.

त्वा. ॐ इंद्रो विष्णवे जलाधिपतये प्रतिष्ठा कलात्मने जुं फट् स्वाहेति मंत्रमुच्चार्य तत्सर्वं कुण्डलिनीद्वारा
मौल्यंगतमिति भावयेत् ॥ २ ॥ ततो नाभ्यादि हृदयपर्यंतं त्रिकोणं रक्तं वक्रिमंडलं तत्र पायुर्विसर्गविसर्जनीय
रूपवद्भुजे जोरुद्विद्यानाः सन्तीति भावयित्वा ॐ इंद्रो रुद्राय ते जोधिपतये विशाकलात्मने जुं फट् स्वाहेति मंत्रमुच्चार्य
तत्सर्वं कुण्डलिनीद्वारा मौल्यंगतमिति भावयेत् ॥ ३ ॥ ततो हृदयादिभ्यः पर्यंतं कृष्णं वर्तुलं षड्विंश
लांतं वायुमंडलं तत्रोपस्थानं तद्विषयस्य शस्यं च त्वं शीतं शांतं मानाः संतीति भावयित्वा ॐ इंद्रो इशानाय वा
हिं प्रधिपतये शान्तिकरात्मने जुं फट् स्वाहेति मंत्रमुच्चार्य तत्सर्वं कुण्डलिनीद्वारा आकाशे लयंगतमिति भ
वयेत् ॥ ४ ॥ ततो भूम्यादि ब्रह्मरंध्रपर्यंतं त्वं वर्तुलं ललाटाकाशमंडलं तत्र वाग्वदनवक्त्रव्यशद्व्योवाकाश
सदाशिवशांत्यतीतप्राणाः संतीति भावयित्वा ॐ इंद्रो सदाशिवाकारं धिपतये शान्तिकलात्मने जुं फट् स्वाहे
ति मंत्रमुच्चार्य तत्सर्वं मरुंकारे कुण्डलिनीद्वारा लयंगतमिति भावयेत् ॥ ५ ॥ ततोऽरुंकारो मरुतत्वे लयं
गतः मरुतत्वं मातृकाख्यं शब्दब्रह्म स्वरूपं ह्ये स्वार्थभूतप्रकृतौ लयंगतं प्रकृतिं नित्यं शुद्धं मुक्तं स्वभावेत्

मं. वं. पू.

प्रकाशे सत्यज्ञानानंदलक्षणो परमकारणो परब्रह्मणिलयंगतेति भावयेत् ॥ ६ ॥ ततो दक्षिणकुक्षौ ब्रह्मरूपं
शिरस्कः स्वर्गस्त्रेयः पुनर्द्वयः सुरापानहृदगुरुतत्यागकटिद्वयस्तत्संयोगिपदद्वंद्वौ गप्रत्यक्षपातकडपपा
तकरोमारक्तशमश्रुविलोचनः खड्गवर्मधरो गुह्यपरिमाणोऽक्षे मुखः कृष्णवर्णः पापपुरुषो मसीति भावयित्वा ना
मिमूलेषड्दिग्मांडले यं वीजमस्मीति भावयित्वा तदा वायुवीजं धूम्रं वलध्वजसंयुतं धूम्रं शङ्खसंयुतं रुद्रदेवतं
सर्वशोषणमोक्षदेवतमिति ध्यात्वा पूरकेण द्वादशवारं षोडशवारं वा तदावर्त्तय तद्बीजं कृत्वा पुनासशरीरतः
पापपुरुषं शोषित इति भावयेत् ॥ ११ ॥ ततो हृदयस्थितेरक्ते त्रिकोणमंडले विद्याकलायुतं रुद्रदेवतं वीरं
जमस्मीति भावयित्वा कुंजके वतुः षष्ठिवारं पंचाशद्वारं वारं वीजमावर्त्तय तद्बीजं ज्योतिनासशरीरं शुक्ल
ः पापपुरुषो नस्मीभूत इति भावयेत् ॥ १२ ॥ ततो रेवकेण द्वात्रिंशद्वारं पंचविंशतिवारं वा पूर्वोक्तं यं वीज
मावर्त्तय तद्दुग्धापुनापापपुरुषं नस्मरे वितमिति भावयेत् ॥ १३ ॥ ततो मस्तकस्थितवारुणमंडले शुभ्रम
र्द्धवंदसन्निभं सितपंकजयुग्मकं वरुणदेवतरं वीजं ध्यात्वा तद्बीजं निःसृतामृतेन तद्भ्रामपिंडीभूतमि

२८

सप्त

तिभावयेत्॥४॥ततश्चाधारस्थितंवतुःकोणांवज्रलांछितंपृष्ठीमंडलंकठिनंपीतवर्णंइन्द्रदेवतंलंबीजम
स्त्रीतिभावयित्वातदुत्थकाठिन्येनशरीरंदृढंजातमितिभावयेत्॥५॥ततोद्वादशांतस्थितवृत्ताकाशमंडलेः
शांत्यतीतकलायुक्तसुज्वलमाकाशदेवतंरुंसर्वीजंभ्यावापरमात्मसृष्टानिपृथिव्यादीनियथास्थानंस्थि
तानीतिभावयित्वासोऽहमित्युच्चार्यपरमात्मनःसकाशात्जीवोद्दयकमलमागतइतिभावयेत्॥६॥
इतिभूतशुद्धिः॥॥ततोगां हृदयायनम॥॥गीशिरसेस्वाहा॥॥गूंशिखायैवषट्॥॥शौं कक्वायकुं॥॥गौंने
त्रत्रयायवोषट्॥॥पागःश्रुत्वायफट्॥॥इतिषडंगं कृत्वा श्रुत्वा पात्रं जलेनापूर्यतेतुपरिरुत्तंदत्वा उंगणो
शायनमइतित्रिवारमग्निमंत्रात्तेनोदकेनात्मानंपूजयेत्॥ततःखर्वंस्थूलतनुंगंजेन्द्रवदनंलंबोदरंसुंद
रंप्रस्यंदन्मदगंधलुब्धमनुपयालोत्सगंडस्थलं दत्त्वाघातविदारितोरिधिरैःसिंदूरशोभाकरं वन्दे शै
लसुतासुतंगणायति सिद्धिप्रदं कर्मसु॥इतिध्याउंगणोशइरागकुइरुतिष्ठ॥इहसन्निधोहिइहसन्नि
रुध्यस्वममपूजांगृह्णाणइत्यावारुनादिकुर्यात्॥ततोगाणोशायनमइदमासनंइतिपुष्पैरासनदानं॥

सं. वं. पू.

ततो गंधपुष्पो दत्तेन उंगणो शायनमश्नं पाशमिति दत्तं ततोऽर्घपात्रे जलं प्रक्षिप्य तत्र गंधपुष्पाक्षतय
वकुशाग्रतिलसर्पपटुर्वाप्रक्षिप्य उंगणो शायनमश्नं पाशोऽर्घति इति देवस्य मस्तके अर्घ्यं दद्यात् ॥ ततः पा
त्रांतरे तस्मिन्नेव वा पात्रे जातीलवंगकं कोलनलानि तेषामन्नावे जलमात्रं वा प्रक्षिप्य उंगणो शायनमश्नं दत्तमात्र
मनीयमिति देवस्य मुखे आचमनीयं दद्यात् ॥ ततः स्नाप्यादि पात्रे वस्त्रपूतं गंगादिजलं गृहीत्वा तत्राक्षतगंधपु
ष्पाणि प्रक्षिप्य उंगणो शायनमश्नं स्नानं कल्पयामि इत्युक्त्वा तज्जलं देवोपरि प्रक्षिपेत् ॥ ततः पुनराचमनीयदानं
उंगणो शायनमश्नं पुनराचमनीयमिति उंगणो शायनमश्नं दत्तं संसमर्पयामि इदं वस्त्रदानं ततः पूर्ववत् पुनराचनी
यदानं ॥ ततो यज्ञोपवीतं पटुसूत्रादिनिर्मितं रुसे गृहीत्वा उंगणो शायनमश्नं दत्तं यज्ञोपवीतं समर्पयामि इति
देवस्य कंठे यज्ञोपवीतदानं ॥ ततः पूर्ववत् पुनराचमनीयदानं ॥ वस्त्रादीनामन्नावे मंत्रं पठित्वा वस्त्रार्थे इदं पु
ष्पं यज्ञोपवीतार्थे इदं यज्ञोपवीतं इत्यादि प्रयोगेन तत्तदुपचारस्थानेषु दत्तं ॥ ततश्च दत्तं कुंकुमागुरुक
स्तूरिजातीफलान्येकत्र दृष्टानि तदन्नावे द्यर्षितं वंदनमगुरुं वा दक्षिणाकनिष्ठिकया गृहीत्वा उंगणो शाय

30

राम.

नमः धर्मैः समर्पयामि इति गंधसमर्पणं ॥ ततः करिणोऽङ्गुलिभ्यां योगेन गंधमुद्राप्रदर्शनं ॥ ततः पुष्पाणि गृहीत्वा ॐ
गणेशाय नमः पुष्पाणि समर्पयामि इति देवस्य मस्तके पृथक् पृथक् उक्ता न पुष्पसमर्पणं ॥ पुष्पाभावे पत्रं त
दभावे फलं फलाभावे तृणं तृणाभावे गुल्मं गुल्माभावे श्लेषधीः ॥ श्लेषधीभावे मानसी पूजा ॥ ततो गुह्यानामि
कासं योगेन पुष्पमुद्राप्रदर्शनं ॥ ततो धूपपात्रे ज्वलदंगारं निधाय घृतयुक्तं गुग्गुलुं प्रक्षिप्य गः इत्यनेन धूपप
त्रं प्रोक्ष्य नम इति पुष्पोष्णसंपूज्या वामरुस्तेन जप्या ॥ कालिकापुराणे ॥ वामतस्तु तथा धूपमग्रे वानतु दक्षिणे ॥ न धू
पं वितरेद्भूमौ नासनेन यदेतथा ॥ यथा तथा धारगतं कृत्वा तं विनिवेदयेत् ॥ मेदोपज्जासमायुक्तान् न धूपान्
विनिवेदयेत् ॥ न यश्च धूपं वितरेन्नाधवाय कदाचनेति ॥ यश्च धूपं सुराल इति लोके प्रसिद्धं ॥ धूपपात्रे स्पृ
शन् वनस्यतिरसोपेतो गंधाद्यः सुमनोहरः ॥ आद्येयः सर्वदेवानां धूपो यं प्रतिगृह्यतां ॥ सांगा यस्य परिवारा
यमहागणाधिपतये धूपं समर्पयामि नमः इति अर्घ्यपात्रजलमुत्सृज्य पुष्पांजलिं दत्वा तज्जप्य गुह्यसंयोग
रूपां धूपमुद्रां प्रदर्शय ॐ जगत्स्वनि मंत्रमातः स्वारुश्चनेन मंत्रेण घंटं संपूज्य तां वामरुस्तेन वा दय नूजय

मं. वं. पू.

महागाणपतये जयविघ्नोद्यनिवारणजयसमस्तनक्तकल्याणदायक इत्यादि देवगुणानामानियठनर्मह
गाणपतिं रूपयेत् ॥ ततो विषमवक्रवर्तियुक्तदीपं प्रज्वाल्य दीपपात्रमभ्यर्च्य वाममध्यमया दीपपात्रं ॥
तूर्सायागे ॥ पारावतत्रयाकारं दीपं नेत्रादिदर्शयेत् ॥ दक्षिणोत्तरपिषादीपं तिलतेलेन वामतः ॥ सिताव
र्तिर्दक्षिणानोरक्तावर्तिस्तु वामतः ॥ दक्षिणवामौ देवकालिकापुराणौ ॥ वृक्षेषु दीपो दातव्यो न तु नृमौ कदा
वना ॥ कुर्वन्तु पृथिवीतापं यो दीपमुष्टुजेन्नरः ॥ सतीव्रतापनरकमाप्नोत्येव न संशयः ॥ स्पृशन् सुप्रकाशो म
हादीपः सर्वतत्त्वमिरापहः ॥ सदाख्यान्तरं गीति दीपो यं प्रतिगृह्यतां ॥ सां गा प स परि वारा य महागाणप
तये दीपं समर्पयामि नमः ॥ इति अर्घ्यपात्रजलमुत्सृज्य पुष्पांजलिं दत्वा शृंगु मध्यमासंयोगेन दीपमुद्रां
प्रदर्शय वामहस्तेन घंटां वा दयन् दक्षिणहस्तेन दीपपात्रं गृहीत्वा ॥ जपहरे रं व जय गिरिजात्मज जय गजव
दन इत्यादि पठन् प्रथमतो नीवेत्ततः किंविदुच्चैस्ततोपि किंविदुच्चैर्देवनी राजयेत् ॥ ततः कां त्यादि पा
त्रे यथासंभवां विविधमन्त्रं प्रक्षिप्य उंगणो शायनमः ॥ इति सप्तवारं प्रोक्षाधेनुमुद्रां प्रदर्शय वामांगुष्ठेन स्पृश

२१

राम.

नृंगणेशायनमः सांगा यपैसे वोरि रायने वेशं समर्पयामि इत्यर्धजलमुष्णपुष्पांजलिंदत्वा वामरुत्तेन
घटनत्वादयनञयकरुणानिधेमहागणपते जयजयमहादेवात्मज इत्यादिपठत् दक्षिणरुत्तेन ग्रासमु
खां प्रदर्शयेत् ॥ ततः शतारामैवेद्यात् गृहीत्वा तीर्थक्षेत्रं कृत्वा वंडावेनमः इति गणेशस्य वामप्रागे वंडांशु
भागं प्रक्षिपेत् ॥ ततो जलिनानैवेद्यपात्रं गृहीत्वा मस्तकपर्यन्तं नीत्वा महापुसाद्योयमित्युक्तं पुबोदेशे स्थ
पयेत् ॥ ततः नृंगणेशायनमः इत्युपनरावमनीयं इति पुनरावमनीयदानं नृंगणेशायनमः पुष्पांजलिसम
र्पयामि इति पुष्पांजलिदानं ॥ ततः प्रदक्षिणात्रयं यथाशक्तियंदु वत्सलामः ॥ यथाशक्तिसुतिः ॥ ततस्तं वृत्तं
त्यगीतकृत्वा मरादर्शनानां यथेकं यथासंभवमनुष्ठानं ॥ ततो महागणपते नमस्तेति विसर्जनं गणानां त्वे
ति वा पूर्वोक्त प्रकारेण पूजनम् ॥ ॥ अथ सूर्यपूजाप्रयोगः ॥ तत्र दिवा देवसूर्यपूजा तदा प्राप्नुव्योपवेशनं सा
यं पश्चिममग्निमुखः रात्रावुत्तराग्निमुखः केवलसूर्यपूजायां पृथमं स्नानमापश्यकं ॥ यथा ॥ आचम्य सूर्यपू
जां गस्नानमहं करिष्ये इति संकल्प्य विमुच्यामृदाजलेन वशिः प्रचृतिगात्राणि स्नानवस्त्रं वसंशोध्य त्रिभि

मं-वं-पू.

मङ्गलं हृदयाय नमः इत्यग्निमंत्रितेन जलेन चिरावम्य स्वशरीरे तुं खल्वोक्ताय नमः इत्यनेन सप्ताक्षरेण
त्रिवारं सप्तवारं वा संघोक्ष्य यथाशक्त्या वर्तितेनानेनैव सूर्योपस्थानं कृत्वा नेनैव सूर्याय पुष्पावंदना
क्षतमिषजलेनार्घ्यं दत्वा पुष्पाशक्तिमंत्रं जपित्वा वस्त्रपूतं जलमादाय सूर्यनामानुच्चारयन् पूजास्थान
मागच्छेदिति सूर्यपूजागर्ह्येन प्रयोगः पंचायतनदीक्षापक्षे तु प्रधानदेवतापूजांगमेव स्नानं ततः सुप्र
क्षालितपाणिपादः स्वावांतः काशो वितदिमग्निमुख उपविश्य नवधा वर्तितं नष्टावेन प्राणायामं कुर्या
त् ॥ ततो मूतशुद्धिं कुर्यात् ॥ पंचायतनदीक्षापक्षे न पृथक् मूतशुद्धिः ॥ ततो यथोक्तस्थानेषु जलपुष्पावादि
र्घ्यपंचततः षडंगः ॥ यथा ॥ खल्वो हृदयाय नमः ॥ खोशिरसे स्वाहा ॥ काशिखायै वषट् ॥ यकववाय कूं ॥ ननेत्रत्रय
यवौ षट् ॥ मः श्रुत्वा यकहेति ॥ प्रणवस्य आदित्यरूपत्वेन ध्यानां मंत्रस्याद्यक्षरेण दीर्घस्वरभ्राजावा षडंगं
स ॥ ततस्तस्माद्यद्यपात्रं जले पूर्य तज्जलमुक्तमंत्रेण पुष्पावेनात्रिवारमग्निमंत्रं श्रुतेनोदकेनात्मानं पूजास्थानं पू
जास्थानं पूजोपकरणानि च प्राक्ष्य गंधपुष्पाभ्यां देवचियात्मानं पूजयित्वा स्वकारादिभिः षड्भिर्मंत्राक्षरैः षट्

३२

राम.

पत्रं पद्मं सकर्मिकं कृत्वा तदादित्यमंडलांतर्गतेन ध्यात्वा तमेते शेषे पद्मासनं पद्मरुत्तं द्विभुजं सप्ताश्वरथस्थं प
द्मगर्भं समुत्तिष्ठन्नामंडलमध्यस्थं सहस्रकिरणोज्ज्वलं सूर्यं ध्यात्वा आवाहनमुद्धयात्वा जलोपुष्पाणि गृही
त्वा आदित्यमंडलात् त्वांजलावागतं विनाशं सूर्यं इहा गच्छ इति ह इह सन्निधे हि यावत्पूजा समाप्येत ता
वदत्र संनिरुध्य स्व इत्युक्त्वा आवाहनमुद्धाः प्रदर्शयत्वा जलं स्वपुष्पाणि मूर्तौ स्थापयेत् । ततः पुष्पाणि गृही
त्वा सूर्याय नमः पुणववा समुच्चार्य इदमासनं समर्पयामि नम इति सजलपुष्पैरासनदानं शुभपात्रे पुष्पसहि
तं जलं पुष्पैश्च पूर्वोक्तिमंत्रमुच्चार्य इदं पाशं समर्पयामि नमः इति पादयोः पाशदानं पुनस्तस्मादि पात्रे गं
धपुष्पयुतं जलमादाय तेनैव मंत्रेण अर्घ्यं समर्पयामि इति मूर्द्धि अर्घ्यदानं । पुनस्तत्रैवाचमनं गृहीत्वा तेनैव
मंत्रेण आचमनीयं समर्पयामीति मुखे आचमनीयदानं । पुनस्तत्रैव जलं स्नानार्थं गृहीत्वा तेनैव मंत्रेण स्ना
नं समर्पयामीति मूर्द्धि जलस्नानार्थं जलदानं । पुनराचमनीयं समर्पयामीति पुनराचमनीयदानं । ततः शुद्ध
वस्त्रेण पोच्छास्त्रं तत्र पूजायां पीठादौ मध्ये देवं स्थापयेत् । पंचायतनपूजापक्षे यथोक्तस्थाने स्थापना । ततो व

मं. वं. पू.

स्मरुते गृहीत्वा ते नैव मंत्रेण वस्त्रं समर्पयामीति वसुं प्रतिपदार्थं जलदानं पुनरावमनीयां वस्त्रादीनामप्रावे
पुष्पैः पदार्थाः ततः कनिष्ठिकया गंधं गृहीत्वा ते नैव मंत्रेण गंधं समर्पयामीति गंधं गंधमुद्राप्रदर्शनं तत
स्ते नैव मंत्रेण पुष्पाणि समर्पयामीति देवस्य मस्तके पृथक् पृथक् उक्तानां पुष्पदानं पुष्पमुद्राप्रदर्शनम्
पुष्पमाल्यविल्वपत्राद्यप्रावे निन्नयत्रैः पूजनं तदप्रावे फलेः पलायप्रावे तृणादिभिः ततो गणेशपूजने
क्षेत्रकारेण पूर्वमंत्रेण धूपं समर्पयामीत्यर्थं पात्रजलमुत्सृज्य पुष्पांजलिंदत्वा धूपमुद्रां प्रदर्शय मंत्रपूजि
तां घण्टां वा दय नूजय जय दिवा करदारिद्र्यसमक्षं सिन जय जया खिलया विविद्यातक जय जय त्रैलो
का प्रकाशक इत्यादि गुणानामानि पठनं सूयं धूपयेत् ॥ ततः पूर्ववद्दीपप्रज्वालनादि दीप्योयं प्रतिगृह्यता
मित्यन्तं ॐ सूर्याय सां गाय सपरिवाराय नमः दीपं समर्पयामीति जलमुत्सृज्य पुष्पांजलिंदत्वा दीपमुद्रां
प्रदर्शय त्वामरुस्तेन घण्टां वा दय नूजय जय गुरुराज जय जय सकलतमो विध्वंसन जय त्रैलोका प्रकाशक
इत्यादि जयशब्दानुच्चारय नूनी वैरुच्चैरुच्चतरमित्येवं क्रमेण देवनीराजयेत् ततो नैवेद्यं गृहीत्वा प्रावेन सप्र

३३

राम.

वारं प्रोक्ष्य धेतुमुद्रां प्रदर्शयामां गुरुं न सृष्टुं शनूं कुरुं कुरुं सूर्याय नमः इति वा स मुद्राय सांगाय परि वाराय नैवेद्यं
समर्पयामीति जलमुत्सृज्य पुष्पांजलिं दत्त्वा वामरुद्धे नयं पंचादय नूजय जय प्रभाकर करुणा मूर्ते जय जय
संसार जय नाशन जय जय काशयेय इत्यादि पठन् दक्षिणारुद्धे नयं स मुद्रां प्रदर्शय देवं प्रोजयेत् ॥ ततो
नैवेद्यात् शतांशं गृहीत्वा तीर्थं क्लृप्तं कृत्वा चंडांशवे नमः इति सूर्यस्य वामप्रागे वंडां सुभ्रागं प्रक्षिपेत् ॥ ततो ज
लिना नैवेद्यात् चण्डगृहीत्वा मरुत्प्रसाद इत्युक्त्वा सुबो देशे स्थापयेत् ॥ ॐ सूर्याय नमः इदं पुनरावमनीयमि
ति पुनरावमनीयदानं ॥ इत्युक्तेन ॥ ॐ सूर्याय नमः इत्युक्तेन पुष्पांजलिं दद्यात् ॥ ततः स प्रणवनाम उच्चारयन् स
प्रप्रदक्षिणाः कुर्यात् ॥ ततो यथाशक्त्या दण्डवत्प्रणम्य ॥ ततो यथाशक्त्या तृप्तिः ॥ ततः सूर्यक्षमस्वेति विसर्जनं ॥
॥ ॥ अथ विष्णुपूजाविधिः ॥ सवपुरुषसूक्तविधानेन उक्तं ॥ तद्यातृसिंहपुराणे ॥ अस्वगौरुदये सूर्ये स्थं
डिले प्रतिमां मुखा षट्सुस्थानेषु बहुरेखं तं मुनिभिः स्मृतं ॥ पुरुषो योजगद्दीनमपि नीरायणः स्मृतः ॥ आ
द्यपावादये देवमृचातु पुरुषोत्तमं ॥ द्वितीययासनंदतया त्पाद्यं वैवर्ततीयया ॥ चतुर्थ्याऽर्घ्यं प्रदातव्यं पंचः

मं. वं. पू.

आचमनीयकां पध्या स्नानं प्रकुर्वीत स प्रन्यावत्त्रमेव वयसो पवीतमष्टम्यानवम्यागंधमेव वा दशम्यापु
ष्पमाल्याश्च मेकादश्यातु धूपकां द्वादश्यादीपकं दद्यात्त्रयोदश्यापहारकान् चतुर्दश्यांजलिं दद्यात्पंचद
श्याप्रदक्षिणां षोडश्याद्वासेनं कुर्याच्छेषकर्माणि पूर्ववत् स्नानेव स्वेव नैवेद्ये दद्यादाचमनीयकं ॥ ततः सु
षक्षालितपाणिपादः स्वस्नानः पूजास्थानमागत्य कुशाद्यास्तृप्तीपसां द्यासेने दिवा प्राञ्जलो रात्रौ वेदुद
श्वस्वउपविशेत् प्राणानायम्य पूर्वभूतमुद्धिः कृतावेत्त पुनः स्ववामभागे जलपूस्संकलशस्थापनं दक्षि
णगंधादि पूजोपकरणानि दीपस्थापनं ॥ पृष्टे रुस्तप्रक्षालनार्थं पात्रम् ॥ पुरुषसूक्तस्य नारायणाक्षिपः
रायानां पंचदशानां अतुष्टपूकृतः षोडश्यास्त्रिष्टुप् जगद्धीजः पुरुषो देवता अन्नयासे विनियोगः ॥ ॐ गो
विन्दाय नमः ॥ अंगुष्ठाभ्यां नमः ॥ तर्जनीधराय नमः ॥ तर्जनीभ्यां नमः ॥ उं हृषीकेशाय नमः ॥ मध्यमाभ्यां नमः
त्रिविक्रमाय अनामिकाभ्यां नमः ॥ उं विष्णवे कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥ उं माधवाय करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः ॥
ततो हंगन्यासः ॥ यथा ॥ सदसु सीर्षेति सद्य रुस्ते ॥ ॥ पुरुष एवेदमिति दक्षिण रुस्ते ॥ रायतावानस्येति सद्य या

राम.

देशत्रिपादूर्ध्व इति दक्षिणा पादेऽततो विराडिति सद्यजानुनि । पतस्याद्यज्ञादिति दक्षिणा जानुनी ॥ ६ ॥ तस्माद्य
ज्ञाकर्तृकृतञ्च इति वामकक्षां ॥ तस्मादध्वेति दक्षिणा कक्षां ॥ तं यज्ञमिति नाभौ रथत्पुरुषेणादविषेति मु
खे ॥ ८ ॥ सप्तास्यासन्निव्यक्षा ॥ १ ॥ यज्ञेन यज्ञमिति मूर्द्धि ॥ ६ ॥ ततः षडंगः ॥ ३ ॥ उं वासुलोस्य यतेति हृदयाय नमः ॥
उं वंदुमामनसो यतेति शिरसे स्वाहा ॥ उं नान्या आसीत् यन्यशिवायै वषट् ॥ उं यत्पुरुषेणादविः कवचाय दु
॥ सप्तास्यासन् ॥ षष्ठुमाने त्रत्रयाय वै षट् ॥ उं यज्ञेन यज्ञमदेवताः ॥ अस्त्राय फट् ॥ अश्वः समिति षडुवेन वा षड्
गायदेवस्याङ्गे पि षडंगन्यासः ॥ ततः तावदाद्यर्घपात्रं जलेनापूर्यतज्जलं प्रणावेन ॥ उं विष्मवेनमः इति वा
सपत्नवारमग्निमंत्र्यते नात्मानं यागभूमिं पूजोषकरणानि वषोऽस्य सोरुमिति पूज्यदेवतात्मनो रैक्यं भावयि
त्वा गंधपुष्पाभ्यां देवधियात्मानं पूजयेत् ॥ ततः श्रेयः सदा सवितु मंडल मध्यवर्ती नारायणः सरसिमा
सनसत्रिविष्टके पूरवान्मकरकुंडलवान्किरीटीहारी हिरण्मयवपुर्हृतशंखचक्रः ॥ एवं ध्यात्वा सामा
न्याद्योदकेन प्रथमतस्त्रिकोणांतद्वहिः षट्कोणांतद्वहिः चतुरस्रमिति मंडलत्रयं कृत्वा तदुपरिशंखमु

प्रां प्रदर्शय. आग्नेये हृदयाय नमः। नैऋत्ये शिरसे नमः। वायवे शिखायै नमः। ऐशान्ये कवचाय नमः। मध्ये नत्र
 याय नमः। सर्वदिक्षु अस्त्राय नमः। इति गंधपुष्पैः क्रमेण संपूज्य उं विष्णवे नमः इति मूलमंत्रेण ज्ञानयज्ञमि
 त्यनेन वा शंखं पुष्पांस्तु उं अग्निमंडलाय दशकलात्मने श्रीविस्वर्धपात्रासनाय नमः इति मंडलोपरि आधारं
 प्रतिष्ठाप्य धूपानिलारक्ताकपिलाविस्फुलिंगिनीज्वलिनीनिःपत्तिकाह्वयवाहनिकारौद्रीसंहारिणीभ्यो नमः
 इति प्रत्येकं वा आधारे परिवक्त्रे दशकलागंधपुष्पैः संपूज्य यज्ञे नयज्ञमिति शंखं संशोध्य सूर्यमंडलाय द्वा
 दशकलात्मने श्रीविस्वर्धपात्रासनाय नमः इति शंखं आधारे परिनिधाय तपिनीतापिनीसंधिनी. वोधि
 नीकालिनीशोषिणी. आकर्षिणी वैष्णवी. विष्णुविद्या. ज्योत्स्नाहिरण्यभ्यो नमः इति प्रत्येकं वा सूर्यस्य
 द्वादशकलाः संखेन संपूज्य सुद्धोदकेन शंखं पूरयित्वा सोममंडलाय षोडशकलात्मने श्रीविस्वर्धपा
 त्राय नमः इति शंखं स्थंजलं संपूज्य अमृता. मानसा. तृष्टि. पुष्टि. प्रीति. रति. लंका. श्री. सुधा. रात्रि. ज्योत्स्ना
 रुं सवती. क्षयां पुराणी. वामाश्रमाभ्यो नमः इति प्रत्येकं वा सोमस्य षोडशकला अर्घजले पूजयेत्। ततः

गंगे च यमुने चैव गोदावरिसरस्वति नर्मदे सिंधु कावेरि जले स्मिन् सन्निधौ नवेति तीर्थाचारुनां गंगं च पु
ष्याद्यैर्वरेण ततः शंखोपरि रुद्धं दत्त्वा ॐ विष्णवे नमः इति जप्त्वा धेनुमुद्रां प्रदर्श्य आराधित्वा कवचक
शैलं संयोज्य प्राणायामं कुर्यात् ॥ इति शंखपूतिष्टोत्रं ॥ ततश्चाचारुनमुद्रया स्वांजलौ पुष्पाणि गृहीत्वा
ॐ विष्णवे नमः इत्युच्चार्य स्वस्थानात् सुषुमा मार्गेण वस्त्रं ध्वजं द्वावामनासापुटमागतं तेजो ध्या
त्वा ततः स्वांजलिं स्थं पुष्पमागतमिति ध्यात्वा ॐ सरस्वती शीर्षा पुरुषः गुलः इति पठित्वा ॐ विष्णो इह ग
च्छ इति छुद्रं रुद्रं सन्निधौ ह्रियावत्पूजासमाप्ये तता वदत्र सन्निधौ रुद्रं रुद्रं रुद्रं इत्युक्त्वा स्वांजलि
स्थानि पुष्पाणि मूर्त्यादौ स्थापयेत् ॥ ततश्चाचारुमादीनां मुद्राणां प्रदर्शनं ॐ विष्णवे नमः इति पूतिप
दार्थं पुष्पांजलिदानं ततः पुष्पाणि गृहीत्वा ॐ पुरुष एवेदं इति पठित्वा ॐ विष्णवे नमः आसनं
समर्पयामीति आसनदानं पुनस्तत्रादि पात्रे जलं प्रक्षिप्य तत्र दूर्वा विष्णुक्रांता श्यामा कपर्द
निप्रक्षिप्य तदनावेतत्तद्वा वनां कृत्वा तत्पात्रं रुद्राभ्यां गृहीत्वा ॐ एतावानस्य दिवि इति पठि

मं-चं-पू.

त्वाॐ विष्मवे रदं पाशं समर्पयामीति पादयोः पाशदानं पुनस्तस्मिन्नेव पात्रेषु द्वजलंपुक्षिप्य तत्र गं
धपुष्पाक्षतयवकुशागुनिलुशर्षपदूर्वाः पुक्षिप्य रुक्ताभ्यामर्घपात्रमादाय ॐ त्रिपादूर्ध्वं अग्निः इ
ति पठित्वा ॐ विष्मवे नमः अर्घ्यं समर्पयामीति देवस्य मूर्द्धि अर्घ्यदानं पुनस्तस्मिन्नेव पात्रेषु द्वोदकं पु
क्षिप्य तत्र जातिपल्लवंगंककोलानि पुक्षिप्य पात्रं रुक्ताभ्यां गृहीत्वा ॐ ततो विराट् पुरः इति पठित्वा
ॐ विष्मवे नमः आचमनीयं समर्पयामीति आचमनीयदानम् पुनः स्नानार्थं जलं गृहीत्वा तत्राक्षतगं
धपुष्पाणि पुक्षिप्य पात्रं रुक्ताभ्यां गृहीत्वा ॐ तस्माद्यज्ञात्सुये इति पठित्वा ॥ ॐ विष्मवे नमः स्नानं सम
र्पयामीति मूर्द्धि जलदानं ॐ विष्मवे नमः पुनराचमनीयं समर्पयामीति पुनराचमनीयदानं ततः शं
खेन यथाशक्त्वा गंधयौ तोदित्रिः परमेश्वरस्याभिषेकः ॥ ॐ विष्मवे नमः पुनराचमनीयं समर्पयामी
ति पुनराचमनीयदानं ततो वस्त्रेणाशरीरयोः कृतं कृत्वा प्रकृतिमादिकत्वं तत्र पूजापक्षे पीठोपरि
मध्ये स्थापयेत् पंचायतनपूजापक्षे यथोक्तस्थाने संस्थाप्य पीतकौशेयं तदभावे कापी संमुद्रं

३६

राम.

हीत्वा उंतस्माद्यज्ञात्सर्वज्ञतः जायत इति पठित्वा उं विष्मवेनमः वस्त्रं समर्पयामीति वस्त्रदानं । पूर्ववत् पुन
रात्रमनीयदानं यज्ञोपवीतं गृहीत्वा उंतस्मादब्ध्या वयः । उं विष्मवेनमः यज्ञोपवीतं समर्पयामीति य
ज्ञोपवीतसमर्पणं । पुनरात्रमनीयदानं ततः शंखादिपात्रस्थितं वंदनं कनिष्ठिकया आदाय उंतं यज्ञम् ।
हिंमये । उं विष्मवेनमः गंधं समर्पयामीति गंधं गंधमुद्राप्रदर्शनं । ततः पुष्पाणि गृहीत्वा उं यत्पुरुषं उच्ये
ते । उं विष्मवेनमः पुष्पाणि समर्पयामीति देवस्य मूर्द्धि उक्त्वा न पुष्पदानं । पुष्पमुद्राप्रदर्शनं । ततो धूपपात्र
स्थज्वलदंगारोपरिताज्यं गुग्गुलुं प्रक्षिप्य यज्ञेन यज्ञमिति प्रोक्ष्य नमः इति पुष्पपात्रं पूज्य वामत
र्जन्मा धूपपात्रं स्पृशन् उं वासुदेवाय मुखमायता इति पठित्वा सांगाय सपरिवाराय उं विष्मवेनमः धूपं स
मर्पयामीति शंखजलसुत्तज्वा धूपमुद्रां प्रदर्शय पुष्पांजलिं दत्वा उं जगद्धनिमंत्रमातः स्वाहेति मंत्रेण पूजितं
घण्टां वामहस्तेन वा दयन् जयजयविष्मो मधुकैटभारे जयत्रैलोक्यप्रतिपालकजयदीनानाथममुद्धरणा
इत्यादिगुणानामानि कीर्तयन् श्रीविष्णुं धूपयेत् ततो विषमवक्रवर्तियुक्तं दीपं पुज्वा ल्य उं विष्मवेनमः इति

मं. वं. पू.

पात्रं प्रोक्ष्य चाममध्यामथासृश नूतं वंद्यमा मनसः इति पठित्वा सांगा य स परिवाराय नमः विष्णवे नमः
दीपं समर्पयामीति शंखजलमुत्सृज्य दीपमुद्रां प्रदर्शयुष्यांजलिं दत्वा वामहस्तेन घण्टां वादयन् दक्षि
णहस्तेन दीपपात्रं गृहीत्वा जयजयलक्ष्मीपते महापुरुष जयजय भक्तजनवल्लभ जयजय नारायण वत नारा
यण इत्यादि पठन् प्रथमतो नीवेक्ष्य तत उच्चैः स्तुत्योत्पुञ्जै रिति परमेश्वरं नीराजयेत् । ततः कांस्यादि पात्रे विवि
धमन्त्रत्रिधा यनं विष्णवे नमः इति सप्तवारं प्रोक्ष्य धेतुमुद्रां प्रदर्शयुष्यां गुह्येन सृश नूतं नान्या आसीत्स्य
न । इति पठित्वा सांगा य स परिवाराय नमः विष्णवे नमः इति त्रैवेद्यं समर्पयामीति शंखजलमुत्सृज्य पुष्यांजलिं
दत्वा वामहस्ते घण्टां वादयन् । दक्षिणहस्तेन ग्रासमुद्रां प्रदर्शय जयजय मुरारारे कौभौ सुद्रासितोरः सक
लनिगमवर्षितकियदुण निखिललोकपालनपर इत्यादि गुणानामानि कीर्तयेत् । ततः शतांशं नैवेद्यात्
वण्डं शं गृहीत्वा तीर्थक्षेत्रं कृत्वा वलिर्विभीषणो भीष्मः प्रह्लादो नारदो ध्रुवः । कपिलश्चावरीषश्च वासुधा
पुसुतस्तथा विष्वक्सेनोद्धवाक्रूरसनकाद्या महर्षयः । वासुदेव प्रसादो यं सर्वं गृह्णंतु वैष्णवाः । इति विष्णु

39

राम.

दक्षिणाभागे. विष्णुसेवायत्नेभ्यः प्रक्षिपेत्. रुतं प्रक्षाल्यां जलितानैवेद्यपात्रं हो गृत्वा मस्तकपर्यन्तं त्री
त्वामहाप्रसादो यमित्युक्त्वा शुभौ देशे स्थापयेत्. तीर्थपात्रे येन मेव कुर्यात्. पूर्ववत् पुनराचमनीयदा
नांततः पुष्पांजलिं गृहीत्वा तु यत्पुरुषेण द्विविः सांगाय सपरिवाराय तु विष्मवे नमः पुष्पांजलिं समर्प
यामीति देवमूर्द्धि पुष्पांजलिदानं ततः समोऽस्या सत्पुष्पं इति वतसः वतसः प्रदक्षिणाः. ततो यथाशक्त्या साष्टांगं
प्रणामाः. ततः सरुशुशीर्षेति षोडशभिः षोडशपुष्पाणि. ततः पुरुषसूक्तेन स्तुतिः. जितं ते पुण्डरीकाक्षे नमस्ते विष्णवे
भावना नमस्ते स्तुष्टुषी केशमहापुरुष पूर्वजे तिस्रस्तत्वा ततो जितं ते पुण्डरीकाक्ष इति मंत्रेण देवस्य मूर्द्धि पुष्पाणि
क्षिपेत्. जितं ते इति मंत्रेण द्विष्वा पुष्पाणि मूर्द्धे विक्षिप्वा न्येतानि पुष्पाणि स्वयंगृह्णाति केशवः. यत्रोपपश्य
ते किं वित्तं दद्याये न मनसैव तु. संपद्यते तु तत्सर्वं देवस्य वक्रिणाः. ततः प्रक्षिणां कृत्वा उपविश्य समादितः. वद्धा मुक्ता
लमुद्रां तुलयाटोपरि संस्थितां मुकुलमुद्रां कमलाकृतिः. जप्त्वा वैवयव्याशक्त्या सूक्तं देवेनियोय येन तदे
तत्प्रयतो भूत्वा जितं ते इति कीर्तयेत्. विसर्जनमनेनैव कर्मांते कारयेदुधः. जानुभ्यां धरणी गत्वा मूर्द्धा हरि म

मं. वं. पू.

द्योवदेतु प्रगवन्देवदेवेश पुरुषोसि - नातनामसमस्तदेवदेवेशप्रकृत्यतु विशेषतः ज्ञानादज्ञानतोवापि
यन्मृनादिकृतं मया। सर्वसंपूर्णमेवास्तु त्वत्प्रसादाज्जनार्दन। ततः स्नातुं लदानं वाद्यगीतनृत्यकूत्रचामराद
र्शदर्शनानियथेक्यया संप्रवमनुहेयानि। अज्ञानादथवाज्ञानासुभंयन्मयाकृतं। अतुमर्हसितत्सर्वदा
स्येनानुगृहाणामा॥ इति प्रार्थना॥ ततः यज्ञेन यज्ञदेवाः इति प्रगवान् विष्णोश्चमस्त इति विसर्जनं॥ एत
त्प्रावाहनं शालग्रामे स्थिरपुतिमायां वनकर्तव्यं। ततः कायेन वाचामनसेन्द्रियैर्विबुध्यात्मना वातुसु
तत्त्वप्रावातु। करोमियशस्तु कृतं परस्मै नारायणायेति समर्पयामि॥ अस्य व्यावनामोक्त्या तपो यज्ञ क्रि
यादिषु। न्यूनं संपूर्णतां याति सद्यो वदेत सुच्युत॥ इति पुरुषसूक्तविधिना नृसिंहपुराणोक्तविष्णुपूजाप्र
योगः॥ ॥ अथ महादेवपूजाप्रयोगः॥ स्वशार्वोक्तस्नानानंतरं प्राणायामं कृत्वा मूलमंत्रं मनसा विविच्य
परमेश्वरवरणानिःसृतजलेन स्नातोऽहमिति प्रावयेत्। इति शैवमन्त्रान्तरस्नानं। वास्यस्नानं समाचरेत्। तत
प्रथमं प्राणावेन प्राणायामः॥ ॐ नमः शिवायेत्यस्य वामदेवः अग्निः पत्तिः रुद्रः शीशानो देवतान्यासेविनि

राम.

योगः इत्यादि स्मृत्वा ॐ हृदयाय नमः । नमो शिरसे त्वाहा मः शिखायै वषट् । शिखे वायुं वा नेत्र
याय वौषट् । यश्च स्वाय फट् । इति षडंगं कृत्वा प्राणवसुच्चार्यः सूर्यमंडलादं कुशमुद्रया तीर्थं आकृष्ये
वमित्यनेनां प्रसिद्धावाशि इत्यनेनावगुठनमुद्रया उवगुं च य इत्यनेन संरक्ष्य नमः शिवाय त्पनेने
कादशवारं तज्जलमग्निमंत्रात् तस्मिन् जले निमज्ज्य महादेवं ध्यायन् यथा शक्तिमंत्रं जप्त्वा उन्मज्ज्या च म्यपू
र्ववत् षडंगं कृत्वा कलशमुद्रया मूलमंत्रेणासप्तवारं द्वादशवारं वा आत्मानमग्निषिवेत् ॥ ततो विप्रपा
दोदकपूर्वकं विष्णुपादोदकं पीत्वा मत्तके धारयेत् ततः पादौ जले स्थले कृत्वा द्विरावम्ये वस्त्रतिलक
त्रिपुंड्रधारणानि कृत्वा संध्यां कुर्यात् । त्वशाखोक्तां संध्यां कृत्वा मंत्रसंध्यां कुर्यात् ॥ यथा ॥ प्राणायामत्रयं
कृत्वा तीर्थजलमादाय मूलमंत्रेणात्रिरभि मंत्रावावा मेतु पुनरेवं द्विः । ततस्तीर्थजलं दक्षिणारुत्तेन वा
मरुत्तेन गृहीत्वा नासिका समीपे धृत्वा द्रुयादेरु मध्ये आकृष्य पापसंवयश्चालनेन कृत्वा वस्त्रं ननुदकं द
क्षिणानाडा विरेचितं नावयित्वा पुरः कल्पितवज्रशिलायां य इत्यस्त्रमंत्रेण प्रक्षिपेत् ॥ एवमद्यमर्षणां कृत्वा पुन

पं. वं. पू.

रंजलिना जलमादाय सूर्यमंडलस्थापदेवाय. अर्घ्यकल्पयामीति. ॐ नमः शिवायेति वात्रिरर्घ्यदत्वा सूर्यमंडलस्थं महादेवं ध्या-
यीमहि तत्रो रुद्रः प्रबोदयात् इति गायत्र्या ॐ नमः शिवायेति वात्रिरर्घ्यदत्वा सूर्यमंडलस्थं महादेवं ध्या-
यन्मूलमंत्रेणोपस्थाप्य पूर्वोक्त रुद्रगायत्री मूलमंत्रं वा अष्टाविंशतिवारं जपेत् ततो मूलमंत्रोच्चार-
णपूर्वकं महादेवतर्पयामीत्यष्टाविंशतिवारं तर्पयित्वा पुनः सूर्यमंडले देवतां विविक्त्य सूर्यमंत्रेण सूर्य-
याया अर्घ्यदत्वा. संहरमुद्रया तीर्थं विसृज्य सूर्यादिकं नमस्कृत्य वस्त्रपूतं तीर्थोदेकमादाय महादेवस्तु-
तिपठन् गुरुमागच्छेत् ॥ ततः पादौ पुष्पाल्पस्मात्तविमनं कृत्वा. शैवमाचमनं कुर्यात् ॥ यथा ॥ आत्मतत्त्वा-
यत्त्वधा ॥ अविद्यातत्त्वायत्त्वधा ॥ शिवतत्त्वायत्त्वधा ॥ एवं प्रतिमंत्रं आचमेत् ॥ पूजास्थानं गत्वा कुशाद्यास्त्रित-
श्रीपण्यादिषु घ्रासने उपविश्य स्ववामे वस्त्रपूतजलपूरिंदपात्रं दक्षिणे गंधादिपूजोपकरणानि पृ-
ष्ठे हस्तक्षालनार्थं पात्रं पुरतः पूजापीठमिदं स्थापयेत् ॥ ॐ नमः शिवायेति वामदेवः कृष्णः पश्चिमः रुद्रः ईशः
देवतासंगत्या सेविनियोगः ॥ ॐ रुद्रयाय नमः ॥ ॐ नमः शिवायेति वामदेवः कृष्णः पश्चिमः रुद्रः ईशः
देवतासंगत्या सेविनियोगः ॥ ॐ रुद्रयाय नमः ॥ ॐ नमः शिवायेति वामदेवः कृष्णः पश्चिमः रुद्रः ईशः

राम.

वानेत्रत्रयायवौषदायश्रुत्रायफट्। ततोऽंगुलिन्यासः॥ यथा॥ ॐ सद्योजाताय नमः॥ अंगुष्ठयोः॥ नमवाय
नमः॥ तर्ज्जयोः॥ मः॥ वामदेवाय नमः॥ मध्यमयोः॥ शिश्रुषोराय नमः॥ अनामिकयोः॥ वातत्पुरुषाय नमः॥ कनिष्ठि
कयोः॥ यईशानाय नमः॥ करतलपृष्ठेषु॥ ततो ध्यानं॥ यथा॥ ध्यायेन्नित्यं महेशं रजतगिरिनिभं वारुचंद्राव
तंसं रत्नांकल्योज्ज्वलाङ्गं परस्मृमृगवराजीति हस्तप्रसन्नम्॥ पद्मासीनं समन्तात्सुतममरगणैर्गद्यवृक्षतिव
सानं विष्वाद्यं विश्ववंशं निखिलप्रयत्नं पंचवक्त्रं त्रिनेत्रम्॥ ॥ ततश्चावाहनं मुद्रया स्वांजलोपुष्पाणि
गृहीत्वा ॐ वामदेवाय नमः इत्युच्चार्य स्वस्थाना सुषुमा मार्गेणाब्रह्मरंध्रनिर्गतं वैतन्यं अंजलिस्थपुष्प
संचयेत् प्रागतं ध्यात्वा ॐ नमः शिवाय इत्युदीर्य महादेव इहा गच्छ इति ४ इह सन्निर्वाह इह सन्निर्वाह
स्व इति स्वांजलिस्थानि पुष्पाणि लिंगे प्रतिमायां वा प्रतिमायां वा प्रक्षिपेत्॥ अथावाहत्यादिमुद्राप्रद
र्शनं॥ सर्वत्रोपचारां पुष्पाजलिदानं॥ जलोत्सर्गश्च॥ ॥ ततः पुष्पं गृहीत्वा ॐ नमः शिवायेति पठित्वा ॐ महा
देवाय आसनं समर्पयामि इत्यासनदानं॥ ॥ ततस्तत्रादि पात्रे जलं प्रक्षिप्य ततः दूर्वा विष्नुक्रांताश्याम

मं. वं. पू.

कपद्मानिप्रक्षिप्यतत्पात्रं रुक्ताभ्यांगृहीत्वा उं नमः शिवाय इति पठित्वा उं महादेवाय नमः पाशं समर्पयामि
तीति पादयोस्तज्जलं निनयेत् ॥ १॥ पुनर्जलंगृहीत्वा तस्मिन् गंधपुष्पाक्षतयवकुशाग्रतिलसर्पपदूर्वा
ः प्रक्षिप्य उं महादेवाय नमः अर्घ्यं समर्पयामि तीति रेवमूर्द्धि अर्घ्यदानं ॥ ४ ॥ पुनर्जलंगृहीत्वा तत्र जलं लव
गककोलानि प्रक्षिप्य मूलमंत्रेण उं महादेवाय नमः आचमनीयं समर्पयामि तीति देवमुखे आचमनीयं सम
र्पयेत् ॥ पांसतिसंभवे सुगंधितैलेन देवमभ्यज्य यवपिष्टमिश्रितलोध्रपिष्टेनोद्धृत्य स्नानार्थं जलंगृहीत्वा
तत्राक्षतगंधपुष्पाणि प्रक्षिप्य पात्रं आदाय तेनैव मंत्रेण महादेवाय नमः स्नानं समर्पयामि तीति देवं स्ना
पयेत् ॥ पंचामृतसत्वे तत्तन्मंत्रैः वृत्तद्वयेन स्नाप्य बुद्धोदकेन प्रक्षालनांते बुद्धोदकेन स्नानं ॥ ६ ॥ ततो य
यथाशक्त्या परमेश्वरस्याभिषेकः ॥ पुनराचमनीयदानं ॥ वस्त्रेण देवं प्रोक्ष्य यथास्थानं स्थापयेत् ॥ तत
स्तेनैव मंत्रेण महादेवाय नमः वस्त्रं समर्पयामि तीति वस्त्रदानं ॥ ततः पुरस्थितपात्रे तथैव पुनराचमनी
यदानं ॥ १॥ यज्ञोपवीतंगृहीत्वा तथैव यज्ञोपवीतदानं पुनराचमनीयं पूर्ववत् ॥ ७ ॥ ततः कनिष्ठिक

४०

राम.

४०

पाचंदनादिगंधं मुखे स्वां नमः शिवायेति महादेवाय गंधं समर्पयामीति गंधसमर्पणं। गंधमुद्राया
दर्शनं॥८॥ पुष्पाणि मुखे स्वां नमः शिवायेति महादेवाय पुष्पाणि समर्पयामीति पुष्पादानं। एतदन्नावेयेत्ये
दितकल्यैः पूजा॥१०॥ ततो धूपपात्रे शुद्धं समानिं प्रक्षिप्य तदुपरि धूपपदुषां प्रक्षिप्य इति धूपपात्रं प्रोक्ष्य नमः
इति गंधपुष्पैरग्राह्यं वा समतर्जया धूपपात्रं स्मृशन् नमः शिवायेति पठित्वा महादेवाय सायस परिवारा
य धूपं समर्पयामीति शंखजलमुज्ज्वल्य धूपमुद्रां प्रदर्श्य पुष्पांजलिं दत्वा जगद्धनिमंत्रमातः स्वाहेति मं
त्रेण पूजिता एषाणां वा हस्ते नवा दयन् जयजय महा रुद्र महा रौद्र भद्रावतार जय भैरव कपालमाला
धर जय जय विकट हृहा स जय जय मृत्युंजय अंबक त्रिपरांत क इत्यादि महादेव गुणानामानि कीर्त्त
यन् महादेवं धूपयेत्॥१॥ ततो विषमवज्रवर्त्तियुक्तं दीपं धृतेन तिलतैलेन वा पुज्वात्वा उं महादेवाय न
मः इति दीपपात्रं प्रोक्ष्य नमः इत्यग्राह्यं वा समथमयातत् स्मृशन् नमः शिवाय इत्युच्चार्य सांगाय
स परिवाराय महादेवाय यदीपं समर्पयामीति शंखजलमुज्ज्वल्य दीपमुद्रां प्रदर्श्य पुष्पांजलिं दत्वा वा

मं-वं-पू.

महस्तेन घंटां वा दयन् जयजय प्रवाणी पते महेश त्रिभूलिन् जयजय धूर्जटे वंश्चैव रत्नकपालिन्
जय हरिहर मूर्ते नीलकण्ठस्मरारे इत्यादि गुणानामानि कीर्तयन् दक्षिणहस्तेन गृहीतेन दक्षिणेन नीचैः
त्रैलोक्यतरे देवनी राजयेत् ॥ १ ॥ ततः कांस्थादि पात्रे विविध मन्त्रं गृहीत्वा उं महादेवाय नमः इति सप्त
वारं प्रोक्ष्य धेनुमुद्रां प्रदर्शयामागुहेन उं नमः शिवायेत्युक्त्वा सांगाय सपरिवाराय महादेवाय नैव शं
समर्पयामि इति शंखजलमुत्सर्ज्य पुष्पांजलिं दत्त्वा वामहस्तेन घण्टां वा दयन् दक्षिणहस्तेन सप्तमुद्रां प्रद
र्शयन् जयेच्च महेश्वर महादेव जययुपैते ते पते जय शेष महाबाहो मोक्षया त्रिपुरांतक जयजय शिव शर्म
न्यस्तदक्षार्चितां पुंस्मर हर मुद्रां शंभो धूर्जटे शोभकेश वरद कुर कृपां मे मोहविध्वंसकृतवि
विधमूर्ते भूय एवो नमस्ते इति जयाशंसनं कुर्यात् ततो नैवेद्यात् शतांशं गृहीत्वा तीर्थक्षेत्रं कृत्वा
महादेव सेवायुक्ताय वाणीश्वराय नमः इति महादेवाय पुनरतः प्रक्षिपेत् वाणारावणवंडी काननं च नृ
गिरिद्वयः महेश्वर प्रसादो यस्य सर्वं गृहं तु शाश्वतं इति मंत्रेण वा क्षिपेत् रुतं प्रक्षाल्यांजलि

४९

राम.

नानैवेद्यपात्रं गृहीत्वा मस्तकपर्यन्तमुन्नीय महाप्रसादो यमित्युक्ताः पुनौ देशे स्थापयेत् । पुनरा-
वमनीयां गंडूषजलदानं । आवमनीयां ॥ १॥ करोद्धर्तनं मूलमंत्रेण तांबूलदानं । तेनैव दक्षिणादानं । तेने-
व नीराजयेत् ॥ नमो महद्ग्राह्या इत्यादि मंत्रैः । अंव कं यजा महे । नमस्ते श्रुतु न गवन् । राजा धिरा जाय । सद्योजा-
तं वामदेवाय । अध्वोरभ्यः तत्पुरुषाय । इशानादि मंत्रैः ॥ ॐ नमः शिवायेत्युक्ता सांगाय स परिवाराय महा-
देवाय पुष्पांजलि समर्पयामीति देवस्य मुष्टिपुष्पांजलिदानं । ततः सद्योजातं वामदेवाय । अध्वोरभ्यः त-
त्पुरुषाय विद्महे । ईशानः सर्ववि । इति पंचमंत्रान् । नमः शिवेति वा पठन् प्रदक्षिणात्रयं कुर्यात् । एकां विना
यके कुर्यात् द्वे सूर्ये त्रीणि शंकरे । चत्वारि केशवे दद्यादष्टौ गोण्यां प्रदक्षिणाः । दानिका निव पापानि ॥
साष्टाग्रं पंचपुणामाः । उरला शिरसा दृष्टा मनसा ववसा तथा । पञ्चाङ्गराभ्यां जनुभ्यां पुणामोष्ठां
शीरितः ॥ ॐ नमो भगवते सदा शिवाय सकलतत्त्वात्मकलितत्वं वेदूराय सकललो कैक कर्वे सकललो-
कैक नर्वे सकललो कैक हर्षे नर्वे सकललोकगुरवे सकललोकसाक्षिणे सकलनिगमगुहाय सकलवर

मं.चं.पू.

प्रदाय सकलदुरितार्तिपञ्चनाय सकलजगदन्नयंकराय सकललोकैकेशंकराय शशांकशेखराय शास्त्र
तनिजावासाय निर्गुलाय नीरूपाय निरामयाय निःप्रयवाय निःकलंकाय निःद्वन्द्वाय निःस्पृगाय निःस
लाय निर्गमाय निरूपविभवाय निराधाराय नित्यशुद्धपरिपूर्यसाय नन्द्याय परमशान्तप्रकाश
तेजोरूपाय ॥ ततः शिवस्मरं संकृत्वा इष्टमंत्रस्य षडङ्गन्यासः ॥ पञ्चाङ्गानां ॥ ततश्चन्द्रमण्डलोपरिवद्ध
पद्मासनं चन्द्रवर्त्ममृत्तपूर्यसाय कलाधरं योगसुधाधरं अमृतपूर्यसाय कलशोत्तररुसद्वयं सोमसूर्याग्नि
लोचनं वद्धपिंगजटाजूटं नागाग्ररणाभूषितं भक्तानुकंपिनं श्रीउमासहितं रुद्रध्यात्वाः सुहृत्पूर्यसाय नवेत
सावित्तयेत ॥ मृत्युं जय मे हा देव त्राहि मां शरणागतं ॥ याधि मृत्युजरारोगैः पीडितं कर्मबंधनैः ॥ तावकस्त
न्नतप्राणास्तच्चित्तो हं सदा मृड ॥ इति विज्ञाप्य देशे रुजपे नमः त्रिविधं वक्तुं ॥ पुनः षडङ्गन्यासपूर्वकोजपः ॥
शरणांतरुणो दुःशेषरः शरणां मे गिरिराज कन्यका ॥ शरणां पुनरेव तावु नो शरणां नान्यमुपैमि देवतं ॥ ततः
शक्त्या स्तोत्रपाठः ॥ यदक्षरपदमष्टमात्राहीनं च यद्भवत् तत्सर्वं क्षम्यतां देव कस्य वै निश्चलं मनः ॥

राम.

॥ नमः शिवाय शांताय ॥ कायेन वा वामनसेन्द्रियैर्वा बुद्ध्यात्मना वा तुष्टतस्वप्ना वा त्वा करोमि यथा तु
कृतं परस्मै नारायणा येति समर्पयामि ॥ अपराधसहस्राणि क्रियंते रुनिशं मया ॥ दासो यमिति मां मर्व
क्षमस्व परमेश्वर ॥ क्षमस्वेति क्षमापनं ततस्तीर्थगृहां कृत्वा निर्याणमुद्रया शिवनिर्माल्यं गृहीत्वा दक्षि
णनासिकया ध्याय शिरसि धारयेत् ॥ उतिष्ठ वृक्षस्य त इति पीठवरणा देवतानामेव विसर्जनं ॥ ततोः
नयनयशब्दपूर्वकं इष्टदेवता स्मरणमुच्चैः कुर्यात् ॥ ॥ अथ दुर्गा पूजा प्रयोगः ॥ कर्मोपयोगि यथा स्था
नं स्थापयित्वा उंदुर्गायै नमः इति मूलमंत्रं षष्ठ्यक्षरैः षडंगन्यसः ॥ यथा ॥ उंदुदयाय नमः ॥ दुशिरसे र्त्वि
हा ॥ गार्शिवायै वषट् ॥ यैकवचाय हुं ॥ ननेत्रत्रयाय वौषट् ॥ मः ॥ सुखाय फट् ॥ ततोऽर्घपात्रं जलेना पूर्य
तदुपरि रुस्तन्यत्वा उंदुर्गायै नमः ॥ इति त्रिरभि मंत्रं तदुदके तात्मानं पूजाद्वयाणि पूजास्थानं च प्रोक्ष्य
गंधपुष्पाभ्यां देवबुद्ध्यात्मानमः ॥ अर्घ्यदुर्गा ध्यायेत् ॥ ॥ यथा ॥ सिंहस्था शशिशेखरामरकतचर्येष्व
तुर्भिर्भुजैः शंखं वक्रधनुः शराश्च दधती नेत्रे त्रिभिः शोभिता ॥ आमुक्तांगदहारकंकणरणात्कांचीकणा नू

मं. वं. पू.

पुरादुर्गादुर्गतिहारिणीभवतु मेरत्नोत्पलसकुंडला। इति ध्यात्वा आवाहनमुदयास्त्रांजलौ पुष्पाणि गृहीत्वा
दुर्गायै नमः इत्युच्चार्य स्वस्थानात् सुपुष्पा मार्गेण वस्त्ररंध्रद्वारा नासिकारं धृत्वा गतां विविच्य ततः स्त्रांज
लित्युष्पसंवेये समागतां विप्राद्या दुर्गे इहागच्छ इति ४ इह सन्निधेहि इह सन्निरुध्या स्वमम पूजां हर्तु
ण इत्युक्त्वा जलस्थानि पुष्पाणि प्रतिमोपरि स्थापयेत्। तत आवाहन्यादि मुद्राप्रदर्शनं ततः उंदुर्गायै
नमः आसनं समर्पयामि इति पुष्पोत्तरासनं। प्रत्युपचारं पुष्पांजलिं दद्यात्। शततो गंधपुष्पादिकैः उंदुर्गा
यै नमः स्नानं समर्पयामीति देवीमूर्ध्नि स्नानजलं क्षिपेत्। पुनराचमनीयां वस्त्रेण देवीशरीरं प्रोक्ष्य यथास्थ
नं स्थापयेत्। ततः उंदुर्गायै नमः। इदं वस्त्रं समर्पयामीति वस्त्रं। पुनराचमनीयां उंदुर्गायै नमः इदं यज्ञोपवी
तं। पुनराचमनीयां ततो दक्षिण कनिष्ठिकया गंधं गृहीत्वा उंदुर्गायै नमः गंधं समर्पयामीति गंधं। गंधमुद्रा
प्रदर्शनम्। पुष्पाणि गृहीत्वा उंदुर्गायै नमः पुष्पाणि समर्पयामीति देवीमूर्ध्नि उत्तानपुष्पदानं। पुष्पमुद्रा
प्रदर्शनम्। ततो धूपपात्रेऽज्ज्वलदंगारोपरि धूपं प्रक्षिप्य उंदुर्गायै नमः इति पात्रं प्रोक्ष्य नमः इति श्रवणं

राम.

वामतर्ज्ज्याधूपपात्रंस्पृशन्॥ॐ दुर्गायै नमः धूपं समर्पयामीति शंखजलमुत्सृज्य पुष्पांजलिं दत्वा धूपमुद्रां
प्रदर्शय. जगद्धुनिमंत्रमातः स्वाहेति मंत्रेण पूजितां घंटं वा मरुत्तेन वा दयन् जयजयदुर्गे महा महिषम
र्दिनिजयजयवस्त्रादिगृहीतशरीरे जयविश्वेश्वरि विश्वपरिपालिके जयत्रैलोक्यवन्दिते इत्यादिगुणना
मानि कीर्तयन् परमेश्वरी धूपयेत्॥ ततः पूर्ववद्दीपं पुज्वा ल्यदीपपात्रमन्यर्च्य वाममध्यामया स्पृशन्
ॐ दुर्गायै नमः दीपं समर्पयामीति शंखजलमुत्सृज्य दीपमुद्रां प्रदर्शय पुष्पांजलिं दत्वा वामरुत्तेन घण्टां
वा दयन् जयमातस्त्रैलोक्यपरित्राणपरायोगे जयजयसकलदुरितनिवारणसमर्थे जयत्रैलोक्यवन्दि
तचरणारविन्दे इत्यादि पठन् दक्षिणरुत्तेन गृहीतेन दीपेन नदीवैरुच्चैरुच्चतरैर्देवीं नीराजयेत्॥ ततः पुद्ग
पात्रे जेथासंज्ञवं नैवेद्यं गृहीत्वा ॐ दुर्गायै नमः इति सप्तवारं प्रोक्ष्य धेनुमुद्रां प्रदर्शय वामांगुष्ठेन संस्पृशन्
ॐ दुर्गायै नमः सां गायै सपरिवारायै नैवेद्यं समर्पयामीति शंखजलमुत्सृज्य पुष्पांजलिं दत्वा वामरु
त्तेन घण्टा वा दयन् दक्षिणरुत्तेन ग्रासमुद्रां प्रदर्शयन् जयजयपरमेश्वरि महामाये जयहिमाद्रितन

परंजकपलाशस्थैः पुष्पैः कुर्यान्ममर्वनं ॥ ममार्वावातुरेकालेयः करोति विमूढधीः ॥ ७ ॥ अवकां कितपक्का
नं यन्मस्यं विनिवेदयेत् ॥ ८ ॥ अथैस्मवेषु पश्यत्सु मम पूजां करोति यः ॥ ९ ॥ अघृतं गुग्गुलं मर्त्यो मत्पुरो विद
हेतयः ॥ १० ॥ केवलेन घृतेनैव धूपयेन्मां विरूढधीः ॥ ११ ॥ वामरुक्तेन मां धृत्वा स्रपनं प्रकरोति यः ॥ १२ ॥ गुरूणां स
निधौ मर्त्यो मत्पूजां विदधाति यः ॥ १३ ॥ वस्त्रस्यां वलवातेन धूपं मस्यं निवेदयेत् ॥ १४ ॥ नखोदकेन स्रपनं कुरु
ते मम मानवः ॥ १५ ॥ नीलीरंजितवस्त्रं यो मर्त्यो मस्यं निवेदयेत् ॥ १६ ॥ नवमदालितं वैवर्जी स्रपनं निवेदयेत् ॥ १७
॥ दिनांतरित सिद्धान्तं मस्यं यो विनिवेदयेत् ॥ १८ ॥ अमौनी चर्म लिप्ता गो मत्पूजां कुरुते तु यः ॥ १९ ॥ वातमूत्रनिरोधे
न मत्पूजां कुरुते नरः ॥ २० ॥ तपक्का वातमना च मयश्च तथा पावृत्तं कंवलं ॥ २१ ॥ पीठस्योपविष्टो वा पूजयेद्धानि
रात्मनः ॥ २२ ॥ भूताष्टम्योर्न कुरुते न क्तमो न न मादरात् ॥ २३ ॥ परस्य परिधानं यः परिधार्ययेत् ॥ २४ ॥
अपूज्य गुरुविघ्ने शो संजाप्य च कपालिनम् ॥ २५ ॥ मृन्मये धूपदण्डं दीपं च कुरुतेऽर्चने ॥ २६ ॥ मत्पूजको
न कुरुते तं तु पूजां च दामनी ॥ २७ ॥ मत्पूजकः शिवं द्वेष्टि मद्भक्तांश्च नराधमः ॥ २८ ॥ क्रुद्धो यः कर्म कुरुते त्रिक

मं. बं. पू.

लार्चनविघ्नकृत् ॥ ३॥ अंधकारेस्पृशेत्मांयः संभाष्य चरजम्बलां ॥ ३॥ महापराधान्जानी हि द्वात्रिंशन्नक्षमाद्य
हं। बुद्धिपूर्वमपराधेसंपूर्णोदोषः। अज्ञानपमादकृतकदाविदुःपरिरुहः कृतापराधः सांतिः। कलिधर्मसा
रे। अपराधसहस्राणि स्वपराधशतानिवापयेनैकेन देवेशः समतेहे लयावितः। तदभावे तु लसी मंजरीमि
ः पूजयेत् ॥ तदुक्तं पुराणो ॥ लुलसी मंजरीमिर्यः कुर्याद्विरहं च तं अपराधविनिर्मुक्तो मुक्तिप्रापी
नवेन्नर इति ॥ ॥ गोविन्दाद्यनसुधायां ॥ ससिनं पायसं विधेः सर्पिषा यस्य पुत्र्यते तस्यापराधदेवेशः सम
ते विप्रवल्गुभ इति ॥ ॥ कंदपुराणे ॥ येऽर्चयन्ति जगन्नाथं करवीरैः सितासितैः। वतुर्युगानि विधेयं प्रीतो न
वति केशवः। कुंकुमारुणावर्णाभ्यां गंधाद्यां शतपत्रिकां ॥ यो ददाति जगन्नाथे वै कुण्डाच्च वते न हि। अगः
स्य वृक्षसंचूतैः कुसुमैरसितैस्सितैः। येऽर्चयन्ति च देवेशं तैः प्राप्नुयन् परमे पदं। मुनिपुष्पकृतां मालां ये यकं
ति जगन्नाथं तेषां दं वकुसुमं प्रीतो न वति केशवः ॥ कुंजरीपुष्पं तु देवर्षे प्रयच्छति जगन्नाथं तैः। सुवर्षं पलमात्रं
तु पुष्पेषु पुष्पेभ्यस्ते ॥ नरसिंहपुराणे ॥ मल्लिकापुष्पं स ह्यज्ञातिपुष्पं विशिष्यते। ज्ञातीनामपि सर्वासां

राम.

पुष्पाजातीविशिष्यते॥ **स्कन्दपुराणे**॥ जातीपुष्पप्रदानेनगंधवैःसरुमोदते॥ जातीपुष्पाष्टकंदत्वात्त्रि
ष्टोमफलंलभेत्॥ जातीपुष्पसरुसेणायथेष्टंगतिमाप्नुयान्॥ श्वेतद्वीपमवाप्नोतिलक्षपूजाविधायकः॥
जातीपुष्पयुतांमालांकर्पूरपुटवासितां॥ निवेशदेवदेवायस्फलं प्राप्नुयान्नरः॥ नतदस्मियितुंशक्यमपि
वर्षशतायुतैः॥ सुवर्णकेतकीपुष्पयोददातिजनार्दनैः॥ कोटिजन्मार्जितपापंदहतेगरुडध्वजः॥ विष्णुर
रुस्ये॥ विल्वपत्राक्षुमीपत्राजातीपुष्पात्सरोरुहात्॥ वल्लभंतुलसीपत्रं कौस्तुभादधिकंरुरेः॥ **स्कन्दपुराणे**
॥ तुलसीपाटलापद्ममुनिकादंवमल्लिकैः॥ वाजिमेधायुतं पुण्यं शालग्रामशिलार्चनात्॥ पूर्वाङ्कुरंरुरेयं
स्तुपूजाकालेप्रयच्छति॥ पूजाफलंशतगुणं सम्यगाप्नोतिमानवः॥ पूर्वाङ्कुरदानंवातुर्मास्यद्यतिरिक्तका
लैर्जेयं॥ तथाचोक्तं॥ श्रवणमार्गःसमीदुर्वाभृगोधात्रीचक्रज्जकः॥ कुञ्जकोरुमः॥ सुप्तेदेवेनदेयानिनि
द्राचंगकराणिषडिति॥ इत्यपराधपरिहारायविशिष्टफलाप्तयेचपुष्पपूजाकार्या॥ ॥ श्रवणमंत्रिणां
हितार्थायत्रिलोहीमुद्रानिरूप्यते॥ सोमसूर्याग्निरूपाःस्पर्शसालोहवयंतथा॥ रौप्यमिंदुःस्मृतोहमसू

मं. वं. पू.

पस्ताप्रोक्ताशतः। लोहनागाः समुद्रिष्टाः स्वराश्वरसंख्यातैर्लोहैः कारयेन्मुद्रामसकलितसंगतां
॥ एषु स्वराः स्मृताः सौम्याः स्पर्शाः सौराः पुत्रोदयाः। आग्नेयाद्यापकाः सर्वे सोमसूर्याग्निदेवताः। स्वराः
षोडशविरच्याताः स्पर्शास्ते पंचविंशकाः। द्यापका दशते कामधनधर्मप्रदायिनः। साष्टसहस्रं संजयत्सु
द्वातांशुक्रयाततः। तस्यां संपातयेन्मन्त्री सपिषा पूर्वसंख्याया। शुद्धोत्तरसहस्रसंख्या इति। निक्षिप्य कुं
तां मुद्राभिषेकोक्तवर्त्मना। आवाह्यपूजयेद्देवीमुपचारेः समाहितः। रौप्यं प्रागः। सुवर्णः प्रागः। रत्ना
प्रप्रागः। एते मुद्रांश्च दयेत्। अग्निषिं च विनीताय दद्यातां मुद्रिकां सुरः। इयं मुद्रां शुद्धरोगविषज्वर
विनाशिनी। बालवोरमृगादिभ्योरक्षांकुर्याद्विशेषतः। युद्धे विजयमाप्नोति धारयन्मनुजेश्वरः। मंत्र
सिद्धिकरी पुंसां तत्तुर्वर्गफलप्रदा। धारयेन्मनुजो नित्यं देवतुल्यो भवेद्भुवि। शुद्धः शत्रुअग्निषिं येति
पूर्वोक्तदीक्षापद्धत्युक्तविधिना घटसंस्थाप्य तत्तत्कल्पोक्तदेवतामावाह्य यद्योपचारतः। संपूज्य
अग्निषिं च तस्मै दद्यादित्यर्थः। ततो गुरवे दक्षिणां दत्त्वा महान्तमुत्सवकुर्यात्। गोप्रांगना केलि विलास

४६

राम.

पुग्धं संसारदावनलचंगदक्षवस्त्रादिवृंदारकवृंदितां ध्रुवं देवमुकुंदं जगदेकनाथं इति त्रिनोलीमु
 द्राघटनं ॥ अथ मातृका न्यासः ॥ सुदृग्वापि सविंदुकत्त्वथककलासुकेशवाश्रयतथा श्रीकंठादियुतश्च शक्ति
 कमलामारैक्षथैकैकशः न्यासात्ते दशवपृथग्विगदिताः सुवृक्षयागान्तिकाः सर्वसाधकसिद्धिसाध
 नपराः संकल्पकल्पदुमाः ॥ अतोऽन्योपि वाच्याः ॥ मातृकामंत्रस्य वस्त्रात्तपि देवी गायत्री कृत्तुः वस्त्रा
 त्तिका सरस्वती देवता हलो वीजानि स्वराशक्तयः सकलमंत्रांगत्वे विनियोगः ॥ ॐ अंकं खं गं घं ङं आं रा
 नात्मने हृदयाय नमः ॥ १ ॥ इंवं कुं जं ञं शी शं त्रै शिरसे त्वा हा शं उं टं ठं टं णं तु वं लायै शिरवायै वषट् ॥
 एं तं थं दं धं नं ऐं ऐं श्रयाय कववाय रुं ४ ॥ ओं पं फं वं मं मं श्रीं नेत्रत्रयाय वौषट् ॥ अं यं रं लं वं शं खं सं रुं
 लं क्षं अः वीर्याया त्राय फट् ६ ॥ इति षडंगन्यासं कृत्वा ध्यानं कुर्यात् ॥ यथा ॥ पंचाशद्वर्त्मने दैर्विहित हि
 तवदनदोः पादकुक्षि वक्षो देहांनास्त्वत्कपर्दा कलित शशिकलामिंदुकुंदावदातां ॥ अक्षसुकुंभविना
 लिखितवरकरां वीक्षणां पद्मसंस्थां त्वक्का कल्यामतु कृत्स्नजघनभरां नारतीतां नमामि ॥ दक्षिणोर्ध्व

६ शिरसि वक्षोऽश्रये नमः ॥ मुखे गायत्री कृत्तुसे नमः ॥ हृदि श्रीमातृका सरस्वती देवतायै नमः ॥ मुखे रंजने न्यो वीजे न्यो नमः ॥ पादयोः त्वरे न्यो

शक्तिशो नमः ॥ इति मातृका न्यासः ॥ ॥ ६ ॥

मं. वं. पू.

हस्ते अक्षसूक्तः वामोर्ध्वहस्ते कुंभः वामाधः इत्याशकारादि शकारांतन्यासक्रमः न्यासस्थानानि ॥ काननवृत्त
द्यक्षिप्रतिनो गंगेष्टदं मूर्धात्येदोः पतंध्यगेषु वपार्ष्वद्वयपृष्ठनाभिजटरेषु रुद्धोर्मूलापरगलकक्षेषु रुद्धा
दिपाणिपादयुगेजठरादि संगेषु पापकसंज्ञान्यसेदद्याक्षरान्क्रमशः ॥ अर्थांतर्मातृकान्यासः ॥ ॥ द्यष्टप
त्रांबुजे कंठे स्तरान्योऽशविन्यसेत् ॥ द्वादशशब्दरूप्यमेकादी द्वादशविन्यसेत् ॥ दशपत्रांबुजे नाभौ उकारादि नूद
शन्यसेत् ॥ षट्पत्रमध्यलिङ्गस्थे वकारादीन्मसे च षट् ॥ आधारे वतुरो वर्णावादीन्मसे च त्रुद्धसे ॥ रुद्धौ धूमध्य
गे पद्मे लिपि न्यासो यमीरितः ॥ एतयोरेकतरंकुर्वात ॥ ॥ अथ प्राणायामः ॥ कनिष्ठानामिकांगुष्ठै र्यन्त्रासाधु
दधीरणं ॥ प्राणायामः सविज्ञेयस्तर्जनीमध्यमे विना ॥ धूम्रवर्णं ततो वायुं बीजं षड्विदुलंक्षितं ॥ पूरयेद्दीउया
वायुं सुधीः षोडशमात्रया ॥ मात्रया चैव तुरः षट् ॥ कुंभयेत्तु सुषुम्णाया ॥ द्वाविंशमात्रयामंत्रीरेव येत्येव सारवा
या ॥ पूरयेदनया चैव संचित्य नीलमारुतं ॥ रक्तवर्णं बीजं त्रिकोणं त्वत्तिकाचितं ॥ तेन पूरकयोगेण मात्रया षो
डशाक्षया ॥ वतुः षट् ॥ मात्रया च निर्दं कुंभकेन तु ॥ वामपार्श्वस्थितं पापपुरुषं कज्जलं पुनां ब्रह्मरुत्या शिर

राम.

स्कंधस्वर्णसूत्रनमुजद्वयं॥सुरापाणहृदायुक्तं गुरुतल्पकटिद्वयांतत्संसर्गीपदद्वंद्वमंगप्रत्यंगपातकां॥उ
पपातकरोमाणि रक्तश्मश्रुविलोचनं॥खड्गवर्मधरं पापमेवंकुक्षौ विविंतयेत्॥मूलाधारोस्थितेनैवव
क्रिना निर्दोषं चतुर्दशं दस्युपरितो द्वात्रिंशन्मात्रयाततः॥प्रसन्नासरुतं मंत्रीरेव दीडया पुनः॥वामनाश्च
चन्द्रबीजं कुंदे दुसुतसंप्रभां मानेन्दुराजसंयोज्यततः षोडशमात्रया॥सुषुम्णाववतुः षष्ठीमात्रया बीज
मौन्दवाध्यात्वा मृतमयी वृष्टिपंचाशद्वर्णरूपिणी॥तया देहं विवित्येवं मनसापि गलार्चना॥द्वात्रिंशन्मा
त्रयामंत्रीलं वीजेन दृढं नयेत्॥तत्स्थाने हं सर्वीजेन पुनस्तेनैव वर्त्मना॥जीवंतं त्वानि वानीयस्व स्थाने स्थाप
येत्ततः॥॥**अथ प्राणापतिष्ठानं**॥तद्यथा॥ॐ प्राणापतिष्ठामंत्रस्य ब्रह्मविष्णुरुद्रा अक्षय अग्नयजुः सामाद्य
र्वाणि रुद्रांसि प्राणो देवता प्राणापतिष्ठार्थे विनियोगः॥ॐ आं ह्रीं क्रीं यं रं लं वं शं षं सं हूं सं हंसः समः प्राणा
इह प्राणाममजीव इह स्थितः॥मम सर्वेन्द्रियाणि वा मनश्चक्षुः श्रोत्रं जिह्वा घ्राणं प्राणा इहैवागत्य सुखं
विरंति श्वेतुस्वाहुरहंसः सं॥इति प्राणापतिष्ठामंत्रेण तज्जीवे प्राणान् प्रवेशयेत्॥इति प्राणापतिष्ठामंत्रं॥ ॥

मं. वं. पू.

अथ श्रीकंठमातृकान्यासः ॥ शिवपूजायां प्रशस्तः ॥ ॐ अस्य श्रीकंठमातृकान्यासमंत्रस्य दक्षिणामूर्तिः ऋषिर्ग
यत्री छन्दः श्रीशुद्धनारीश्वरो देवता सकलपुरुषार्थसिद्धिपूर्वक श्रीकण्ठादिन्यासे विनियोगः ॥ शिरसि दक्षि
णामूर्तये नमः ॥ मुखे गायत्री छन्दसि नमः ॥ हृदि श्रीशुद्धनारीश्वराय देवताये नमः ॥ स्वां स्त्री इत्यादि
करखट्गन्यासं विधाय ॥ ध्यानं कुर्यात् ॥ वन्धुककां वननिमंस्तविराक्षमालां पाशांकुशौचवरदं निजवाहुदंडे
॥ विभ्राणमिन्दुसकलभरणं त्रिलोचनमर्द्धविकेशमनिशंवपुराप्रयामि ॥ दक्षिणाद्दः करमारभ्याक्षमालादीनि
॥ ॐ श्रीकंठये पूष्णे दये नमः ॥ १ ॥ स्वां शततेशायविरजाये २ ॥ इन्द्रमापशाल्मल्ये ३ ॥ इन्द्रिमुत्तये लोलाक्षे ४ ॥ ॐ शुभ
रेश्वराय वर्तुलाक्षे ५ ॥ ॐ अश्वीशाय दीर्घघोणायै ६ ॥ अंभारभूतये सुदीर्घमुख्ये ७ ॥ अंतिथीशाय गोमुख्ये ८ ॥ लं
स्वारावीशाय दीर्घशिक्षायै रत्नहाराय कुण्डे दये १० ॥ एंटीशाय दुर्धकेशिन्यै ११ ॥ ऐंभौतिकेशाय विकृतमु
ख्ये १२ ॥ ॐ सद्योजाताय ज्वालामुख्ये १३ ॥ स्वां शतुग्रहेशाय उल्कामुख्ये १४ ॥ अंशुकरेशाय श्रीमुख्ये १५ ॥ कंक्रोधीशाय महा
काल्ये १६ ॥ खंवाणीशाय सरस्वत्यै १७ ॥ गंपंवांताय सर्वसिद्धे १८ ॥ हं शिवोत्तमाय गौर्यै १९ ॥ ॐ एकस्यै शाय त्रैलोक्य

राम.

विद्याये २० चं कूर्मेशाय मंत्र शक्त्यै २१ कं एकनेत्राय आत्मशक्त्यै २२ जं चतुरानने शाय ममर्च्यै २३ जं अने शाय लं
वोदयै २४ अं सर्वेशाय द्वाविष्ट्यै २५ टं सोमेशाय नागयै २६ ठं लांगलीशाय खवयै २७ डं दारुकेशाय मंजयै २८
डं अर्द्धनारीश्वराय रूपिष्ट्यै २९ णं उमाकांतेशाय वीरिष्ट्यै ३० तं आद्यानिशाय कोटयै ३१ थं दंडीशाय पूतनायै ३२
दं पुत्रीशाय नंदयोगिन्यै ३३ धं सीनेशाय शंखिन्यै ३४ नं मेखेशाय गजिन्यै ३५ यं लोहितेशाय काल
रायै ३६ फं शिखाय कर्दिन्यै ३७ वं रुगलेशाय कपर्दिन्यै ३८ भं द्विलंडेशाय वज्रायै ३९ मं मलकाकात्याय
जायायै ४० यं च गतात्मणो कपालीशाय सुमुखेश्वर्यै ४१ रं अमृतात्मने भुजुंगेशाय रेवत्यै ४२ लं मांसात्म
ने पिनाकीशाय माधव्यै ४३ वं मेदशात्मने खड्गीशाय वारुण्यै ४४ सं अस्थात्मने वक्रेशाय दाय्यै ४५ पं
मज्जात्मने श्वेतेशाय रक्षोउवधारिण्यै ४६ दं संभुक्तात्मने चूंखीशाय सरुजायै ४७ लं कलीशाय मलालयै
४८ लं शिवेशाय द्वाविष्ट्यै ४९ दं संवत्सकेशाय मायायै ५० नमः इति पूर्वोक्तस्थानेषु न्यासक्रमः अर्चना
दिकं मातृकावत् ॥ अथ विद्योपशांत्यर्थं गणपतय न्यासः ॥ ॐ अस्य श्रीगणपति न्यास मंत्रस्य गण

मं. वं. पू.

६३

कञ्जपिर्गायत्रीकुन्दगणपतिस्वरूपिणीसरस्वतीदेवाविद्योपशांत्यर्थेविनियोगः॥ शिरसिगणकञ्जपयत्रमः
मुखेगायत्रायकुन्दसेनमः॥ हृदिष्ठीगणपतिस्वरूपिन्यैसरस्वत्यैदेवतायैनमः॥ गांगीमित्यादिकरखडं
गांध्यानतु॥ बीजापूरगदेक्षुकार्मुकरुजावक्राजपाशांकुशवृषिस्त्वविषाणारलकलशयोधत्करांभो
रुद्रः॥ वेदेषुस्रकपूस्सकुंभविलसत्सुद्राक्षमालाधराविष्णोत्पत्तिविनाशसंस्थितिकरीधोयावदेवीपरा॥
दक्षिणोपरिकरमारुच्यबीजपूरादिनिदधानोदेवः॥ अधोवामकरभ्यापुस्तकादीनिदधानादेवी॥ ॐ श्रुंगं
नमः॥ इत्यादिन्यासक्रमः॥ एवंगणपत्याराधनेन्यसेत॥ ॥ अथपेश्वयार्थेशक्तिबीजाद्यः॥ शक्तिञ्जपिर्गा
यत्रीकुन्दःविष्णुजननीसरस्वतीदेवतासर्वेश्वर्यार्थिन्यासेविनियोगः॥ क्रांकीइत्यादिनाकरखडंगं॥ ध्या
ना॥ उग्रकोटिदिवाकरप्रतिप्रटुंगोरुपानस्रनीवद्धर्द्धेन्दुकिरीटहाररसनामंजरिसंशोभिताविभ्रा
णाकरपंकजैर्जपवटीपाशांकुशोपुस्तकंदिश्याद्भोजगदीश्वरीत्रिनयनापद्मेनिगा - ध्रियं॥ दक्षिण
धःकरमारुच्यजपवटीप्रभृतिध्यायं॥ श्रुंकीनमभाश्रुंकीनमः॥ इत्यादिन्यासक्रमः॥ पूजादिपूर्ववत्॥

शम.

दुर्गाराधने युज्यते ॥ अथ श्रीप्राप्तये श्रीबीजादि न्यासः ॥ नृगुः अषिर्गायत्री कृतः श्रीस्वरूपिणी मातृका
देवता श्रीवृक्षार्थे मातृकान्यासे विनियोगः ॥ ॐ अं श्रीं नमः ॥ ॐ आं श्रीं नमः ॥ इत्यादि ॥ ध्यानं ॥ विशुद्धा मस
मपुत्रां हिमगिरि पर्ये श्रुत्वा निर्गजैः सुं डादं पुसमुद्रतामृत रसे रासि चामाना मिमां ॥ विभ्राणां करपंकजे
जयवटी पद्मद्वयं पुस्तकं ॥ आस्य दत्त स मुज्जला कुवनतां ध्यायेज्जगत्त्वामिनीं ॥ दक्षिणाधः करमारभ्य
जपवटी प्रभृति चत्वारिंशो यानि ॥ एवं लक्ष्मी राधनेत्यसेत् ॥ अथ वरुणार्थे कामबीजादि न्यासः ॥ संमोह
न अषिः पंक्तिः कृतं दः कामजननी सरस्वती देवता वरुणार्थे मातृकान्यासे विनियोगः ॥ क्लीं क्लीं इत्ये
दि करषडंगं ॥ ध्यामं ॥ वालार्ककोटि रुविरां स्फटिकाक्षमालां कोदण्डमिदं जनितां स्मरपंचवाणां
विद्यां वरुणसकमलैर्दधती त्रिनेत्रां ॥ ध्यायेत्समस्तजननीं नववंद्यवूटां ॥ दक्षिणाधः करयोरक्षमा
लापुस्तकं ॥ तदुपरि पंचवाणाधनुषी ॥ पूजादिकं च पूर्ववत् ॥ अं क्लीं नमः ॥ आं क्लीं नमः ॥ इत्यादि न्यासः ॥
एष वरुणार्थः ॥ अथ धैर्यलक्ष्मी वरुणार्थे न्यासः ॥ वृक्षा अषिर्गायत्री कृतः त्रिशक्ति रूपिणी संमोहि

मं. वं. पू.

नीसरस्वतीदेवतारेष्वर्थार्थेन्यासेविनियोगः॥ श्रीश्रीं इत्यादिक्रमोक्तमात्रां त्रिभिर्वीजैः षडंगं॥ ध्यानं
॥ ध्यायेयमक्षयलयेक्षुशराशयाशान्यद्वयंकुशशरान्नवपुस्तकं वा॥ अविघ्नंतीनिजकरैरक्षुणांकु
वातंसंमोहनीविनयनांतरुणंदुवृंडोऽपरितनवामकरद्वयेपद्मद्वयं॥ तदधः पाशांकुशौ॥ तदधः
शरधनुषी॥ तदधोऽक्षमालापुस्तकैः पूजादिकंपूर्ववत्॥ ॐ श्रं श्रीं श्रीं नमः॥ आं श्रीं श्रीं नमः॥
इत्यादिन्यासक्रमः॥ अथ स्थिति न्यासः॥ सविस्मर्गचित्तः॥ अथादिकंपूर्वोक्तमातृका न्यासवत्॥ कर
षडंगादिक्रमपि पूर्ववत्॥ ध्यानं॥ सिंदूरकांतिममिताग्र एणं विनेत्रं विद्याक्षसूत्रमृगयोतवरादधा
नां पार्श्वस्थितां भवतीं मयिकां वनाग्रं ध्यायेत्कराज्जटतपुस्तकवर्त्ममाला॥ ॐ ध्वं धामदक्षिणकर
योः पुस्तकाक्षमाले॥ तदधः मृगशावकरोदधानंदेवं॥ पुस्तकं वाग्नेदक्षिणेऽक्षमालां दधानां देवीं पूजा
दिकंपूर्ववत्॥ न्यासक्रमस्तु॥ श्रुः नमः॥ आः नमः॥ इत्यादि॥ अथ स्थिति न्यासः॥ सविस्मर्गविद्वंतः
॥ सर्वं पूर्ववत्॥ न्यासक्रमस्तु॥ श्रुः नमः॥ आः नमः॥ इंः वसिः॥ इत्यादि॥ अथ संस्कार न्यासः॥ सप्रतिलोमतो विं

राम.

दुयुक्तः॥ अथादिकं पूर्ववत्॥ अक्षुजं हरिणपोतमुदग्रदं कं विष्णुं करैरविरतं दधतीं त्रिनेत्रां॥ अर्धं
दुमैलिमरुणारविंदवासां वसें श्रीपणमतस्तनभारनमः॥ न्यासार्चनादिकं पूर्ववत्॥ दक्षिणाधः क
रमारभ्याक्षुगादीनि॥ न्यासक्रमस्तु॥ कं नमः॥ लं नमः॥ इत्यादि॥ अथ सारस्वतार्थवाचीनादिन्यासः
॥ अथादिकं मातृवत्॥ न्यासक्रमस्तु॥ अं नमः॥ आं नमः॥ इत्यादि॥ अथ केशवादिन्यासः॥ संप्रीकृत्य
पूजायां प्रशस्तः॥ कामवीजादिः॥ पूजापतिमृषिर्गायत्रीकुंदोलक्ष्मीनारायणो देवतावतुर्विधपुरुषार्थ
सिद्ध्यर्थे विनियोगः॥ क्लृं क्लीं इत्यादि करषडंगं॥ ध्यानं॥ हस्तैर्विभुत्सरसिजगदाशंखचक्राणि विद्यां पद्मा
दशैकनककलशं मेघविशुद्धिलाशं॥ वामोत्तुंगस्यस्तनमविरलाकल्पमाश्लेषलोभादेकीभूतैवपुर
वतुवः पुंडरीकाक्षलक्ष्मीः॥ दक्षिणाधः करमारभ्य सरसिजादीनि॥ लक्ष्मीनागेवामाधः करमारभ्य
विद्यादीनि॥ क्लीं अं केशवाय कीर्तये नमः॥ क्लीं आं नारायणाय कांत्यै २३ माधवाय तुष्टौ ३३ गोविंदाय पुष्टौ
४३ विष्णवे वृष्टौ ५३ मधुसूदनाय कांत्यै ६३ अत्रि विक्रमाय क्रियायै ७३ कृत्वामनाय दयायै ८३ श्रीधराय

मं. वं. पू.

मेधाये १८ लृपी केशय रूपीये १० ऐं पद्मनाभाय प्रदाये ॥ ऐं दामोदराय लज्जाये ॥ २३ उं वासुदेवाय लक्ष्म्यै
१३ अं संकर्षणाय सख्यै १४ अं प्रद्युम्नाय प्रीत्यै १५ अं अनिरुद्धाय रत्नै १६ कं वक्रिणाय जयाये १७ खं दिने
दुर्गाये १८ गं शाङ्गिणो प्रभाये १९ घं खड्गिने सत्याये २० उं सखिने वंदाये २१ वं रुक्मिणीने वाण्यै २२ रुं मुशलिने
विलासिन्यै २३ जं मूलिने विजयाये २४ ङं पाशिने विरजाये २५ अं अंकुशिने विश्वाये २६ टं मुकुन्दाय विशदाये
२७ ठं नन्दजाय सुनन्दाये २८ डं नदिने स्मृत्यै २९ ढं नारायणाय अश्व्यै ३० णं नरकजिते समृद्ध्यै ३१ तं हरये सु
द्यौ ३२ अं कृष्णाय मुक्त्यै ३३ दं सत्याय सुद्ध्यै ३४ धं सात्वताय मत्तै ३५ नं शौरिणो क्षमाये ३६ पं भूराय रमाये ३७
फं जनार्दनाय उमाये ३८ वं भूधराय क्लेदिन्यै ३९ रं विश्वमूर्तये किं नाये ४० मं वैकुण्ठाय वसुधायै ४१ यं पू
रुपाय सुधायै ४२ रं वलिने परायै ४३ लं बलानुजाया परायै ४४ वं बलाय पारायणायै ४५ शं वृषभाय स
धायै ४६ षं वृषाय प्रजायै ४७ सं रुं साय प्रभाये ४८ णं वराहाय निशायै ४९ लं विमलाय अमोघायै ५० सं रुं सि
हाय विद्युतायै ५१ नम इति पूर्वोक्तस्थानेषु न्यसेत् ॥ पूजादि पूर्ववत् ॥ अथ प्रणवकलान्यासः ॥ प्रजापति

५१

राम.

अपिर्गायत्री छंदः कलात्मिका सरस्वती देवता मोक्षार्थे न्यासे विनियोगः ॥ अं उं आं ह्रदयाय नमः ॥ इं उं ईं शि
रसे स्वाहा ॥ उं उं इं शिखायै वषट् ॥ इत्यादि षडंगं ॥ ध्यानं ॥ हस्तैः पद्मं रथांगं गुणामद्य हरिणा पुस्तकं वत्समालं
टंकं पुष्पं कपालं दलममृतलसद्वैमकुंभं वहन्ती ॥ मुक्ता विद्युत्पयोधस्तफटिकनवजपावधुरैः पंचवक्त्रैश्च
क्षेत्रज्ञो जनप्रांसकलशशितिभांशारदान्त्रान्नमामि ॥ वामाधोरुत्तमारुपद्मादीनि ॥ इति ध्यात्वा सक
लां मातृकान्यसेत् ॥ तद्यथा ॥ उं अं निवृत्तौ ॥ १ अं प्रतिष्ठाये २ इ विद्याये ३ ईं शांते ४ उं इंधिकाये ५ उं दीपि
काये ६ अं रेविकाये ७ अं प्रोविकाये ८ लं सूक्ष्माये ९ लं सूक्ष्मा मृताये १० पं ज्ञाना मृताये ११ ऐं ज्ञानाये १२
ओं आयायिनौ १३ ओं आपिनौ १४ अं यो मरुपाये १५ अं अनन्ताये १६ कं सृष्टौ १७ लं स्रष्टुये १८ गं स्मृतौ
१९ धं मेधाये २० उं कांते २१ वं लक्ष्म्यै २२ कं दूतौ २३ जं स्थिराये २४ जं स्थितौ २५ अं सिधौ २६ टं जराये २७ ठं मा
लिनौ २८ डं शांते २९ ठं ऐश्वर्ये ३० तां रते ३१ तं कामिनौ ३२ यं वरदाये ३३ दं क्लादिनौ ३४ धं प्रीतौ ३५ नं नीला
ये ३६ फं रोद्राये ३७ वं प्रयाये ३८ मं दानिने ४० मं तं द्यौ ४१ यं सुधाये ४२ रं क्रोधिनौ ४३ लं क्रियाये ४४ वं उ

:सोऽहं स्वाहा॥ॐ श्रीं श्रीं हंसः सोऽहं स्वाहा॥ इत्यादि पूर्वस्थानेषु न्यासः एतन् न्यासे दिव्यतनुर्भवतीति॥
अथ ग्रह न्यासः॥ अं श्रीं इ ईं उं ङं मं लं रं पं ऐं औं श्रीं श्रीं श्रीं श्रीं आदित्याय नमः वदने॥ कं खं गं घं ङं अं
गारकाय नमः दक्षिणावाहौ स्वहं जं ङं जं शुक्राय नमः वामवाहौ रं ङं ङं ङं तुषायाय नमः दक्षिणापादे
तं घं दं धं नं रं रु स्य तये नमः वामपादे पं पं फं वं ब्रं मं शनैश्चराय नमः जठरे हं यं रं लं वं शं वं संहं शं सोमाय
नमः वक्षसि गात्रे मरुसपदयोः शक्तिकमलापूरको न्यासः॥ अं श्रीं श्रीं नमः॥ श्रीं श्रीं श्रीं नमः॥ इत्या
दि न्यासः॥ काननवृत्तेत्यादिषु प्रभेदात्॥ अथ सक्तसिद्धये न्यासः॥ अं श्रीं श्रीं श्रीं श्रीं हंसः इत्यादि॥
एवं सविंदु कन्यासः कलान्यासः॥ ग्रहन्यासः प्रपंचयाग न्यासश्च सर्वमंत्रेषु प्रशस्तः॥ अथ षोडश्यासः
॥ गणेशोः प्रथमो न्यासो द्वितीयस्य ग्रहोर्मतः॥ नक्षत्रेषु तृतीयः त्याद्योगिनी प्रिश्चतुर्थकः॥ राशिभिः पं
चमो न्यासः षष्ठीपीठैर्त्रिगयत्ने॥ षोडश्यासस्तृतीयोक्तः सर्वत्रैवापराजितः॥ एवं विन्यासागात्रस्तु संपू
ज्य सर्वयोगिभिः॥ नास्वस्य पूज्यते लोके माले मातु पितृ सुखोजनः॥ स एव पूज्यते सर्वेषां तत्त्वयं पं

पवमसृमांसा मे दो मज्जा स्थी निर् र कि न्या दि षु जो ज्ञा नि ॥ कं ५ वं ५ टं ८ रां री हूं रः म ल र म यू रा कि न्ये मां
रक्ष श्रु सृ गा त्म ने न मो हृ द ये ॥ ८ टं ८ णं तं ५ यं फं लां ली लूं स म र व र यू ला कि न्ये मां रक्ष मां सा त्म ने न मो न
भौ ३ तं ३ मं यं रं लं वं कां की कूं क म ल व र यू का कि न्ये मां रक्ष मे दा त्म ने न मः स्वा धि स्थाने ४ वं शं षं सं सां सी सू
श म ल व र यू शा कि न्ये मां रक्ष मज्ज ने न मो मू ला धा रे ५ लं लं दं दं हं हं हूं हूं म ल व र यू ला कि न्ये मां रक्ष
स्था त्म ने न मो भु म धो ६ ॥ अथ रा शि न्या सः ॥ अं अं ३ इं मेष रा श ये न मो द द्वा पा दे १ ३ टं वृ ष रा श ये न मो
द द्वा जा तु नि २ अं अं लं लं मि षु न रा श ये न मो द द्वा वृ ष णो ३ एं ऐं क कं ट रा श ये न मो द द्वा कु द्वा ४ अं अं सिं
ह रा श ये न मो द द्वा त्कं धे ५ अं अं शं षं सं हं लं सं क न्या रा श ऐं ये न मो द द्वा म ल के द्वा ६ तु ला रा श ये न मो
वा म हृ स्ते ७ वं ५ वृ ष्टि क रा श ये न मो वा क्श मू ले ८ टं ५ ध तु रा श ये न मो वा म कु द्वा र तं ५ म क र रा श ये न मो
वा म पा दे १० पं ५ कुं भ रा श ये न मः पृ ष्ठे ११ यं ४ मी न रा श ये न मो गु ह्ये १२ ॥ अथ पी ठ न्या सः ॥ अं वा रा णा शी यी
हा य न मो सु ख वृ त्ते १ अं का म रू पि णा य न मः शि र सि २ इं ने पा ल पी यै ठा न मो द द्वा ने त्रै ३ इं पौं ड्र व र्द्ध न पी

मं. वं. पू.

ठायनमोमेवोमेने४ डं पुरस्थिरपीठायनमोदक्षकोर्णधुंकाचकुञ्जपीठायनमोवामकर्णे६ अंपूर्ण
शैलपीठायनमोदक्षनसि० अंतर्बुदपीठायनमोवामनसि० लुं आघातकेश्वरपीठायनमोदक्ष
गंडेरलुं एकाम्नायपीठायनमोवामगंडै१० एतिस्रोतपीठायनमोओष्टे११ ऐं कामोदपीठायनमोऽधरे
१२ ओं वन्द्यपूरपीठायनमः दुर्धदंते१३ ओं श्रीपीठायनमोदंताधः१४ नमः सर्वत्राश्रुगुनरपीठायन
मांगे१५ अः केदारपीठायः मुखे१६ कंमारवेश्वरपीठायदक्षाशे१७ खंडंकारपीठायदक्षकूपरे१८ गंगा
लंघरपीठायः मणिवंधे१९ धंमालवपीठायः अंगुलिमूले२० डं चद्रपीठायनसाखागेश्वदेवीकोटपी
ठायवामस्कंधे२१ कुंगोकर्णपीठायवामकूपरे२३ जंमंगकोटपीठायमणिवंधे२४ जं अइदामपीठाय
अंगुलिमूले२५ अं विरजपीठायअंगुल्याग्रे२६ टं राजगुरुपीठायदक्षकक्षधः२७ ठं महापद्मपीठायजानु
निशुण्डंपद्मपीठायगुल्फे२८ ठं खपीठायअंगुलिमूले३० णं महाशंखपीठायअंगुल्याग्रे३१ तं जयंतपीठा
यवामकक्षधः३२ थं उज्जयनीपीठायजानुनि३३ दं चरित्रपीठायगुल्फे३४ धं क्षीरिकापीठायअंगुलि

राम.

मूले ३५ नं रुक्मिणापुरपीठाय अंगुल्याग्रे ३६ पंडुडीशपीठाय दक्षपार्श्वे ३७ फंपयागपीठाय वामपार्श्वे ३८
वंषष्ठीशपुरपीठाय पृष्ठे ३९ मंमायापुरपीठाय रुदयादिदक्षरुक्ते ४० मंमंगलेश्वरपीठाय उदरे ४१
पंयमलपीठाय रुदि ४२ रं श्रीशैलपीठाय दक्षांशे ४३ लं महामेरुपीठाय ककुदि ४४ वंगिरिपीठाय वा
नवाङ्गुमूले ४५ शं महेंद्रपीठाय रुदादिदक्षरुक्ते ४६ षं मायापुरपीठाय रुदादिवामरुक्ते ४७ सं हिरण्य
पुरपीठाय रुदादिदक्षपादे ४८ रुं महालक्ष्मीपुरपीठाय रुदादिवामपादे ४९ लं श्रोत्रीयनपीठाय रुदा
युदरे ५० दं शायकुत्रपीठाय रुदादिमुखे ५१ नमः सर्वत्र ॥ इति षोडशान्यासः ॥ अथ कामरतिन्यासः ॥ अंका
मरतिन्यासः ॥ अंका मपीति न्यां २ इं कांत कामिनी न्यां ३ डीं वांत मोहिनी न्यां ४ उं कामधु काम कला न्यां ५ डं
कामवारविलसि न्यां ६ अं कर्त्त कल्पलता न्यां ७ कं को मलश्या मला न्यां ८ लं कामवर्द्धक विजया सु
स्मिता न्यां ९ लं कामविस्मया न्यां १० एं कामविशालाक्षी न्यां ११ ऐं श्रवणालेलिहा न्यां १२ ओं रतिनाथदिगं व
रा न्यां १३ ओं रतिप्रियरा मा न्यां १४ अं रात्रिनाथ कुजिका न्यां १५ अः सारकांता न्यां १६ कं रमणसत्या न्यां

मं वं पू.

१२ खं निशावर कल्याणीयां १७ गं नंद मोहिनीयां १८ घं नंदीश कामदायां २० ङं मदन सुलोचनायां २१
चं नंदयितृ पुमार एयायां २२ कुं निशाकर मर्दिनीयां २३ जं नर सिंह सकल प्रियायां २४ ऋं पुष्प धनु कांक्षी
यां २५ अं महा धेतु सुमुखीयां २६ ठं भ्रामणी नलिनीयां २७ डं भ्रमजटिनीयां २८ ङं भ्रामणा पालिनीयां
२९ टं भ्रमणा शिखिनीयां ३० णं श्याम मुग्धायां ३१ तं भ्रामिणी रमायां ३२ थं भृगु भुमायां ३३ दं भ्रान्त श्या
मर लोचनाक्षीयां ३४ धं भ्रमावर सुवंचलायां ३५ नं मोहन दीर्घजं धायां ३६ पं मोव कति यां ३७ फं सुध
लोलाक्षीयां ३८ वं मोहन वर्द्धन भृंगिनीयां ३९ भं मोहक वपिटायां ४० मं मन्मथ नाथायां ४१ यं पतंग मा
लिनीयां ४२ रं भृंग नायक रुसिनीयां ४३ लं गोपक विश्वतोमुखीयां ४४ वं गीति जगन दिनीयां ४५ शं नर्तक
नंदिनीयां ४६ षं मेकाति यां ४७ सं उन्मत्त कलकटीयां ४८ णं संवर्तकं वृकोदरीयां ४९ लं मेघश्यामायां ५०
क्षं काम वर्द्धन सोम त्तायां नमः ॥ इति मातृका स्थानेषु नमो नान्यसेत् ॥ इति कामरति न्यासः ॥ ॥ अथ त
त्वं न्यासः ॥ मादिकामान्ना नद्यां श्रीं श्रीं श्रीं जीजाने कै कशो व देत् ॥ मं नमः पराय जीवत त्वात्मने नमः ॥ नं नमः पराय

राम.

प्राणातत्वात्मनेनमः सर्वगात्रे २ वं नमः परायबुद्धितत्वात्मनेनमः ३ फं नमः परायश्रुंकारतत्वात्मने
पंतमः परायमनस्तत्वात्मने ४ इति त्रयं हृदि ॥ नं नमः परायशब्दतत्वात्मनेनमो मस्तके ६ धं नमः परायस्य
शतित्वात्मनेनमो मुखे ७ दं नमः परायरूपतत्वात्मनेनमो हृदये ८ थं नमः परायरसतत्वात्मनेनमो गु
दे ९ तं नमः परायगंधतत्वात्मनेनमः पादयोः १० णं नमः परायश्रोत्रतत्वात्मनेनमः कर्णयोः ११ ठं नमः प
रायत्वक्तृत्वात्मनेनमः त्ववि १२ डं नमः परायनेत्रतत्वात्मनेनमो नेत्रयोः १३ ठं नमः परायजिह्वातत्वात्मने
नो जिह्वायां १४ टं नमः परायघ्राणातत्वात्मनेनमो घ्राणे १५ ञं नमः परायवाक्त्वत्वात्मनेनमो वावि १६ ञं नमः
पाणितात्वात्मनेनमः पाणयोः १७ जं नमः परायपादतत्वात्मनेनमः पादयोः १८ ङं नमः पायुतत्वात्मनेनमो
गुदे १९ वं नमः परायउपस्थतत्वात्मनेनमो लिङ्गे २० डं नमः परायश्राकाशतत्वात्मनेनमो मूर्द्धि २१ धं न
मः परायवायुतत्वात्मनेनमो मुखे २२ गं नमः परायतेजस्तत्वात्मनेनमो हृदि २३ खं नमः परायजलत
त्वात्मनेनमो लिङ्गे २४ कं नमः पृथितत्वात्मनेनमः पादयोः २५ ॥ अथ पुनश्चतुष्टयतत्वात्मनेनमः ॥ शं नमः

मं.चं.पू.

परायष्टुंडरीकतत्वात्मनेनमोहृदि१॥नमःपरायद्वाकलाद्याप्रसूर्यमंडलतत्वात्मनेनमोहृदि२॥नमःपरायषोडशकलाद्या
प्रवंडमंडलतत्वात्मनेनमोहृदि३॥नमःपरायदशकलाद्याप्रवक्रिमंडलतत्वात्मनेनमोहृदि४॥नमः
परायदशकलाद्याप्रवक्रिमंडलतत्वात्मनेनमोहृदि४॥नमःपरायपरमेष्ठितत्वात्मनेवासुदेवायन
मोमस्रुके१इत्येकं॥अथपुस्तकन्यासः॥यंपुस्तकात्मनेसंकर्षणायनमोमुख१॥लंविश्वतत्वात्मनेप्रशुम्ना
यनमोहृदि२॥नमःनिरुद्धायउपस्थे३॥नमःसर्वतत्वात्मनेनारायणायनमःपादयोः४
क्षौंकोपतत्वात्मनेनृसिंहायनमःसर्वगात्रे५॥एवंतत्त्वानि विन्यास्य प्राणायामं समाचरेत्॥फलम्॥तत्त्व
न्यासंततः कुर्यात्साधकः सिद्धिहेतवे॥कृतेनानेन देवस्य रूपतामेव यात्यसौ॥ ॥अथमूर्तिपंजरन्या
सः॥ललाटेः शंके शवायधात्रे नमः१॥कुक्षौः श्रीं नारायणार्यमो नमः२॥हृदिः इमां धवाय मित्राय नमः३॥
लक्ष्मणाय नमः४॥गोविन्दाय वरुणाय नमः५॥दक्षिणपार्श्वेः उं विष्णवे शं शवे नमः६॥दक्षिणांशेः उं मधुसूदना
य नमः७॥गलदक्षिणामागेः एं त्रिविक्रमाय विवस्वते नमः८॥वामपार्श्वेः ऐं वामनाय इन्द्राय नमः९॥
वामांशेः श्रीं श्रीधराय पूष्णे नमः१०॥गलवामामागेः श्रीं हृषीकेशाय पर्जन्याय नमः११॥पृष्ठेः अं पद्मनाभाय त्वष्ट्रे नमः१२॥
ककुदिश्वः दामोदराय विष्णवे नमः१३॥अथमूर्तिपंजरन्यासः॥नमः॥निहितः परमेष्ठिना॥सकृन्त्या सा

राम-

ध्रुवे नमः त्रीविष्टु मूर्तिरतुल्यमा ॥ इति मूर्तिपंजर न्यासः ॥ ॥ इति श्रीमंत्रवर्द्धिकायां न्यासाधिका रोदाधिंशत्तरंगः ॥ ॥ अ
थ पुरस्चरणं ॥ योगिनी हृदये ॥ गुरो राज्ञां समादाय मुद्रांत करणो नरः ॥ ततः पुरस्त्रियां कुर्यान्मंत्रसं सिद्धिका
न्याया ॥ जीवहीनो यथा देही सर्वकर्म रक्षा वे विपुं वा सर्वप्रणिहितै रतं ॥ स्निग्धं शास्त्रविदं मित्रं नानागुणसमु
न्वितं ॥ स्त्रियं वा सद्गुणोपेतां स पुत्रां विनियोजयेत् ॥ अथ विहितदिनानि ॥ गौतमीये ॥ वैत्रे मास्यथ वा कुर्या
ज्जुष्टे गुरुशासनात् ॥ द्वादश्यां मुक्तपक्षे च माधवे मासित तिथौ ॥ आरजे दमलायां वै पुरस्चर्यसिद्धये
चंद्रनारातुक्कले व मुक्तपक्षे शुक्ले रुनि ॥ आरजे नकारादौ व सुप्रे विमोजयेत्तत्र ॥ आदौ पुरस्त्रियां कर्तुं स्था
ननिर्णय उच्यते ॥ ॥ अथ स्थानानि ॥ ॥ पुण्यक्षेत्रं नदीतिरं गुहा पर्वतमस्तकं ॥ तीर्थप्रदेशं सिंधूनां सं
गमः पावनं वनं ॥ उद्यानानि विविक्तानि विल्वमूलं तटिगिरिः ॥ तुलसी कालंगोष्ठे वृषभुन्यां शिवालये ॥ अ
थ मलकी मूलं गोशाला जलमध्यात् ॥ देवतायननं कूलं समुद्रस्य निजंगुलं ॥ तथा ॥ ॥ गृहशतगुण
विंशान्नेष्टे लक्षगुणं भवेत् ॥ कोटिर्देवालयेषु एव मननं शिवसन्निधौ ॥ स्नेहदुष्टमृगवा लशं कांतं क
विवर्जितं ॥ पकांतपावने निन्दारहिते नक्तसंयुते ॥ स्वदेशे धार्मिके देशे मुनिक्षेत्रे रुपद्रवे ॥ रम्ये नक्त
जनस्थाने निवसेत्तापसः प्रिये ॥ गुरुणा सन्निधाने च विज्ञेयं काग्रस्थले तथा ॥ एषामन्यतमस्थानमाभि
त्यजपमारभत ॥ यत्र ग्रामे जपे नमः त्रीतत्र कूर्मं विविन्नयेत् ॥ गौतमीये ॥ पर्वते सिंधुतीरवा पुण्यारः

मं. वं. पू

एतदीतदे॥ यदि कुर्यात्पुरश्चर्या तत्र कर्म त्रिविधं येन॥ ग्रामे वा यदि वा वस्त्रौ गृहे कौर्म विविधं त्रयेन॥
॥ ॥ अथ पुरश्चरणाभिधानिनियमाः॥ दधि क्षीरं घृतं गव्यं मैश्वं गुडवर्जितं॥ निलाश्वैव सितासुः
जाः कन्दकैः सुकवर्जितः॥ नारिकेलफलैश्चैव कदलीलवलीतया॥ आमुगामलकं वैवपनसंवरुरीतः
की॥ वनारभेषु शस्तवरुविषमन्यतुर्वैः॥ वृतांतरमिति हेमंतिकं॥ चुंजा नो वारुविष्यान्नशाकं यावक
मववा॥ पयो मूलफलं वापि यत्र यत्रोपलभ्यते॥ विवीवनालिकाशाकं कलायलकुवंतया॥ कंदवंनालिके
रं च वृते कुष्माण्डकं त्यजेत्॥ इति वृतांतरविषयः॥ अथ वर्ज्यानि॥ वर्जयेत्तन्मधुक्षारलवणं तैलमेव वा॥ ता
बूलं कास्य पात्रं च दिवा भोजनमेव वा॥ क्षारं वलदणं मांसं गृज्जनं कास्य भोजनं॥ माषाटकी मसूराश्च कोष्ठ
वाश्च एका नपि॥ कौटिल्यं चौरमभ्यंगमनिवेदिनभोजनं॥ असंकल्पितकृत्यं च वर्जयेत्तदनादिकं॥ स्त्रिया
श्च पंचगव्येन केवलं मलकेन वा॥ मंत्रं जप्त्वा तु पानीये स्नानावमनभोजनं॥ कुर्याद्यद्योक्तविधिना त्रिसंध्यां
देवतावर्चनं॥ अपवित्रकरो न ग्नः शिरसि प्रावृतेऽपि वा॥ प्लुपपुत्रपेद्यावत्तदन्निष्फलमुच्यते॥ यस्या
न्नपानपुष्टाङ्गः कुरुते धर्मसंघयः॥ अन्नदातुः फलस्याहं कर्तृश्चाहं न संशयः॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेः
न परान्नं वर्जयेत्सुधीः॥ पुरश्चरणाकाले तु सर्वकर्म सुशां न वि॥ दग्धा परान्नेन करो दग्धौ प्रतिपला

राम.

त॥ मनोदग्धं परस्त्रीभिः कथं सिद्धिर्वरानने॥ परान्नं निक्षेतरविषयं॥ निश्चान्नं यथा॥ वैदिकाचारयुक्तानां
सुखीनां श्रीमतां सता॥ सुकुलस्थानजातानां निश्चारी लोगजन्मनां॥ सकृदुच्चरितेशदे प्रणवं समुदीरयन्
॥ प्रोक्ते पार्श्वगतेशदे प्राणा यामं सैकरैश्चेत्॥ वदुःपलापी श्रावमानन्यास्यां गानितनोजपेत्॥ सुतेयवंतः
थासृशास्थानानां त्यर्शनैः पिब॥ एवमासदीष्टनियमानुरश्चरणकृच्चरेत्॥ विष्णुत्रोत्सर्गसंकादियुक्त
कर्म करोति यः॥ जपार्चनादिकं सर्वं मपवित्रं न वेत्ति येत्॥ मलिनां वरकेशादि सुखदीर्घं धसंयुतः॥ योजपे
त्तंदहत्या सुदेवता गुप्तिसंस्थिता॥ आलस्यं च जपानिद्रां सुतं निवृत्तं न प्रय॥ त्रीवांगस्यर्शनं कोपं जपका
ले विवर्जयेत्॥ एवमुक्तविधानेन विलंबं चरितं विना॥ उक्तसंख्यां जपं कुर्यात्पुनरश्चरणसिद्धयेत्॥ देवता
गुरुमंत्राणामैक्यं संभावयन्धिया॥ जपेदेकमनाः प्रातः कालमध्यादिनावधि॥ यत्संख्यया समाख्यं तत्कर्त
व्यमरुर्निशं॥ यदि न्यूनाधिकं कुर्यात्तु तत्र प्रवेत्तरः॥ न्यूनातिरिक्तकर्मणि न फलं तिकदा वन॥ यथाविधि
कृतान्येव तत्कर्मणि फलं तिष्ठि॥ अथ विशेषनियमाः॥ ॥ नू स्यात्प्रह्वारित्वं मोनं वा वायं सेविता॥ मि

मंत्र. पू.

त्यं त्रिषवणास्नानं सुरकर्मविवर्जयेत् ॥ नित्य पूजानित्यदानं देवतास्तुतिकीर्तनं ॥ नैमित्तिका च न वैव विश्वा सो
ल्लुदेवयोः ॥ न पतिष्ठाद्यादशैते धर्मास्फ मंत्र सिद्धिदाः ॥ श्री षूद्र पतितवात्यनास्तिको हि ष्ट प्रा षणं ॥ असत्य
प्रा षणं निष्ठा प्रा षणं परिवर्जयेत् ॥ सत्येनापि न प्रा षेत न परो मार्व नादिषु ॥ अन्यथा रुष्टि तं सर्वं न वत्येव नि
रर्थकं ॥ शयीत कुशशयायां पुचिवस्त्रधरः सदा ॥ प्रत्यहं क्षालयेद्दुष्या मेकाकी निर्भयः स्वयेत् ॥ असत्य प्रा षणं
वा वं कुटिलां परिवर्जयेत् ॥ वर्जयिष्यीत वाद्यादि प्रवणं नित्य दर्शनं ॥ अग्रं गंगंधलेपं व पुष्पधारणमेव वा ॥
त्यजेद्दुष्टोदकस्नानमन्य देव प्र पूजनं ॥ ॥ अथ जप नियमः ॥ नैक वासाजपे नमंत्रं वज्र वासा कुलोपि वा ॥ प
तिताना मंत्य जानां दर्शने प्रा षणं भुते ॥ सुते ऽधो वा युग मने जं प्रणो ज प मुत्सृजेत् ॥ तथा तस्य वयत्यात्रो
पाणाया मं षडंगकं ॥ कृत्वा संपगापेक्षे षं जप्त्वा पूर्यादि दर्शनं ॥ आदिशद्यादग्निं वा स्मरणं वा ॥ मनः संहर
णं शौवं मोनं मंत्रार्थ विन्नतं ॥ अथ ग्रन्थ मनिर्वेद जप संपत्ति देतवे ॥ उष्णीषी कंदुकी नमो मुक्त केशो ग
ला हता ॥ अथ वित्र करोः सुद्धः प्रलय न्न जपं क्वचित् ॥ अनाशनः शयानो वा गड्ढं ज्ञानमेव वा ॥ रथायाः

राम.

मशिवस्थानेन जपेन निरा लये ॥ उपानद्रुपादोवायानशयासनस्तथा ॥ प्रसार्यन जपेत्पादावुत्करास
न एव वा ॥ माज्जरिंकु कूटं कौवं चानं सूत्रं कपिस्वरं ॥ दृष्टा तस्य जपेत्कर्मस्युद्धास्त्रानं विधीयते ॥ सर्वत्र जपेऽ
यं नियमः ॥ मानुषे तु न ॥ शुशुविर्वापुर्विर्वापि गच्छन्ति ह स्वपन्नपि ॥ ८ ॥ मंत्रैकशरणो विद्यामनसैव सदा न्य
सेत् ॥ न दोषो मानसो जायेत सर्वदेवोपि सर्वदा ॥ जपनिष्ठो द्विजश्चेष्टोऽखिलयज्ञफलं लभेत् ॥ सर्वेषां मेव य
ज्ञानां जायते सौमहाफलः ॥ श्यामादिविद्या जपेत्तत्तन्मंत्रे विशेषो वक्तव्यः ॥ जपेन देवतानि त्वं तूयमाना
पुसीयति ॥ प्रसन्नविपुला कामाद्यास्तुक्तिं शाश्वती ॥ यक्षरक्षं पिशाचाश्च ग्रहाः सर्वाश्च प्रीषणाः ॥ जा
पीनानोपसर्पं निमग्नप्रीताः समन्ततः ॥ यावत्तः कर्मयज्ञाः स्फुं प्रदिष्टानि तेषां तिव ॥ सर्वे ते जपयज्ञः
स्य कलानां हन्ति षोडशी ॥ महात्म्यं वा विकस्येत्तज्जपयज्ञस्य कीर्तनं ॥ श्रुत्या कृतगुणोपांशुः स रुद्रो मा
नसः स्मृतः ॥ मानसः सिद्धिकानां पुष्टिकामैरुपांशुकः ॥ वात्रिको मारणो वैवशस्तो जप ईरितः ॥ शक्त्या त्रि
षवत्सन्मानमन्यादिः सकृद्भवा ॥ त्रिसंध्यं जपेत्तन्मंत्रं पूजनं तत्समं भवेत् ॥ संध्यात्रये पूजां गत्वा जपम

मं. चं. पू.

शेतरशतमित्यर्थः॥ एकदावाप्रवेत्पूजानजपेत्पूजनं विना॥ जपान्तेवाप्रवेत्पूजा पूजांतेवाजपेत्पूजं॥ प्रातः
कालं समारभ्य जपेन्मध्यदिनावधि॥ मध्यदिनावधीति नियमपरं॥ किंत्वं धिककालश्च वहेदपरं॥ अ
न्यथा तत्समयजपनियमेकदा विज्जिज्ञाज्ज्ञेन समाप्तिदिवसेषु ति नियतदिवसीयजपसंख्यायाश्च
पूर्णात्वे अधिकत्वेन शीघ्रत्वेन अधिकत्वेवानियमनं गं स्यात्॥ मनः संकृत्य विषयन्मंत्रार्थगतमानसः
॥ तदुत्तेन विलंबं च जपेन्मौक्तिकपंक्ति कपंक्तिवत्॥ जपं स्यादयश्चरावृत्तिर्मानसोपांशुवाचिकैः॥ धि
यायदक्षरश्रेणीवर्णस्वरपदामिकां॥ उच्चरदर्थमुद्दिश्य मानसः सजपः स्मृतः॥ जिह्वोष्ठौ बालये किं वि
देवतांगतमानसः॥ किंचिद्ब्रूवणयोग्यः स्यादुपांशुः सजपः स्मृतः॥ मंत्रमुच्चारयेद्वा वाचिकः सजपः
स्मृतः॥ उच्चैर्जपाद्विशिष्टः स्यादुपांशुर्दशभिर्गुणैः॥ जिज्ञाजपशतगुणः सहस्रो मानसः स्मृतः॥ उच्चैर्ज
पोऽधमः प्रोक्त उपांशुर्मध्यमः स्मृतः॥ उत्तमो मानसो देवि त्रिविधः कथितो जपः॥ अतिज्ञत्वा धिहेतुर
निदीर्घो वसुक्षयः॥ अक्षराक्षरसंयुक्तं जपेन्मौक्तिकरूपवत्॥ मनसा यः स्मरेत्सोत्रं वदसा वा मनुजपेत्

५८

राम.

दिकं विन्यस्य जपं देवैः समर्प्य प्रणामेन ॥ इति श्रीविद्यामंत्राः ॥ ॥ वा पुण्ड्रतंत्रे ॥ कालीतारामहाविद्य
 षोडशीं प्रवने चरु ॥ नैरवीं हिनमस्ताव विद्याधूमावती तथा ॥ वगलासिद्धविद्यावमानंगी कमलान्तिर्क
 एतादृशमहाविद्यामहादेवि प्रकीर्तिताः ॥ २ ॥ इति श्रीमंत्रवन्दिकायां दक्षिणाकालिकादिमंत्रकथनाधि
 कार एकादशस्तरंगः ॥ ॥ अथ शैवमंत्राः ॥ तत्रादौ षडक्षरमंत्रः ॥ ॐ नमः शिवाय ॥ इति षडक्षरमंत्रेणार्प
 णायामंत्रं यं कृत्वा शिरसि वामदेवाय नमः ॥ सुखे पंक्तिं हृदये नमः ॥ हृदये श्रीसदाशिवाय नमः
 वताये नमः ॥ इति विन्यस्य समवतुर्विधपुरुषार्थसिद्धये विनियोगः ॥ इत्युक्त्वा ॐ हृदयाय नमः ॥ न शिर
 से स्वाहा ॥ मं शिरसायेव षट् ॥ शिं कववाय जुं ॥ वां नेत्रत्रयाय वौ षट् ॥ यं मूत्राय फट् ॥ इति षड्विंशैकैक
 उगं विधाय ध्यायेत् ॥ यथा ॥ गोक्षीरफेनधवलं रजताद्रिसमप्रभं ॥ वारुवंडकलाराजज्जटा मुकुटमणि
 तं ॥ पंचवक्त्रधरं शंभुं प्रतिवक्त्रं त्रिलोचनं ॥ शार्ङ्गवर्मवसनं रत्नाभरणभूषितं ॥ दक्षोर्ध्वरुत्ते परशुं वरं
 वतदधः करे ॥ वामार्धरुत्ते हरिणं दधानमग्रं परं ॥ सुप्रसन्नमुखं भोजं निविष्टं पद्मविष्टरे ॥ वसुविभु

मंत्र. डि. पू.

महेन्द्राद्यैः सुतं प्रकृत्या सुरा सुरैः विष्वाद्यं विश्ववपुषं भवतीति हरं शिवं ॥ इति ध्यात्वा जपं विधाय जपान्ते नमः
आदिकं विन्यस्य जपं समर्प्य प्रणामेन ॥ इति षडक्षरो मंत्रः ॥ ॥ अथ पंचाक्षरो मंत्रः ॥ नमः शिवाय ॥ इति पं
चाक्षर मंत्रेण प्राणायामं त्रयं कृत्वा शिरसि बुद्ध्यागो कथयेत् नमः ॥ मुखे गायत्री रुद्रं नमः ॥ हृदये परमा
त्मने देवताये नमः ॥ इति विन्यस्य मोक्षार्थं विनियोगः ॥ इत्युक्त्वा पंचाक्षरैः समस्त मंत्रेण वषट्गं विधाय
पूर्वोक्तिः ॥ षडक्षरवद्यात्वा ॥ जपं विधाय ॥ जपान्ते नमः ॥ आदिकं विन्यस्य जपं समर्प्य प्रणामेन ॥ इति पंचाक्ष
र मंत्रः ॥ ॥ अथ सप्तार्षाष्टार्ष मंत्रौ ॥ मायया यंत योर्युक्तः पञ्चाक्षः सप्तवर्षकः षडर्षश्चाष्टवर्षस्तथा
देव मंत्रद्वयं प्रवेत् ॥ यथा ॥ ह्रीं नमः शिवाय ह्रीं ॥ अथ सप्तक्षरो मंत्रः ॥ ह्रीं उं नमः शिवाय ह्रीं ॥ अथ सप्त
क्षरो मंत्रः ॥ नमः शिवाय नमः पंक्तिं नमः उदाहरणं ॥ उमापतिर्देवतास्या मंत्रयोजगदीश्वर ॥ मंत्रयोः स
प्तार्षयोः ॥ इति नमः आदिकं विन्यस्य ॥ सर्वाभीष्टसिद्धये विनियोगः ॥ इति कृतां जपं विवदेत् ॥ ततः उं ह्रीं हृद
याय नमः ॥ उं ह्रीं नमः शिवाय ॥ उं ह्रीं शिवायैव वषट् ॥ उं ह्रीं शिवायैव वषट् ॥ उं ह्रीं शिवायैव वषट् ॥ उं ह्रीं शिवायैव वषट् ॥ उं

६०

राम.

ऊं यं अस्त्राय फट् ॥ इति मंत्रैः कर षडंग न्या संविधाय ध्यायेत् ॥ यथा ॥ वंधू ककुसुमार क्तं चंदार्द्धकृतशेख
रं । दक्षिणोर्ध्व करे मूलं तदधो वरमुदिकां । वामोर्ध्वं न कपालं वै तदधो रुक्मे नवानयं ॥ दधाने निजवामो
रुपीठस्था या गणेश्वरः । रक्तोत्पलकसायाश्च श्लिषंतं वामबाहुना ॥ सवाभरणसंदीपं देहं देवा सुदाचितं
। स्मै रवक्त्रं त्रिनयनं सर्वभरणभूषितं । इति ध्यात्वा जपांते ऋष्यादिकं विन्यस्य जपं समर्प्ययेत् ॥ इति सप्ताष्टा
ष्टाक्षरमंत्रौ ॥ ॥ अथ प्रासादाख्यो मंत्रः ॥ हौं ॥ इत्येकाक्षरमंत्रेण प्राणायामत्रयं कृत्वा शिरसि वामदेवायुः
षथे नमः । मुखे पंक्तिं ध्रुवसे नमः । हृदये श्रीसदाशिवाय देवतायै नमः । गुह्ये रुं वीजाय नमः । पादयोः हौं श
क्तये नमः ॥ इति विन्यस्य मम सर्वानीष्टसिद्धये विनियोगः । इत्युक्त्वा हूं हृत् ह्रीं शिरः । हूं शिखां हूं कवचं हूं ने
त्रं हूं । अस्त्रमिति मंत्रैः कर षडंग न्या संविधाय ध्यायेत् ॥ यथा ॥ मुक्ताविशुद्धघटघनस्वच्छाक्षणावर्णस्तुपं व
निर्वदनेः शोभितं वत्सपतिवक्त्रं त्रिलोचनं । वज्रावतं सविलसज्जटा मुकुटमंडितं । सुदृढस्फटिकसंकाशं स
मासीनं सरोरुहं । यसन्नवदनां भोजदधानं करपंकजैः ॥ दक्षिणो त्रिशिखं कं वज्रखट्गं तथानलं । सर्वं

मं. वं. पू.

घंघंघृणिंयाशमन्नयं वामबाहुभिः। नानाभरणसंदीप्तं ध्यायेद्देवं सदा शिवं॥ इति ध्यात्वा यथाशक्ति जपं वि-
धाय अष्टादिकं विन्यस्य जपं समर्प्य प्रणामेन॥ इति प्रासादाख्यो मंत्रः॥ अथाष्टाक्षरो मंत्रः॥ ॐ क्लीं हौं नमः शि-
वाय॥ इति मंत्रेण प्राणायामत्रयं कृत्वा शिरसि वामदेवाय अष्टये नमः॥ मुखे पंक्तिं हृदये स-
प्तशिवाय देवतायै नमः॥ इति विन्यस्य विनियोगमुक्त्वा क्वां क्वां ॐ हृदयाय नमः॥ क्लीं हौं नमः शिरसे स्वाहा॥ क्वां
क्वां मंशिखायै वषट्॥ क्वां क्वां शिंकववाय क्वां॥ क्वां क्वां वाने व्रत्रयाय वौषट्॥ क्वां क्वां यंत्रायाय फट्॥ इत्यादि-
ना करषडंगन्यासं विधाय ध्यायेत्॥ यथासिंदूरपुंजशोणानं स्मेरवक्त्रं त्रिलोचनं। मणिमौलित्सुसंबुद्धकलात्म-
कं नमस्तकं। दक्षिणोर्ध्वकरे टंकं दधानं तदधो वरं। वामोर्ध्वकरे हरिणं तदधः करमादरात्॥ पीनवृत्तघना-
तुंगस्तनाग्रैर्विनिवेश्य वावामांके संनिविष्टायाः त्रियाधाररक्तपं-जं दधत्या दक्षिणोर्ध्वे वासीनं रक्त-
पंकजे। नानाभरणसंदीप्तं दिव्यगंधसुगंधं वरं। एवं ध्यात्वा जपं विधाय अष्टादिकं विन्यस्य जपं समर्प्य प्र-
णामेन॥ इत्यन्योऽष्टाक्षरो मंत्रः॥ ॥ अथ षड्विंशदक्षरो दक्षिणामूर्तिमंत्रः॥ ॐ क्लीं दक्षिणामूर्ति ये तुभ्यं व

६९

राम.

३

दमूलनिवासिने ध्याने कनिरतां गायनमोरुद्राय शंभवे जी० ॐ॥ इति मंत्रेण प्राणायामत्रयं कृत्वा शिर
सिकाय नमः पथेनमः॥ मुखे श्रुतुष्टुदृष्टसेनमः॥ हृदये श्रीदक्षिणा मूर्तये नमः॥ गुह्ये ॐ बीजाय नमः॥ पा
दयोः ह्रीबीजाय नमः॥ इति विन्यस्य मम वतुर्विधपुरुषावसिद्धये विनियोगः॥ इत्युक्त्वा ॐ जीदक्षिणा मू
र्तये ज्ञां हृदयाय नमः॥ ॐ जी तुभ्यां जी शिरसे स्वाहा॥ ॐ जी वटमूलनिवासिने कूं शिखायै वषट्॥ ॐ जी
ध्याने कनिरतां गाय जै कवचाय हुं॥ ॐ जी नमोरुद्राय जौं नेत्रत्रयाय वौषट्॥ ॐ जी शंभवे ज्ञां श्रुत्राय फ
रा॥ इति षडंगमंगानं गुह्यादिकरये विन्यस्य हृदयादिषु गौषपि विन्यस्य ध्यायेत्॥ यथा॥ हे मावलत तटे
स्य सिद्ध किं नरसेविते॥ विविधद्रुमखोशोभिः सर्वतो वारितानये॥ सुपुष्पितलताजालै राश्रितकुसुमद
ने॥ शिलाविवर निर्गच्छन्निर्मलानिलशीतले॥ गायत्रं गांगनासंधौ नृत्यं दक्षिणदं वकैः॥ कूजकोकिलसंघा
तैर्मुखरीकृतदिग्मुखे॥ परत्यरविनिर्मुक्तमासये मृगसेविते॥ आद्यैः सुकाशैर्मुनिभि रजस्रं समुपास्थि
ते॥ पुरनूरमुखैः देवैः सेवायति त्रिवेविते॥ वटवृक्षमहोच्छ्रायं पद्मरागाफलो ज्वलं॥ गारुत्मनमयेः प

मं. वं. पू.

त्रैत्रिविधैष शोभितं नवरत्नमया कलौर्लवमानैरलंकृतं जलजैः स्थलजैः पुष्पैः रामोदिभिरलंकृतं गण्डि
वेदशास्त्राणि सुकवन्दैर्निषेवितं संसारतापविह्वलकुशलकायमधुते विविन्त्यतस्य मूलस्थे रत्नसिं
हासने सुप्ते ॥ आसीनमाभित कलांशरच्चन्द्रनिभाननः ॥ सुयमानं मुनिगणैर्दिद्युजानाभिलाषिभिः सं
सरे जगतामायुं दक्षिणा मूर्तिमययं रजताद्रिपतीकाशं दुग्धफेनामलकृविं ॥ चंद्रखंडलसदृश
जटा मुकुटमण्डितं वीरासनसमासीनं नानालोकनतत्परं ॥ सुप्रसन्नमुखं प्रोज्जनयन्नयनत्रयशोभितं ॥ द
क्षिणोर्ध्वकरेण केवलाख्यामुद्रामधःकरे ॥ वामजानुनिविन्त्यस्य निविष्टं मुक्तपंकजे ॥ कक्षाबंधविशेषोऽथ
फणिनाथैरलंकृतं ध्यात्वेवं दक्षिणा मूर्तिं मुनिवृंदसमावृतं ॥ इति ध्यात्वा यथाशक्ति जपं विधाय ज
पांते अथादिकं विन्यस्य जपं देवाय समर्प्य घणामेत् ॥ इति दक्षिणा मूर्तिमंत्रः ॥ ॥ अथ द्वाविंशाः
क्षरोदक्षिणा मूर्तिमंत्रः ॥ ॐ नमो नगवते दक्षिणा मूर्तये मह्यं मेधां प्रयच्छ स्वाहा ॥ इति मंत्रेण प्राणायाम
मन्त्रयं कृत्वा शिरसि वस्त्रेणोक्तप्रयेनमः ॥ मुखे गायत्राय कृत्वा नमः ॥ हृदये श्रीदक्षिणा मूर्तये देवताः

६२

राम.

नमः॥ **उत्ते** **उं** कीजायनमः॥ पादयोः स्वारुशक्तयेनमः॥ नाभौ मेधाकीलकायनमः॥ इति विन्यस्य विनियोगस्तुः
चार्य **उं** **श्रीं** **उं** हृदयायनमः॥ **उं** **श्रीं** **उं** शिरसे स्वारु॥ **उं** **उं** **उं** शिखायै वषट्॥ **उं** **ऐं** **उं** कवचाय हुं॥ **उं** **श्रीं** **उं** नेत्रत्रय
यवौषट्॥ **उं** **श्रीं** **उं** अस्त्राय फट्॥ इति षडंगमंत्रानंगुष्टादितत्त्वान्तं करयोर्विन्यस्य हृदयादिष्वपि विन्यस्य च
येत्॥ यथा॥ अकलंकशरच्चंद्रनिभमंजो मध्यागांगंगाधरलसच्चंद्र, सकलोन्नासिशेषरं। प्रसन्नवदनं भो
जं त्रिनेत्रं सुस्मिताननं। दिवावरधरं दिव्यगंधमाल्यैरलंकृतं। नानारत्नमया कल्पमणिमालाविभूषितं। सु
क्ताक्षमालांद्योर्ध्वे ज्ञानमुद्रामधः करे। वामोर्ध्वे वसुधाकुम्भं पुस्तकं तदधः करे। दधानं चिंतयेत् त्रिदिं मुनि
वृद्धनिषेवितं। अथ स्मारशिरःपीठलसद्वा मांघ्रिपंकजं। इति ध्यात्वा जपांते अथादिविन्यस्य जपं समर्थप्र
णमेत्॥ इति द्वाविंशाक्षरो दक्षिणा मूर्तिमंत्रः॥ ॥ अथ नवाक्षरो दक्षिणा मूर्तिमंत्रः॥ **उं** **श्रीं** **उं** नमः शिवाय
श्रीं **उं**॥ इति मंत्रेण प्राणायामं त्रयं कृत्वा शिरःसिंघुकाय अषयेनमः॥ मुखे श्रुतुष्टुष्टुं दसेनमः॥ हृदये श्रीद
क्षिणा मूर्तिं ये देवतायेनमः॥ इति विन्यस्य विनियोगस्तु चार्य **उं** **ह्रूं** **श्रीं** **उं** शिरः। नमः शिखाशिवाय कवचं

मं. वं. पू.

अनेत्रं. उं. अस्त्रमिति नमः. ला. हाव. षट्. हूं. वौ. षट्. फट्. इति षडंगन्यासं विधाय गोक्षीरफेनधवलमित्यादि पूर्व
ध्यात्वा जपं विधाय कथादिकं विन्यस्य जपं समर्प्य प्राणमेतत्. इति नवाक्षरो दक्षिणा मूर्ति मंत्रः. ॥ अथा नवा
क्षरो दक्षिणा मूर्ति मंत्रः. ॥ उं. ऐं. नमः. क्लीं. शिवाय सौः. ॥ इति मंत्रेण प्राणायामत्रयं कृत्वा प्रथमं नवाक्षरं. ॥
वट्. ध्यादिकं विन्यस्य. उं. हृत्. ऐं. शिरः. नमः. शिरः. क्लीं. कवचं. शिवाय नेत्रं. सौः. अस्त्रमिति षडंग विधायान्या
सर्वं पूर्व नवाक्षरं वक्तुं याति. ॥ इति द्वितीयो नवाक्षर मंत्रः. ॥ अथ मृत्युंजयो मंत्रः. ॥ उं. नूं. सः. ॥ इति अक्षरं मं
त्रेण प्राणायामं कृत्वा. शिरसि कक्षोलाय कषये नमः. मुखे देवी गायत्री कुक्षे नमः. हृदये श्री मृत्युंजया
य देवतायै नमः. गुह्ये उं. वीं. जाय नमः. पादयोः सः. शक्तये नमः. इति विन्यस्य विनियोगमुक्त्वा सांसी सूसै. सौं
सः. ॥ इति कर षडंगन्यासं विधाय ध्यायेत्. ॥ यथा. ॥ शुद्धस्फटिकसंकाशं. पुष्पपद्मासने स्थितं. कंदर्पमौलि वि
लसु. चंद्रखण्डयुता मृते. अग्निषिक्तसमस्तांगमर्द्धनाभस्तलोचनं. दक्षिणोद्भूकरे मुद्रां जाना खान्नदधः क
रे. कमालांबवा मोर्ध्वं. पाशं वेदमधः करे. दधानं विनये देवं. मृत्युरोगप्रयापकं. ॥ इति ध्यात्वा यथा शक्तिं जपं

४३

राम.

वेधायत्राद्यादिकं विन्यस्य जपं समर्थं प्रणामेन ॥ इति मृत्युंजयो मंत्रः ॥ ५ ॥ अथ मृत्युसंजयनी मंत्रः ॥
हौं मृत्युहर उं भूभुवः स्वः ॥ अथ अं व क मृत्युसंजय मंत्रः ॥ मृत्युहर अं व कं य जाम ह सुगं धिं पुष्टि व र्द्धनं । न गौ देवस्य धीमहि ।
पासित मृत्युसंजयनी मंत्रः ॥ उं तत्स वितुर्वर एणं अं व कं य जाम ह सुगं धिं पुष्टि व र्द्धनं । न गौ देवस्य धीमहि ।
उर्वारुकमिव बंधनात् । धियो यो नः प्रबोदयात् मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् ॥ अथ ध्यानं ॥ स्वर्गं स्वर्गं रविं द
स्थितं पुन्यकरे सस्थितो पूर्णकुंभो द्वाभ्यामौलां क्षमाले निजकर कमलौ द्यौघटौ नित्य पूरौ ॥ द्वाभ्यां तौ च
सुवर्णौ शिरसि शशिकरा जामृतैः प्लावयंतं देहं देवोपि नित्यं प्रदिशतु विशदा कल्पजालः श्रियं नः ॥ एवं ध्या
त्वा देवमावाह्य उं अं व काय महा रुद्राय नम इत्यनेन पूजयेत् ॥ अथ जपः सर्व शांतिं र्भवति ॥ इति मृत्युसंज
यनी मंत्रः ॥ ॥ अथ अं व क मंत्रः ॥ अं व कां य जाम ह सुगं धिं पुष्टि व र्द्धनं । उर्वारुकमिव बंधना मृत्योर्मु
क्षीय मामृतात् ॥ इति मंत्रेण प्राणायामं कृत्वा शिरसि वशिष्ठाय नमः ॥ मुखे श्रुतुष्टु कुंद सेन मः ॥
हृदये नमः ॥ अं व काय देवता ये नमः ॥ इति विन्यस्य मृत्युंजयादि सिद्धये विनियोगः ॥ इत्युक्त्वा अं व कं हृदयं ॥

मं. वं. पू.

यजामहे शिरः सुगंधिपुष्टिवर्धनं शिखा उर्वारुकमिव बंधनान्कवचं हृत्पुष्पं मुक्षीय नेत्रत्रयं पमानु
नाश्रुस्रं द्वापादद्वयसंधं संपुदशवर्षान् विन्यासतु गुह्याधारोदरहृदयकंधरेषु पंचवर्षान् वाङ्मय
संधे संपुदश प्रणयोर्द्वयं आसे एकं नयनयोरेकं कर्णयोरेकं शिरस्येकं इत्यक्षरव्यासः अथ कंशि
शि यजामहे ऊर्वोः सुगंधिन्नयनयोः पुष्टिवर्धनं मुखे उर्वारुकं कण्ठे परवहृदये बंधनान्कवचं हृदरे
१ मृत्योर्गुह्यं मुक्षीतु ये वैः २ यजामहे १० मृत्युतात्यादद्वये ॥ न्यसेतु ॥ इति पदव्यासः ॥ अथ ध्यानं ॥ अ
हं स्वहृदयविंदस्वित उन्नय करान्तस्थितं पुष्पकुंभं द्वाभ्यां वदाक्षमाले निजकरकमलाभ्यां घटौ निग
पूषौ ॥ द्वाभ्यां तौ वसुवंतौ सिरसि शशिकरौ बंधुरे ह्लादयंतौ देहं देवोदधानः प्रतिशतु विशदा कल्पज
लः प्रियंवदः उपरितनवा मयक्षिणकरश्चतुर्भुजश्च यामुतेनात्मशिरः सिवंतं ॥ तदधः क्षनाभ्यां वेदा
क्षमाले ध्यायेत् ॥ इति ध्यात्वा यथाशक्ति जपं ध्याय जपान्ते प्राच्यादिकं विंशत्यनपदे वा यसमर्प्य प्रण
मेत् ॥ इति अथ कर्मत्रः ॥ ॥ अथ षष्ठाक्षरोर्ध्वनारीश्वरो मंत्रः ॥ वं जी कौ नमः शिवाय ॥ इति मंत्रेण प्रा

६४

राम.

णायामत्रयंकृत्वा शिरसि वामदेवाय नमः ॥ मुखे श्रुतुष्टु पुंदसनमः ॥ हृदये श्री उमा महेश्व
राय देवतायै नमः ॥ मुखे कुं वीजाय नमः ॥ पादयोः श्री शक्तये नमः ॥ सर्वांगेन कीलकाय नमः ॥ इष्टा
र्थे विनियोगः ॥ इत्युक्त्वा पूर्ववत्पुंड्रं कृत्वा ध्यायेत् ॥ यथा ॥ वामागन्यवोत्तमे तरकरकमलायास्तथा
वामबाहुन्यस्तरक्तोत्पलायास्तनविधृतलसद्दामबाहुः प्रियायाः ॥ सर्वकल्याणिरामो धृतपरशुमृ
गोष्टकरैः कांचनाभोऽधोयः पद्मासनस्थः स्मरललिततनुः संपदे पार्वतीशः ॥ श्रवो वामहस्तेन स
नक्षयं दक्षिणेन वरदं उपरितनाभ्यां परशुमृगो विभ्राण ॥ एवं ध्यात्वा जपान्ते नमः ॥ अथादिकं विन्यस्य
जपं समर्प्य प्राप्ते ॥ इत्युक्त्वा क्षरोर्ध्वं नारीश्वरमंत्रः ॥ ॥ अथाधोरमंत्रः ॥ श्रीं स्फुरस्फुरस्फुरधोरवो
रतरतुतुरुपवदस्फुरस्फुरस्फुरस्वमस्वंधस्वातयस्फुरस्फुर ॥ इत्येकपंचाशदक्षरोणा प्राणायामं कृत्वा
शिरसि रश्मिधोराय नमः ॥ मुखे त्रिष्टुप् कुन्दसेनमः ॥ हृदये श्री श्रवोराय रुद्राय देवतायै नमः
॥ मुखे कुं वीजाय नमः ॥ पादयोः श्री शक्तये नमः ॥ इति विन्यस्य विनियोगमुक्त्वा श्रीं स्फुरस्फुरस्फुर

मं. वं. पू.

यायनमः॥ प्रस्युरप्रस्युर शिरसेत्वाहा॥ घोरघोरतरतनु रूपशिखायैवषट्॥ वटवटप्रवटप्रवटक
ववायकुं। करुश्वमश्नेत्रत्रयायवौषट् वधश्चातयश्कुं फट् अस्त्रायफट्॥ इति षडंगन्यासं विः
धाय ध्यायेत्॥ यथा॥ कालमेघनिभंदेवं श्रीमदंष्ट्र त्रिलोचनं। मुजंगू नूपणां रक्तवसनालेपशोभि
तं॥ परमुंकरवालं ववाणां त्रिशिरमेवव॥ दधानंदक्षिणो हस्ते रुद्धादि क्रमतः परैः। उमरुं खेट
कं वापं नृपो केलं वपावति॥ काम्यकर्मणि रक्ताभमसितं वा निवारके। निग्रहे मूतादि मुक्तौ मुक्ताः
निसंस्मरेत्॥ इति ध्यात्वा यज्ञपाते ऋष्यादिकं विन्यस्य जपं समर्प्य घ्राणमेत॥ इति (ग्रह) न्यघोरास्त्रमंत्रः॥
अथ पापुपतारयो मंत्रः॥ ॐ श्रीपशुकुं फट्॥ इति षडक्षरमंत्रेण प्राणापानाभ्यामत्रयं कृत्वा शिरसि वामदेर्व
यऋषये नमः॥ मुखे पंक्तिष्वुदसे नमः॥ हृदये श्रीपशुपतये ते देवताये नमः॥ इति विन्यस्या विनियोगमु
क्ता ॐ कुं फट् हृदयाय नमः॥ श्रीकुं फट् शिरसेत्वाहा॥ ॐ कुं फट् शिखायैवषट्॥ ॐ फट् कववायकुं॥
ॐ कुं फट् नेत्रत्रयायवौषट्॥ फट् कुं फट् अस्त्रायफट्॥ इति करषडंगन्यासं विधाय ध्यात्वा यत्॥ यथा॥

राम.

॥ ध्यात्वा कर्कसपप्रभं शशिधरं श्रीमादहोज्ज्वलं प्रशस्तं नृगानूषाणं शिखिशिखाश्मश्रुस्फुरन्मूर्धजं ॥ हस्ताङ्गौ
स्त्रिशिखं समुद्रमसिं शक्तिं दधानं विभुं दंष्ट्राभीमवतुमुत्पपत्तिं दिवास्त्ररूपं स्मरेत् ॥ ४ ॥ परितनय
मकराभ्यां त्रिभूलमुद्गरोत्तदधोरुक्ताभ्यां मसि शक्ती दधानं ॥ एतद्विपरीतमपि कश्चित् ॥ इति ध्यात्वा जपं
विधाय जपान्ते अथादिकं विन्यस्य जपं समर्प्य प्रणामेन ॥ इति पाशुपतमंत्रः ॥ ॥ अथ नीलकाण्ठः ॥ पो
त्रीठः ॥ इति अक्षरमंत्रेण प्राणायामत्रेयं कृत्वा ॥ शिरसि श्रुत्वा यत्राप्येनमः ॥ मुखे त्रिष्टुब्धसेनमः ॥ हृद
ये श्रीनीलकाण्ठाय देवताये नमः ॥ ॥ इति विन्यस्य विनियोगमुक्त्वा ॥ हरहरत्वाहाहृदयाय नमः ॥ कपर्दि
ने स्वाहा शिरसे स्वाहा ॥ नीलकाण्ठाय स्वाहा शिखायैव पद्म ॥ नीलकूटविषमक्षणाय कुंफरकवचाय कुं
॥ नीलकंठिने स्वाहा श्रुत्राय फट् ॥ इति पंचांगमंत्रात्तं गुह्यं ॥ दिकनिष्ठान्तं करयोर्विन्यस्य नेत्रवर्जं हृद
यादिपंचांगेऽपि विन्यस्य ध्यायेत् ॥ यथा ॥ ध्यायेद्देवं नीलकाण्ठं वाक्ताकर्ण्युततेजसं ॥ जटाजूटसेलेचनं
सकलं पणिसत्तमैः ॥ कृताकल्यंकरां प्रोजेद्दधानं जपमालिकां मूलं वदक्षिणो धोर्ध्वं वामेर्ध्वं च कपाल

मं. चं. पु.

कां॥ खट्वांगंतदधोरुत्तेपंचवक्त्रविभूषितं॥ प्रतिवक्त्रं त्रिनयनं व्याघ्रवर्मावरावृतं॥ पद्ममध्ये समासीनम
तिसुन्दरविग्रहं॥ इति ध्यात्वा यथाशक्ति जपं विधाय जपान्ते अथादिकं विन्यस्य जपं समर्थं प्रणामेत्
॥ इति शृङ्गारनीलकाण्ठमंत्रः॥ ॥ अथाष्टाक्षरो नीलकाण्ठमंत्रः॥ ॐ नमो नीलकाण्ठाय॥ इति मंत्रेण प्राण
यामत्रयं कृत्वा शिरसि ब्रह्मणोऽक्षयै नमः॥ मुखे गायत्रीं हृदये नमः॥ हृदये श्रीनीलकाण्ठाय देवता
यै नमः॥ इति विन्यस्यात्सर्वं पूर्वे क्तं शृङ्गारनीलकाण्ठमंत्रवत् कृत्वा समापयेत्॥ ॥ इति शृङ्गारनी
लकाण्ठमंत्रः॥ ॥ अथान्योष्टाक्षरो नीलकाण्ठमंत्रः॥ ॐ नीलकाण्ठाय स्वाहा॥ इति मंत्रेण प्राणायामं कृ
त्वा शिरसि ब्रह्मणोऽक्षयै नमः॥ मुखे गायत्रीं हृदये नमः॥ हृदये श्रीनीलकाण्ठाय देवतायै नमः॥
इति विन्यस्य विनियोगमुच्चार्य नीलकाण्ठाय नमः॥ हृदयाय नमः॥ स्वाहा नमः॥ शिरसे स्वाहा॥ ॐ नमः॥
शिखायै नमः॥ नीलकाण्ठाय नमः॥ कवचाय नमः॥ स्वाहा नमः॥ अस्त्राय नमः॥ इति पंचांगमंत्रानंगुष्ठादिकनि
र्वातं करयोर्विन्यस्य नेत्रवर्जं हृदयादिष्वपि विन्यस्य ध्यायेत्॥ यथा॥ पूर्वार्धे रानने युक्तः श्वेतपीतारुण

६५

राम.

सतैः। अथ यं परं सुं वा पं वा सु किं वदधु जैः॥ ध्ये यो देव सुपाश्चात्यगौरीकाश्चानिसुन्दरः॥ संस्कारनिर्वि
संभावे शातपूर्वनिष्क्रमास्तु वैः॥ दक्षिणाधः करमारभ्य वामाधः करपर्यंतमायुधध्यानं इति ध्यात्वा जपां
ते अथादिकं विन्यस्य जपसमर्प्य प्रणमेत्॥ इत्यष्टाक्षरी नीलकाण्ठमंत्रः॥ ॥ अथ वंदे श्वरमंत्रः॥ सूय
उद्य फट्॥ इति पं वा क्षरमंत्रेण प्राणायामं कृत्वा शिरसि त्रिक्रमयेन नमः॥ मुखे श्रुतुष्टु दृष्टु से नमः॥ हृ
दये वाते श्वराय देवताये नमः॥ इष्टार्थे विनियोगः॥ इत्युक्ता दीप फट् हृदयं॥ ज्वल फट् शिरः॥ श्वालि
नि फट् शिखा॥ कट फट् कवचं॥ रुन फट् नेत्रत्रयं॥ पञ्चालिनि फट् अस्त्रं॥ इति विन्यस्य ध्यायेत्॥ यथा॥
अथात्तपद्मकाले तेन्युक्ता करान्तः शूलक्षसूत्रक कमण्डलुं कडी शः रक्ताप्रवर्णवसनोः रुणपंकज
स्थो नेत्रत्रयो ल्लसितवक्त्रसरोरुहो बः॥ दक्षिणोपर्यधः करभ्यां शूलमक्षसूत्रे वामाधस्तनोपरिक
राभ्यां कमण्डलुं कं वजे यो॥ इति ध्यात्वा जपां ते अथादिकं विन्यस्य जपसमर्प्य प्रणमेत्॥ इति वंदे श्व
रमंत्रः॥ ॥ अथ विंतामणिमंत्रः॥ एकाक्षरः॥ द्यौः॥ इत्येक्ताक्षरमंत्रेण प्राणायाममंत्रं कृत्वा शिर

मं. व. पू.

सिकशपायत्राषयेनमः॥ मुखे श्रुतुष्टुदसेनमः॥ हृदये श्रीविंतामणी चराय देवतायेनमः॥ ए
सेक्षं वीजाय नमः॥ पादयोः रंशक्तयेनमः॥ नाभौ मंकीलकाय नमः॥ इति विन्यस्य मम सर्वांगीष्टसि
द्धये विनियोगः॥ इत्युक्त्वा रंस्तु कं शिरः॥ शिरवा मं कवचं रं नेत्रं यश्च त्र्यं॥ इति षडंगन्यासं विधाय
ध्यायेत्॥ यथा॥ विदुमारक्तदेहाद्देहं नीलां परांगकं॥ अहिगंगाशशांकाद्द्विलसत्तुंगमौलिकं
॥ हावनावविलासाद्देहं नारीरूपं महेश्वरं॥ मीषणापरदेहाद्देहं वा मोक्षं पाशमं द्रुतं पद्मं वनदधो
रुक्ते दधानं नदधोर्ध्वकं॥ करे त्रिशूलं तस्याधो नृकपालं ववन्मुखं॥ प्रविभक्ता केशु का कल्पमालाले
पविराजितं॥ इति ध्यात्वा यथाशक्ति जपं विधाय जपान्ते त्रायादिकं विन्यस्य जपं समर्थं प्रणमेत्॥ इत्य
र्द्धनारीश्वरविंतामणीमंत्रः॥ ॥ अथ तुं वुरु रुद्रमंत्रः॥ द्यौः॥ इत्येकाक्षरमंत्रेण प्राणायामत्रयं कृत्वा
शिरसि वस्त्रेण नमः॥ मुखे गायत्राय हुंदसेनमः॥ हृदये श्रीतुं वुरु रुद्राय देवतायेनमः॥ इति विन्यस्य
ममांगीष्टसिद्धये विनियोगः॥ इत्युक्त्वा द्यौंस्तु द्यौं शिरः॥ द्यौं शिरवा द्यौं कवचं द्यौं नेत्रं द्युः श्च त्रिभि

६६

राम.

